

Metallkonflikten

Kommunisternas uppträdande och ansvar belyst med stöd av stenografiska protokoll och andra dokument

(Andra, oförändrade upplagan)

Redogörelse utgiven av

SVENSKA
METALLINDUSTRIARBETAREFÖRBUNDETS
STYRELSE

Det blir hårda kvastar, som komma att gå både inom vårt förbund och LO, när medlemmarna får klart för sig riktigt, hur det ligger till.

Gustav Holmén, Göteborg vid avtalskonferensen den 11 maj 1945

Inledande kommentar

Denna skrift, utgiven av Metallindustriarbetarförbundets socialdemokratiskt dominerade störelse är en anklagelseskrift mot det svenska kommunistpartiets (SKP) linje och agerande under 1945 års metallstrejk. För den andra sidans version, se [Fakta om metallstrejken](#), författad av SKP:s dåvarande facklige sekreterare Knut Tell. – *Martin F anm*

Innehåll

Förord	1
Kommunisterna spela upp	1
Avtalskonferensen den 22-23 september 1944. – Kommunistiska ”underhandlare”	2
Konferensens krav skärpes. – De första förhandlingarna den 5-8 december 1944.....	7
Förhandlingarna den 28-29 december	9
Medlingskommission tillsättes. – Förhandlingarna den 8-10 januari 1945	10
Omröstningen den 23 januari	13
Överläggningarna den 25-26 januari.....	14
Strejkvarsel den 26 januari	17
Förhandlingarna den 1-2 februari.....	18
Strejken utbryter. – Kommunistisk förtalskampanj	20
Den andra omröstningen den 27 mars	25
Förhandlingarna den 18-21 april	25
Förhandlingarna den 7 maj.....	29
Den andra avtalskonferensen den 11 maj.....	33
Förhandlingarna den 13 maj.....	41
Den tredje omröstningen den 27 maj	42
Den tredje avtalskonferensen den 18 juni	43
Förhandlingarna den 19-21 juni	44
Den fjärde omröstningen den 4 juli.....	44
Förhandlingarna den 5-6 juli. – Uppgörelse under lockouthot	45
Ny Dags roll under konflikten.....	50
Efterdyningar i Ny Dag	62
Slutsatser och lärdomar	66
Bilagor	73
1. Data i metallkonflikten.....	73
2. Intervjuuttalande av LO:s ordförande	74
3. Förbundets kostnader för konflikten	76
4. Jämförelse mellan minimilöner (öre)	78
5. Landshövdingen Ekbloms analys av konflikten.....	79
6. Kommunisternas tillstyrkan av 8-öres-förslaget	79

Förord

Det är en ovanlig åtgärd, när ledningen för ett svenskt fackförbund framlägger en redogörelse för omständigheter och förlopp vid genomförande av en löne- och avtalsrörelse. Men ovanliga situationer kunna motivera ovanliga åtgärder. När styrelsen för Svenska Metallindustriarbetareförbundet genom denna skrift, som skulle kunna betecknas som en ”Röd bok”, lägger papperen på bordet rörande verkstadskonflikten 1945, sker det på grund icke blott av kommunisternas uppträdande förs och under konflikten – vilket i och för sig skulle kunna motivera, att deras handlingssätt bleve belyst med stöd av tillgängliga dokument – utan också och främst på grund av den agitation, som från kommunistiskt håll efter ter metallstrejkens avslutande bedrivs mot den ansvariga förbundsledningen och ledningen för den samlade fackföreningsrörelsen. Samtidigt som kommunisterna, som temporärt haft en dominerande ställning vid uppläggnings och ledningen av avtalsrörelsen inom verkstadsindustrin 1944-1945, söka komma ifrån det dryga ansvar, som de därunder genom sitt uppträdande och sina handlingssätt ådragit sig, utsätta de förbundsledningen och landsorganisationens ledning för en förtalskampanj av vidrigaste slag. Syftet är uppenbart: kommunisterna vilja också i fortsättningen ha en plattform för sitt politiska spel inom landets största fackförbund!

Det är för att hindra kommunisterna att förverkliga dessa avsikter, som denna skrift framlägges. Det är förbundsstyrelsens förhoppning, att den måtte studeras av varje metallarbetare. Må den utgöra ett varningsord mot att lystra till dåliga kommunistiska rådgivare! Skriften grundar sig på stenografiska anteckningar rörande allt vad som yttrats under överläggningarna såväl vid avtalskonferenserna sam under diskussionerna inom arbetarpartens underhandlingsdelegation, där kommunisterna – tack vare att de med sin agitation medvetet lyckats föra stora grupper av arbetare bakom ljuset – kunnat tillskans sig den utslagsgivande ställningen. Vi kunna försäkra, att ur det oerhört omfattande materialet ingenting uteslutits, som vore ägnat att ge en annan bild av kommunisternas ansvarlösa och fördärvbringande uppträdande än den varje omdömesgill läsare utan förutfattade meningar måste få vid läsningen av denna skrift.

Stockholm i september 1945.

SVENSKA METALLINDUSTRIARBETAREFÖRBUNDET

Förbundsstyrelsen

Kommunisterna spela upp

Under hösten 1944 igångsatte kommunistiska partiet en brett upplagd kampanj för att, såsom det hette, bryta lönestoppet. Särskilt inriktade man sig på att vinna metallarbetarna för ”nya linjer” i löne- och avtalspolitiken. Orsakerna till att kommunisterna främst inriktade sig på att vinna en plattform inom metallindustriarbetareförbundet må här lämnas därhän; faktum kvarstår, att man på kommunistiskt håll bestämt sig för att söka spänna metallarbetarna framför den kommunistiska partikärnan. Temat om omåttliga företagervinster varierades i det oändliga. Lönestoppet skulle kunna brytas och arbetarna återfå förkrigstidens reallöner utan inflationsrisk, eftersom vinsterna voro så kraftigt tillyxade, att de tålde en mycket kraftig topphuggning. Ledningen för metallindustriarbetareförbundet anklagades för att ha påtvungit arbetarna urusla avtal, vilka på grund av detta förbunds dominerande ställning sades ha blivit normgivande även för andra arbetargrupper. Det må här vara tillräckligt med ett enda smakprov på tonen i Ny Dag. Den 31 augusti 1944 skrev tidningen:

”Lönepolitiken under krigsåren kan tecknas i få ord. Den innebar under en första period kraftig sänkning av reallöner. När sänkningen gått tillräckligt långt infördes lönestopp, dvs, de införda orättvisorna konserverades. Samtidigt som arbetarnas reallöner sänkts har kapitalisterna kunnat stegra sina inkomster och förmögenheter. Bolagens vinster har ökat kraftigt, delvis beroende på

ökad utsugning av lönearbetarna, delvis beroende på rationalisering av produktionen. De stora förmögenheterna har växt och förmögenhetsfördelningen har blivit allt ojämnare. Arbetarklassen har icke fått någon del med av förmögenhetsökningen . . . Det börjar nu allmänt erkännas (naturligtvis icke av personer som har till arbetsuppgift att försvara samlingsregeringens åtgärder), att en annan ekonomisk politik hade varit möjlig. Dessa erkännanden av fördomsfria män med insikt i de ekonomiska sammanhangen utgör en hård dom över ledningarna för socialdemokratiska partiet och landsorganisationen. De visar att dessa i sin iver att gå monopolkapitalet till mötes i borgfredspolitikerna försummat de objektiva möjligheterna att tjäna arbetarklassens intressen. De visar också att den av kommunisterna föreslagna ekonomiska politiken varit och är både rimlig och möjlig.”

I broschyren *Brüsch i lönestoppet* sökte kommunisterna göra troligt för metallarbetarna, vilka oerhörda chanser dessa hade att få sina löner kraftigt höjda. Om man ”tog” nettovinsten från de 330 bolag inom metallindustrin, som redovisas i Aktieägarens uppslagsbok, skulle envar metallarbetare få sin lön höjd med 605 kronor!

Tyvärr fanns det många, som lånade sitt öra åt den kommunistiska agitationen. Vid valet av ombud till den avtalskonferens, som skulle i stadgeenlig ordning uppdraga riktlinjerna för avtalspolitiken inom metallindustriarbetareförbundet, vars avtal utlöpte vid årsskiftet, lyckades kommunisterna taga ledningen. I triumferande ton kunde också Ny Dag den 28 augusti 1944 konstatera, att dessa val visat tendens till ”ökad beslutsamhet att nu ställa om förbundets verksamhet”.

Utgången av valen av ombud till verkstadsarbetarnas avtalskonferens blev också, att majoriteten av ombud utgjordes av kommunister och kommunistiska medlöpare. Detta utgör en viktig utgångspunkt, när det gäller att bilda sig ett omdöme om metallstridens hela förlopp. Kommunisterna hade på förhand sört för, att nu skulle det bli någonting annat än vanlig avtals- och lönepolitik. Det skulle bli ”nya linjer”, en ”omställning” av förbundets verksamhet. Man hade utställt stora växlar. Vi skola sedermera se hur det gick, när löftena skulle infrias och växlarna inlösas.

Avtalskonferensen den 22-23 september 1944. – Kommunistiska ”underhandlare”

Den sålunda med övervägande kommunistiskt inslag sammansatta avtalskonferensen sammanträdde i HSB-salen i Stockholm under dagarna 22 och 23 september 1944. Såsom sed är förelade förbundsstyrelsen, som kommit till den slutsatsen, att avtalet för den mekaniska verkstadsindustrin, som utlöpte den 31 december 1944, borde uppsägas före den 1 oktober i syfte att åstadkomma vissa förbättringar för de sämst ställda grupperna, avtalskonferensen ett förslag till nytt kollektivavtal inom facket. Vid detsammis utformande hade all hänsyn tagits till förefintliga möjligheter att nå vissa förbättringar *utan öppen strid*. De viktigaste ändringarna i förbundsstyrelsens förslag inneburo följande.

Minimilönerna inom de olika ortsgrupperna och åldersgrupperna skulle ökas med 8 öre per timme. Vidare föreslogs sänkning av lägsta åldersgränsen för stipulerad minimilön från 17 till 16 år. Övergångsbestämmelsen var så utformad, att, därest ökningen av minimilönen icke medförde en ökning av arbetares timlön med minst 8 öre, skulle hans timlön likväl ökas så, att minst denna höjning erhöles, dock högst upp till vissa angivna örestal i respektive ortsgrupper (det s. k. ”taket” eller ”staketet”). Sålunda skulle taket för manliga arbetare i ortsgrupperna I, II och III bliva resp. kr. 1:50, 1:35 och 1:20, för Göteborg i ortsgrupp II dock kr. 1:40. Motsvarande tak för kvinnor föreslogs till kr. 1:35, 1:20, 1:05 och 1:25. Enligt ett beslut vid 1944 års förbunds kongress hade vidare förbundsstyrelsen ur minimilönsparagrafen utmönstrat begreppet ”kvinnlige arbetare”, vilket i princip innebar, att manlige och kvinnlige arbetare skulle åtnjuta samma lön, dock med den modifikation, att i övergångsbestämme-

serna en viss gradering bibehållits. Sistnämnda avvikelser motiverades med den sannolika omöjligheten att i ett sammanhang få de kvinnliga arbetarnas löner upp till samma nivå som de manligas, all den stund kravet i onyanserat skick skulle ha innefattat en löneökning med ej mindre än 40 procent. Arbetare, som icke per avlöningsperiod till huvudsaklig del kunde beredas arbete på ackord, skulle efter uppnådd 20 års ålder erhålla en timlön, som med mellan 15 och 25 öre för de olika ortsgrupperna översteg minimilönen. Beträffande ackordsparagrafen föreslog förbundsstyrelsen ingen ändring, ehuru vid de stundande förhandlingarna med arbetsgivarparten diskussion skulle upptagas om ackordsbestämmelsernas tillämpning i syfte att få mera bindande bestämmelser än dittills gällande. I övrigt upptog avtalsförslaget vissa betydelsefulla förbättringar i de s. k. allmänna bestämmelserna, bland annat rörande övertids- och skiftarbete.

Från förbundsledningens sida försumrades under avtalskonferensen intet, när det gällde att göra klart för de valda ombuden, att detta förslag överhuvudtaget sträckte sig så långt möjligheterna medgäve försåvitt syftet var att nå en fredlig uppgörelse och att längre gående krav allenast skulle försvåra möjligheterna att för verkstadsarbetarnas del att genomföra en lyckad lönerörelse.

I en brett upplagd exposé av avtalspolitiken sökte förbundsordföranden *Oscar Westerlund* kalmera ivern hos dem, som på grund av den avtalskonferensen föregångna agitationen från kommunistiskt håll fått en långt ifrån realitetsbetonad uppfattning om de föreliggande möjligheterna. Han erinrade, att, då metallarbetarna liksom övriga arbetare beslöt biträda pris- och lönestoppspolitik, reallönen för Sveriges arbetare sjunkit 12 procent under 1939 års nivå men att för verkstadsarbetarnas vidkommande en specialundersökning givit vid handen, att reallöneförsämringen stannat vid 8 å 9 procent. Infortrade löneuppgifter från förbundets medlemmar tydde på, att förbättringar skett jämväl under det senaste året. Med en rad sifferuppgifter påvisade förbundsordföranden för avtalskonferensen, att det icke förhölle sig såsom från kommunistiskt håll gjorts gällande, att tendensen vore en försämring utan tvärtom en fortlöpande förbättring av löneläget. Tillika androgs en inom landsorganisationen verkställd undersökning rörande löneläget för olika arbetargrupper i landet, vilken visade, att löneläget för verkstadsarbetarna höll sig över genomsnittet. Med hänsyn till den under agitationen framförda argumentationen beträffande bolagens ökade nettovinster och utdelningar redogjorde förbundsordföranden för en av Industriens utredningsinstitut verkställd undersökning, som omfattat 48 synnerligen representativa företag inom gruppen metallindustri. Utredningen, som avsåg åren 1937-1943, visade bl. a., att dessa bolags samlade utdelningar visserligen stigit med 2 miljoner kronor, men att nettovinsten samtidigt minskat med 4,5 miljoner kronor. Förbundsordföranden underströk, att han med kännedom om den ökade skattebördan och den starkt ökade progressiva beskattningen hade svårt att förstå, huru man kunde tala om företagens ökade vinster. Man borde ej heller vara missnöjd med att aktiekapitalet ökats, all den stund detta i stor utsträckning använts till konsolidering och utbyggnad av företagen för år som komma. Ej heller borde man stirra sig blind på de direkta lönerna och bortse från de ökade förmåner, som vunnits på det socialpolitiska området och vilka till stor del finansieras med skattevägen uttagna bolagsvinster. Efter en analys av marknadsläget kom förbundsordföranden till den slutsatsen, att man icke borde räkna med, att man skulle kunna lämna den av den svenska fackföreningsrörelsen hittills förda pris- och lönestoppspolitik, utan att det tvärtom vore angeläget att hos statsmakterna kräva, att de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att bibehålla prisstoppet och eventuellt sänka priserna, skulle skärpas. Om man droge konsekvenserna härav, måste man bidra till ett fortsatt lönestopp, ty det fanns ingen möjlighet att bryta lönestoppet och bibehålla prisstoppet. En första förutsättning för genomförande av arbetarrörelsens efterkrigsprogram vore för övrigt ett stabilt prisläge. Uppfylldes icke denna förutsättning, kunde programmet i övrigt icke genomföras. Däremot menade förbunds-

ordföranden, att man kunde diskutera, huruvida läget medgåve en förbättring av de sämst ställdas löner utan fara för inflation. Inom den ramen höll sig förbundsstyrelsens förslag. Förbundsordföranden, som hoppades, att uppsägningsyrkandet icke skulle föranleda, att man på avtalskonferensen höll auktion beträffande kravens storlek, ville till sist starkt understryka, att förbundsstyrelsen icke ville ingiva medlemmarna någon förhoppning om att det fanns möjlighet att helt genomföra ens vad förbundsstyrelsen föreslagit men att försöket likväl borde göras.

De av förbundsordföranden framlagda synpunkterna underströkos av landsorganisationens till konferensen inbjudne representant, dess andre ordförande Gunnar Andersson, de övriga förbundsfunctionärerna samt av några representanter för minoritetsriktningen på konferensen.

Gunnar Andersson framhöll bl. a., att om man framställde krav i fråga om minimilönerna, som uppenbarligen voro så tilltagna, att varje människa med förmåga att tänka finge den uppfattningen, att det var fråga om att förbundet skall bryta sig ut ur den ekonomiska politik, som förts i landet, då vore det sannolikt, att motparten nekade att ingå på förhandlingar. Han ville påminna konferensdeltagarna om att den förestående avtalsrörelsen måste ses i ett vidare sammanhang. Det gällde varken mer eller mindre än frågan om den fackliga lönepolitikens vidare utveckling under krisen och efterkrigskrisen. För övrigt var krisen icke slut, varför det icke enbart gällde att handla efter stundens ingivelser utan i linje med hur man handlat förut och hur man borde handla även i fortsättningen. Samtliga de institutioner i samhället, som hade hand om ekonomiska frågor, hade anslutit sig till pris- och lönestoppet. De hade allesamman förklarat det vara önskvärt, att statsmakterna ha ett hårt grepp över prisutvecklingen. Landsorganisationen hade medverkat i denna politik och särskilt understrukit, att man ville hålla dörren öppen för löneförhöjningar åt de medlemsgrupper, som voro sämst ställda. Skulle man lyckas därmed, vore det nödvändigt, att man begränsade förslagen för övriga relativt väl betalda medlemsgrupper: Andersson sade sig också kunna förutse de argument, som skulle komma att från arbetsgivarsidan framföras gentemot underhandlingsdelegationens. Motparten komme sannolikt att hänvisa till de löneförbättringar, som åstadkommits. Om det exempelvis hävdades, att protokollsanteckningarna vid tidigare avtalsuppgörelser icke givit något resultat, komme säkerligen motparten med uppgifter, vilka ge vid handen, att dessa protokollsanteckningar under senare år givit de sämst ställda inom verkstadsindustrin mellan 7 och 9 miljoner kronor i merförtjänst. Visserligen kunde det anföras, att i denna löneförbättringssiffra låg förhöjningar, som lämnats med hänsyn till flit och skicklighet, men man kunde ändock icke komma ifrån, att löneförhöjningar förekommit. Andersson slutade med att rekommendera konferensen att fatta sådana beslut, som icke överhuvud uteslöte möjligheterna att få till stånd förhandlingar.

Förbundets statistikförare *Henry Svensson* tillhandagick också konferensdeltagarna med ett omfattande siffermaterial, ägnat att korrigera åtskilligt av vad som under vulgär agitationen andragits. Han påvisade bland annat skillnaden mellan beskattningsgrunderna mellan å ena sidan inkomst av arbete och å andra sidan inkomst av kapital. Om 1 miljon kronor i kapital lämnar en inkomst av 35 000 kronor, tas därav i skatter ut ungefär 22 500 kronor. I övrigt påpekade Svensson beträffande de av Industriens utredningsinstitut undersökta 48 företagen följande. Dessa företag hade 1937 en nettovinst av 88,2 miljoner kronor och 1943 83,7 miljoner kronor. Utdelningen var för 1937 53,2 miljoner kronor och 1943 55,2 miljoner kronor. Sätter man den absoluta utdelningen 1937 till 100, få vi utdelningen 1943 till 104. Men det är dock ett faktum, att om de 53,2 miljonerna 1938 hade en köpkraft av 53,2 miljoner kronor, så hade de 55,2 miljonerna 1944 räknat i kronans förkrigsvärde en köpkraft icke om 55,2 utan om 38 miljoner ungefär. När utdelningsprocenten för de angivna företagen 1938 var 5,6 procent och 1944 5,4 procent, betyder detta – med hänsyn till stegrade skatter och penningvärdets fall – icke en reell försämring med 0,2 procent utan en väsentligt större

försämring. Ett faktum var, att de 5,4 procenten 1944 till följd av penningvärdets försämring var väsentligt mindre än de 5,6 procenten 1938; i realiteten vore de beskurna till $3 \frac{3}{4}$ procent.

Några av de synpunkter, som framfördes av ombud för bifall till förbundsstyrelsens förslag till nytt avtal, förtjäna noteras.

John Andersson, Eskilstuna, som haft tillfälle att delta i samtliga avtalskonferenser under kristiden, meddelade, att man vid avtalskonferensen 1939 varit tämligen enig om svårigheterna att vidmakthålla reallönen. År 1942, då pris- och lönestoppet kom på tal, fanns det många, som hade den uppfattningen, att prisstoppet icke skulle kunna hållas men att däremot lönestoppet skulle bli absolut. Andersson sade sig själv ha varit mycket bekymrad, men glädjande nog hade det sedermera visat sig, att prisstoppet hållit och höll än i dag.

Edvin Nyström, Eskilstuna, ansåg, att man, innan beslut fattades, borde tänka på att det komme en dag även i morgon. Han vände sig med skärpa mot orealiserbara förslag. Oavsett sammansättningen av den delegation, som komme att få uppdraget att föra förhandlingarna, komme den förr eller senare att stå inför ett besvärande faktum. Konferensens uppgift vore icke endast att framställa krav utan också att rekommendera medlemmarna det sätt, som de skulle använda för att få kraven tillgodosedda.

Gösta Blom, Gusum, framhöll, att det på konferensen man och man emellan sagts, att förbundsstyrelsens förslag var mycket bra, och han delade den uppfattningen. Det var säkerligen icke många av deltagarna som trodde, att man ens skulle få igenom det förslaget. Han sade sig själv en gång ha deltagit i förhandlingar om nytt avtal, och visste därför att det icke riktigt var detsamma som att sitta på en avtalskonferens och framlägga förslag. Han sade sig icke vara beredd att medverka till att framföra sådana krav, att arbetarna tvingades gå i strejk för att genomföra desamma. En strejk finge verkstadsarbetarna nog förr eller senare, men tillfället vore nu illa valt.

Sven Johansson, Halmstad, vände sig mot synpunkter, som kunde rubriceras såsom önsketänkande, och menade, att man icke var betjänt av att framlägga förslag, som det icke fanns förutsättningar att genomföra.

Det vore emellertid i högsta grad en överdrift att påstå, att man från den kommunistiskt färgade majoritetens sida på konferensen lade i dagen någon vilja att beakta den här i ytterst koncentrerad form återgivna sakliga argumentationen. Protokollet från avtalskonferensen vittnar noggsamt om att majoriteten av ombuden i förväg bundit sig för en viss ståndpunkt och var oförmögen att taga och giva skäl. Argumentationen för förslag, som sträckte sig vida längre än förbundsstyrelsens, blev ensidig och föga verklighetsbetonad. Det blev ett framförande av synpunkter, som redan blivit vederlagda.

Spelöppningen gjordes av ett Stockholms-ombud, *Knuth Svensson*, som menade, att konjunkturläget var gott och att det fanns en bred marginal, tillräcklig för att möjliggöra en förbättring av metallarbetarnas löner över lag enligt de kommunistiska förslagen.

Anton Norling, Göteborg, vilken kom att tilldraga sig en herostratisk ryktbarhet på grund av sitt uppträdande i avtalsförhandlingarnas slutskede, ryckte på ett tidigt stadium av överläggningarna fram med ett förslag i lönefrågan, vilket förmodligen var avsett att infria något av de högt uppskrivade förhoppningarna bland dem, som lyssnat till kommunistagitationen runt om i landet. Han föreslog en höjning med 25 öre av minimilönerna över lag, vilket för de minderåriga grupperna skulle innebära en löneökning med 50-70 procent. Förslaget framlades utan att förslagsställaren aktade nödigt ingå på ett bemötande av den uppläggning av läge och föreliggande möjligheter, som presterats av bl. a. förbundsordföranden och landsorganisationens representant.

Ej heller något av de övriga ombud, som stödde detta eller andra under debatten framförda långtgående förslag, ansåg det nödvändigt att gå utanför de allmänna talesättens ram. En axplockning ur argumentationen ser ut som följer:

”Den avtalspolitik, som förbundet tidigare fört, har varit olycklig ... Förbundsstyrelsens förslag om höjning av lönerna med 8 öre i timmen anser jag vara alldeles för otillfredsställande ... Vi äga i Sverige den största och kraftigaste fackföreningsrörelsen i världen. Inom metallindustrin äro vi 100-procentigt organiserade och ändå ha vi så låga löner” (*Arthur Eriksson, Uppsala*). – ”Förbundsstyrelsens förslag tillfredsställer mig icke” (*Karl Lindgren, Malmö*). – ”Jag anser, att vi böra gripa tillfället och sätta igång en aktion för en radikal förbättring av avtalet” (*Lennart Ohlsson, Malmö*).

Emellertid vore det orätt att påstå, att den på konferensen förda diskussionen var totalt verkningslös. En av de i denna avtalshistoria mest framträdande kommunisterna, Stockholmsombudet *Roland Tyrell*, lät snart förstå, att *Norling* yxat till väl kraftigt. Efter en stunds diskussion sökte han bana vägen för en reträtt genom att vädja om en sammanjämkning av de skilda ståndpunkterna beträffande minimilönerna. Ehuru *Anton Norling* något senare under överläggningarna kunde hänvisa till att ett flertal talare yrkat bifall till det av honom framställda 25-öresförslaget, därför att de, såsom han själv uttryckte sig, anse att ”det stämmer överens med vad arbetarna kräva”, var han, ”därför att det här så bestämt sagts ifrån från förbundsstyrelsens sida, att det icke går att genomdriva en så stor höjning”, beredd att ändra förslaget från 25 öres till 15 öres höjning av minimilönerna. Han var övertygad om att ”underhandlingsdelegationen skall komma ganska långt med det”. I anslutning härtill framlade senare *Roland Tyrell* ett förslag till övergångsbestämmelser, vilket – såsom han framhöll – skulle harmoniera med det norlingska förslaget. Under överläggningarna framställdes i övrigt av *Knuth Svensson*, Stockholm, ett förslag, gående ut på att konferensen skulle giva underhandlingsdelegationen i uppdrag att vid de kommande förhandlingarna söka uppnå ”en utjämning med sikte på 1938 års reallöneläge”.

Resultatet av omröstningen på konferensen blev, att densamma med 68 röster mot 46, som tillföll förbundsstyrelsens förslag, godkände det norlingska 15-öresförslaget. Konferensen godkände vidare *Tyrells* förslag till övergångsbestämmelser. I konkret form innebar detta en höjning av taket med 10 öre över lag. Slutligen godkände konferensen med 56 röster mot 39, som avgåvos för avslag, det av *Knuth Svensson* framställda ovannämnda förslaget. Det kan vara av vikt, att läsaren av denna framställning håller i minnet det sistnämnda tillägget, ity att detsamma senare av den valda underhandlingsdelegationen togs till intäkt för utformande av ett konkret förslag om generella lönehöjningar, vilket – med hänsyn till kravets ultimativa karaktär – avsevärt bidrog till att omöjliggöra förhandlingar efter de inom svensk fackföreningsrörelse vanliga linjerna.

Om den fortsatta behandlingen av avtalsförslaget är vidare att anteckna, att konferensen också i några andra punkter beslutade skärpningar i jämförelse med förbundsstyrelsens förslag. Sålunda beslöts godkänna ett av *Karl-Hugo Carlsson*, Trollhättan, framlagt förslag om följande tillägg till den s. k. ackordsparagrafen:

”I de fall, då ackordspriserna beräknas och föreslås efter arbets- och tidsstudier, skall före arbetets början överenskommelse träffas om beräkningsgrunden, vilket ävenså inbegriper tilläggsprocent för spilltid. Arbetarna äga rätt erhålla en kopia av tidsstudieprotokollet ävensom medinflytande över hur lång tid eller antal arbetsstycken tidsstudien skall omfatta. Om de uppgifter, som tidsstudieprotokollet skall innehålla, träffas överenskommelse mellan de lokala parterna. Därest arbetare vid företag, som infört arbets- och tidsstudier, begär, att visst arbete skall tidsstuderas, skall så ske. Arbetarna, varmed även menas representanter för arbetarnas organisation, äga rätt att under pågående tidsstudie undersöka, om densamma bedrives på överenskommet sätt.

Då ackordsuppgörelse sker på grundval av upprättade diagram eller tabeller, äga arbetarna rätt erhålla kopior av desamma samt det grundläggande materialet för dessa. Överenskommelse skall även i dylikt fall träffas om beräkningsgrunden samt tilläggsprocent för spiltid.

Uppkommen tvist vid ackordsprissättning enligt bestämmelserna i detta moment skall i övrigt handläggas i anslutning till avtalets bestämmelser om förhandlingsordning.”

Till avtalskonferensens uppgifter hörde jämväl att välja underhandlingsdelegation. Resultatet blev, att följande personer valdes:

Roland Tyrell, Stockholm,
Knuth Svensson, Stockholm,
Karl Lund, Malmö,
Oskar Zetterlund, Karlstad,
Alf Johansson, Arvika,

Herman Persson, Södertälje,
Anton Norling, Göteborg,
Arthur Eriksson, Uppsala,
Thore Carlsson, Linköping,
Gunnar Magnusson, Jönköping.

Samtliga dessa – utom *Herman Persson*, Södertälje, och *Thore Carlsson*, Linköping, vilka båda framträdde såsom representanter för de ”frifackliga” – voro framträdande kommunister. De ”frifackligas” ställning anges enklast, om man säger, att de utan att vara organiserade kommunister likväl kunna betraktas som kommunistmedlöpare.

Enligt viss bestämmelse i förbundsstadgarna skall förbundsstyrelsen vara representerad vid förhandlingarna. I förevarande fall utsåg förbundsstyrelsen förste förbundsordföranden *Oscar Westerlund*, andre förbundsordföranden *Axel Svensson* samt de tre verkstadsombudsmännen *Erik Collin*, *Lennart Eckerström* och *Bertil Sundberg*. Vidare ingick i förhandlingsdelegationen representanter för gjutarförbundet, nämligen förbundsordföranden *Sven Ekström*, ombudsmannen *Oskar Berg* samt *Thure Eriksson*, Eskilstuna, och *Ernst Karlsson*, Huskvarna. Ställningen var alltså sådan, att inom förhandlingsdelegationen fanns en klar majoritet för kommunisterna, så länge de ”frifackliga” gjorde gemensam sak med kommunisterna.

Det kan slutligen i sammanhanget tilläggas, att förbundsordföranden *Oscar Westerlund* vid avtalskonferensens avslutande yttrade några ord, vilka med hänsyn till förhandlingarnas gång och konfliktens utgång ha särskild aktualitet. Han förklarade sig vara synnerligen skeptisk inför den förestående avtalsrörelsen. Han sade sig ha gjort vad han kunnat för att avstyra, vad han ansett vara oklokt i denna sak. Konferensdeltagarnas majoritet hade dock haft en annan mening. Huruvida deras eller hans syn på avtalsfrågan är den riktiga finge framtiden avgöra, yttrade *Westerlund*, samt tillfogade: Jag skulle bli storligen förvånad, om konferensens majoritet fick rätt. Ni ha en annan mening än den, som förfäktats av förbundsstyrelsen och mig personligen. Jag lovar dock, att vid de kommande förhandlingarna allt skall göras till förbundsmedlemmarnas bästa. Ni skola dock icke bli förvånade, om avtalsrörelsen får en helt annan utveckling än ni här föreställt er.

Konferensens krav skärpes. – De första förhandlingarna den 5-8 december 1944

I överensstämmelse med avtalskonferensens beslut uppsades verkstadsavtalet den 30 september 1944. Samtidigt översändes till verkstadsföreningen förslag till nytt avtal, vilket utredigats med ledning av besluten vid avtalskonferensen den 22-23 september och de uttolkningar, som sedermera gjordes av de av konferensen valda förhandlingsombuden. Vid denna utredigering genomdrovo de kommunistiska elementen bland förhandlingarna en skärpning, innebärande 5 procents generella tillägg på ackorden och timlöner ovan tak. Detta skedde under åberopande av konferensens beslut att antaga *Knuth Svenssons* förslag om uppdrag åt delegaterna att vid förhandlingarna söka ernå ”en utjämning med sikte på 1938 års reallönsläge”. *Mot denna skärpning reserverade sig förbundsfunctionärerna.*

De första överläggningarna om nytt verkstadsavtal fördes i Stockholm dagarna 5-8 december. Redan vid första enskilda sammanträdet med arbetarpartens underhandlare hävdade *Roland Tyrell*, att arbetarpartens underhandlare saknade anledning att ingå på någon diskussion om pris- och lönestoppet. Häremot invände förbundsordföranden *Westerlund*, att det icke fanns anledning att sticka huvudet i busken utan att det var bättre, att man själv tog upp den diskussionen och sade sin mening. Den rikligare penningtillgången, som blir en följd av ett bifall till arbetarpartens avtalsförslag, skulle – så borde det argumenteras – icke medföra några inflatoriska tendenser. Sedan kommer motparten med bevis på motsatsen, och då finge arbetarnas underhandlare ta ställning till deras synpunkter. Förbundsordföranden menade sålunda, att man icke kunde komma ifrån en diskussion på denna punkt på något sätt, eftersom den frågan varit en del av avtalspolitiken under de senaste åren.

Med anledning av att till underhandlarna anlänt ett uttalande av Volvo-Penta-verkens verkstadsklubb i Skövde, vari uttalades, att de i avtalsförslaget framförda yrkandena ”måste betraktas som minimikrav”, ansåg sig ombudsmannen *Erik Collin* böra göra den reflexionen, att om detta förslag vore ett minimiförslag, fanns det inte mycket att förhandla om, utan då hade underhandlarna bara att säga till arbetsgivarparten, att det här skola ni skriva på.

Den 8 december utsågs en mindre delegation, bestående av förbundsfunctionärerna *Oscar Westerlund*, *Axel Svensson* och *Erik Collin* samt *Roland Tyrell* och *Knuth Svensson*, med uppdrag att tillsammans med gjutarförbundets ordförande *Sven Ekström* föra s. k. delegationsförhandlingar. Innan dessa förhandlingar togo sin början, inpräntade förbundsordföranden nödvändigheten av att iakttaga sekretess rörande förhandlingarna och att underhandlarna avstode från att medverka med några föredrag om avtalsfrågan. Vidare betonades, att medlemmarna av underhandlingsdelegationen vid sina besök hos den av parterna utsedda opartiske ordföranden, landshövdingen *Olle Ekblom*, finge vara beredda att ge auktoritativa besked, att träffa avgöranden och meddela, om man var beredd att gå med på det ena eller det andra. Efter första besöket hos landshövdingen *Ekblom* kunde förbundsordföranden *Westerlund* rapportera, att motparten, som också varit kallad till ordföranden, låtit meddela, att den icke ens ville diskutera arbetarpartens avtalsförslag. På landshövdingen *Ekbloms* fråga, huruvida arbetsgivarparten inte kunde göra några eftergifter, hade kommit en motfråga, om arbetarparten var beredd att göra eftergifter. Ville inte arbetarparten det, tjänade det inte mycket till att diskutera saken. Det må här noteras, att arbetsgivarparten i sitt motförslag krävde långtgående försämringar av de allmänna bestämmelserna i jämförelse med gällande avtal, ävensom försämringar i ortsgrupperingen.

I anledning av den sålunda uppkomna situationen erinrade förbundsordföranden *Westerlund* om att han redan vid avtalskonferensen förutspått, att situationen skulle bli denna. Han väddjade till underhandlarna att avgöra, huruvida man hade anledning att få till stånd en diskussion eller om man bara skulle ställa sig på den rent formella linjen och vidhålla avtalsförslaget oförändrat. Jämväl förbundsfunctionärerna *Collin*, *Sundberg*, *Svensson* och *Eckerström* betonade, att man finge vara beredd att kompromissa, om det skulle kunna bli en fredlig uppgörelse. Om man däremot hävdade, att arbetarpartens förslag var av ultimativ karaktär, så fanns det ju ingenting att kompromissa om, och då strandade förhandlingarna. Man borde ge på hand, att man lät tala med sig i vissa frågor. Liknande synpunkter framfördes av gjutarförbundets representanter, *Sven Ekström* och *Oskar Berg*. Under den förda överläggningen förordade *Knuth Svensson* och *Roland Tyrell*, att man skulle uppträda så, att förhandlingarna förklarades avbrutna. Efter många om och men enades man emellertid om att man skulle underrätta landshövdingen *Ekblom* att arbetarparten inte önskade ett avbrytande av förhandlingarna utan att man önskade ytterligare ett sammanträde för att då konstatera det formella avbrytandet. Sedan denna underrättelse lämnats, utfärdade landshövdingen *Ekblom* en kommuniké, vari framhölls, att starka motsättningar i flera frågor förelågo mellan parterna

och att för den skull möjlighet till uppgörelse icke fanns. Emellertid skulle ordföranden ytterligare undersöka utsikterna för en överenskommelse vid fortsatta förhandlingar den 28 december.

Förhandlingarna den 28-29 december

Belysande för den stämning bland de av avtalsrörelsen berörda arbetarna, som den kommunistiska agitationen framkallat, äro de uttalanden, som föredrogos, då arbetarpartens underhandlingsdelegation på nytt sammanträdde den 28 december innan den infann sig hos förlikningsmannen och motparten. Med karakteristisk entonighet framhölls i dessa från olika verkstadsklubbar och avdelningar insända resolutioner, att avtalsförslaget utgjorde ett minimiförslag, vilket i realiteten innebar, att underhandlingar om jämkningar vore uteslutna. Det sades för övrigt uttryckligen ifrån, att några avkall på kraven icke fingo göras. Samtidigt kunde förbundsordföranden *Westerlund* rapportera, att förhandlingarna om nytt avtal för järnbruksarbetarna, vilka förhandlingar lagts upp efter mindre sterila linjer, tenderade att resultera i ett avtal, som för arbetarnas del betydde en höjning av minimilönerna och betydelsefulla framsteg vid ordnandet av arbetstidsfrågorna. I övrigt kunde han rapportera, att han varit i kontakt med andra fack, som förde förhandlingar om nya avtal, varvid meddelats, att arbetsgivarna endast velat gå med på höjning av lönerna för de sämst ställda.

Sedan parterna den 28 december sammanträffat, kunde förbundsordföranden *Westerlund* rapportera, att motparten efterlyst de jämkningar, arbetarparten vore beredd att göra. Från arbetarsidan hade svarats, att det finge ankomma på motsidan att börja pruta. Uppenbart var, att förhandlingarna kommit till den punkt, då ett avbrytande var ofrånkomligt. Frågan var bara, om det skulle ske samma dag eller om man skulle vänta till påföljande dag, den 29 december. Vid ett avbrytande av förhandlingarna var det opartiske ordförandens avsikt att underrätta regeringen för att bereda den tillfälle att tillsätta en opartisk medlingskommission. Belysande för det verklighetsfrämmande i kommunisternas syn på hur dylika angelägenheter kunna behandlas är, att *Roland Tyrell* ifrågasatte, att förbundsledningen skulle sätta medlemmarna i tillfälle att omrösta, oavsett tillsättandet av en kommission och tidpunkten härför ”för att göra klart för motparten, att det inte finns någon tvekan om vad vi vilja för att genomföra våra krav”. Förbundsordföranden *Westerlund* måste upplysa honom, att så går det inte till, Om man igångsätte omröstningsförfarande samtidigt som det offentligen bleve kungjort, att en medlingskommission tillsatts, komme medlemmarna att fråga: Vad nu, skickar ni frågan på omröstning, när det tillsatts en kommission? Antingen komme då medlemmarna icke att delta i omröstningen eller också att rösta hur som helst med motivering, att de ännu icke sett något konkret förslag. Ombudsmannen *Collin* påpekade tillika, att om frågan om strejk utsändes till omröstning, skulle förbundsledningen icke hinna fatta beslut härom, innan regeringen tillsatt kommissionen, som omedelbart komme att vända sig till parterna och ålägga dem att inhibera alla stridsåtgärder till dess förhandlingarna slutförts. Skulle arbetarparten förklara, att den ämnade igångsätta en strejk, innan den förhandlat, skulle den komma i en mycket egendomlig situation. Enahanda synpunkter framfördes av ombudsmännen *Eckerström* och *Sundberg* samt andre förbundsordföranden *Axel Svensson*. Jämväl gjutarnas representant, *Sven Ekström*, framhöll, att man inte gärna kunde verkställa en omröstning utan att medlemmarna hade något förslag att rösta om.

Det vore överdrift att påstå, att de kommunistiska förhandlarna hade lätt att tillgodogöra sig dessa nog så naturliga synpunkter. Medan förbundsfunctionärerna enträget vädjade till dem att uppträda på sådant sätt, att förhandlingsvilligheten markerades, förklarade kommunisterna, att den verkligt geniala strategin vore, att arbetarna stodo kvar på sin ståndpunkt och att man skulle varsla om strejk. *Anton Norling*, Göteborg, ansåg, ”att vi stå starkare med en sådan framgångslinje”. En stund senare ändrade dock denne mening och återtog sitt förslag. En av

de "frifackliga" representanterna, *Herman Persson*, Södertälje, sade sig inse, att det i dåvarande situation inte gärna var möjligt att arrangera en omröstning, när man inte visste vad det gällde. Slutet av överläggningarna för dagen blev emellertid, att man enades om att underrätta den opartiske ordföranden, att arbetarparten inte hade några eftergifter att göra och att förhandlingarna finge betraktas såsom avbrutna. Om denne då för sin del ville meddela regeringen härom och hemställa om tillsättandet av en medlingskommission, skulle arbetarparten förklara sig intet ha att erinra häremot utan hemställa att kommissionen bleve omedelbart tillsatt och att den måtte börja sitt arbete utan dröjsmål. Vidare kom man överens om att begära prolongering av det gamla avtalet under den tid förhandlingarna påginge.

Påföljande dag, den 29 december, delgavs den opartiske ordföranden detta beslut. Därvid hade ordföranden på nytt vädjat till arbetarparten att jämka på sin ståndpunkt. Vare sig det bleve konflikt eller ej ansåg han det klokt, att medlemmarna hunne få klart för sig, hur allvarlig situationen var. I enlighet med den ståndpunkt majoriteten av förhandlingarna intagit kunde icke förbundsordföranden tillmötesgå den opartiske ordföranden på denna punkt.

Sedan landshövdingen Ekblom på nytt överlagt med arbetsgivarparten, som därvid vidhållit sin tidigare intagna ståndpunkt, måste han konstatera, att han misslyckats föra parterna närmare varandra, varför allenast återstod att förklara förhandlingarna avbrutna. Innan detta formellt skedde, utverkade emellertid landshövdingen Ekblom motpartens jakande svar på propån om tillämpning av det gamla avtalet under den tid förhandlingarna komme att pågå. Realiter gjorde sålunda här arbetsgivarparten sin första eftergift; dess demonstrativa förslag av den 5 december 1944 tegs ihjäl för att i egentlig mening ej vidare existera.

Medlingskommission tillsättes. – Förhandlingarna den 8-10 januari 1945

Den 30 december 1944 tillsatte regeringen en medlingskommission, bestående av landshövdingarna *Ekblom*, *Kjellman* och *Lidén* med den förstnämnde som ordförande. Parterna kallades till sammanträde inför kommissionen den 8 januari 1945. Innan arbetarpartens delegation inställde sig hos kommissionen, höll den enskilda överläggningar. **Därvid föredrogs på sedvanligt sätt en rad nya resolutioner, vari fastslogs, att arbetarpartens avtalsförslag utgjorde "absoluta minimikrav". I förbigående må anmärkas, att motparten icke gärna kunde vara okunnig om denna inställning, alldenstund de på löpande band tillverkade resolutionerna jämväl blevo publicerade i pressen, främst i *Ny Dag*, som tagit verkstadsarbetarnas sak på entreprenad.**

Den 9 januari framhöll medlingskommissionen för arbetarnas underhandlare, att det vid de förhandlingar, som fördes för andra grupper, påvisats, att verkstadsarbetarna begärt generella löneförhöjningar, trots att de äro bland de högst betalda. Med hänsyn härtill vädjade kommissionen till arbetarparten att taga under övervägande att avstå från kravet på *generella* löneförhöjningar och i stället inrikta strävandena på att åstadkomma förbättringar för de sämst ställda. Arbetsgivarparten, som tidigare varit inkallad till kommissionen, hade icke gjort några eftergifter, och kommissionen trodde inte, att det fanns utsikter att få till stånd något egentligt medlingsarbete, förrän kommissionen så att säga fått öppning på frågan någonstans. Kommissionen ville därför, att arbetarparten måtte tillkännage *någon* punkt, där den var villig att pruta på framförda krav. Kommissionen hade hemställt, att underhandlingsdelegationen måtte överlägga härom och lämna besked.

Med anledning härav framhöll förbundsordföranden *Westerlund* under de enskilda överläggningarna inom underhandlingsdelegationen, att han för sin personliga del redan tidigare tillkännagivit såsom sin mening, att utsikterna till förbättringar inskränkte sig till de sämst ställda grupperna och att man finge nöja sig härmed med hänsyn till det löneläge,

i vilket verkstadsarbetarna befunne sig. Han menade därför, att man gjorde klokt i att jämka på kravet om 5 procents höjning av ackord och timlöner ovan taket. Vidhölls detta krav, komme förhandlingarna att stranda på nytt. I anslutning härtill erinrade ombudsmannen *Eckerström*, att det nyssnämnda kravet tillkommit utan att avtalskonferensen fått tillfälle uttala sig om detsamma. Det hade med andra ord tillkommit vid sidan av konferensens förslag till avtal. I denna mening instämde andra förbundsordföranden *Svensson*.

Tillskyndaren av det beslut vid avtalskonferensen, vilket tagits såsom intäkt för detta tilläggförslag, *Knuth Svensson*, Stockholm, fann emellertid ingen anledning föreligga att frågå det nämnda kravet. Medlemmarna borde omedelbart få rösta därom. Häremot invände förbundsordföranden *Westerlund*, att medlemmarna säkerligen komme att säga, att förhandlingsdelegationen icke tagit ställning till frågan och att den, vilket icke vore renhårigt, sökte överflytta ansvaret på medlemmarna, som intet visste om utsikterna att genomföra detta krav. För ett orubbligt kvarblivande vid intagna ståndpunkter talade vidare Stockholms-ombudet *Roland Tyrell*. Belysande för svårigheterna för förbundsledningen att sköta handläggningen av ifrågasvarande avtalsfråga på sedvanligt sätt är ett replikskifte mellan förbundsordföranden *Westerlund* och *Knuth Svensson*:

Westerlund: Låt oss antaga, att verkstadsföreningen nu eller senare kommer att säga, att den är beredd att som ett första förslag höja minimilönerna med 5 öre. Då är du väl på det klara med, att vi inte längre kunna fortsätta att säga nej, utan då måste vi frågå vissa av våra krav. Vad skulle du säga i en sådan situation?

Svensson: Jag kan inte ta ståndpunkt till teoretiska resonemang. Man vet inte, hur frågan ligger till då.

Westerlund: Någon måste börja ge med sig, annars kan det aldrig bli några förhandlingar. Arbetsgivarna ha sagt, att de kunna göra eftergifter för de sämst ställda arbetarna. Pondera, att vi kunna få igång förhandlingar med utgångspunkt härifrån. Jag tror inte, att vi komma till en uppgörelse i det läget, utan vi komma säkerligen att få rösta om strejk. Då är frågan alltså den: Skola vi pruta på våra krav nu eller sedan? Det är från den utgångspunkten vi skola resonera. Är det så klokt, att låta medlemmarna rösta om en sak, som du själv är på det klara med inte går att genomföra?

Svensson: Jag har förut sagt, att jag anser våra krav berättigade och att arbetsgivarna ha möjligheter att betala de löner vi begärt.

Läsaren skulle kanske inte orka med, om man fortsatte att citera ur det omfångsrika materialet. Bilden är entydig. Å ena sidan förbundets funktionärer, som klart inse, att det är komplett omöjligt att genomdriva kravet på generella löneförhöjningar och som därför enträget vädja till kommunisterna att med hänsyn till medlemmarnas bästa och nödvändigheten att åstadkomma en spelöppning ge ett besked, så att också motparten, som av naturliga skäl – på grund av delegaternas uppträdande sett mot bakgrunden av de publicerade uttalandena om ”absoluta minimikrav” – uppfattat arbetarpartens krav såsom ett ultimatum och därför intagit en steril ståndpunkt, finge möjlighet att på någon punkt ge med sig och börja resonera, så att det kunde bli tal om *förhandlingar* i sedvanlig stil. Å andra sidan en av kommunister dirigerad majoritet av ”underhandlare”, som kört fast i egna orimligheter men vägrar att taga sitt förnuft till fånga. Konsekvenserna av kommunisternas propaganda börja nu inställa sig. En våldsamt agitation hade föregått avtalskonferensen. Nu skulle det bli fråga om ”nya linjer” för avtalspolitiken. På avtalskonferensen genomtrumpfades – utan hänsynstagande till en härskara av starka skäl för en mera moderat hållning – en rad långtgående krav, krav som innebära en brytning med den avtalspolitik, som de övriga arbetargrupperna funnit vara den enda möjliga och riktiga. Vid utredningen av avtalsförslaget genomdrev därefter kommunisterna en skärpning av de av konferensen uppställda kraven. Det är alldeles uppenbart, att detta krav, innebärande höjning av ackorden och de högsta timlöner, aldrig komme att av motparten accepteras, att motparten aldrig skulle gå in på en diskussion om saken. Men när de ansvariga

förbundsfunctionärerna på mest otvetydiga sätt klargöra läget, får man bilden av ett försök att tala till en vägg. Funktionärerna ådagalägga gränslöst tålmod vid försöken att få kommunisterna att taga förnuft. Svaren på alla konkreta resonemang äro typiska. De i sina egna orimligheter fastkörda kommunisterna vrida sig som hala ålar och kalla strategiskt nödvändiga propåer för ”teoretiska resonemang”.

Till sist kommer en av de ”frifackliga” representanterna med ett resonemang, som visserligen inte är lika orimligt som kommunisternas i den uppkomna situationen men tyvärr icke tillräckligt för att leda till verkliga förhandlingar. *Herman Persson* från Södertälje, som vid den slutliga utformningen av avtalsförslaget varit emot den av kommunisterna genomdrivna skärpningen, eftersom han fått det intrycket av avtalskonferensen, att huvudsyftet skulle vara ett försök att genomföra minimilöneförhöjningar, alltså förbättring för de sämst ställda medlemmarna, menar, att man kunde deklarerat villighet att diskutera kravet om 5 procents höjning av högsta timlöner och ackord, dock endast under förutsättning att arbetsgivarna ginge med på att öka timlönerna med 15 öre för de sämst ställda arbetarna upp till i avtalsförslaget angivna gränser. Trots en viss uppmjukning skulle likväl, även enligt Perssons kompromissförslag, 15-öreskravet vara av ultimativ karaktär. Men ej heller denna – tyvärr i det uppkomna läget otillräckliga – eftergift faller kommunisterna inom delegationen på läppen. De vilja, såsom *Roland Tyrell* och *Karl Lund*, endast offra likalönsprincipen, vilken för kommunisterna i agitationen spelat en så stor roll, när det gällt att vinna de kvinnliga medlemmarnas bevägenhet och ynnest. Diskussionen böljar av och an. Till sist kommer förbundsordföranden så långt, att han får delegationens fullmakt att meddela förlikningskommissionen, att arbetarpartens delegation diskuterat kommissionens framställning om en eftergift och att delegationen är beredd att säga, att den i någon mån kan jämka på 5-procentskravet ifråga om ackord och timlöner, mot att arbetarparten från kommissionen erhåller en utfästelse, att verkstadsföreningen är beredd att tillmötesgå arbetarnas begäran om förhöjningar av minimilönerna och timlönerna.

Svaret delgavs förlikningskommissionen samma kväll, den 9 januari. Sedan arbetsgivarparten underställt arbetarnas anbud, lämnade den följande skriftliga svar:

”Ehuru verkstadsföreningen med hänsyn bl. a. till det höga löneläget inom verkstadsindustrin och till de särskilda löneförbättringar, som under krisåren kommit arbetarna tillgodo, dels i samband med avtalsuppgörelser och dels under avtalsperioderna, anser, att någon löneökning för närvarande icke borde ifrågakomma – detta så mycket mindre som framtidsutsikterna inom branschen te sig mycket ovissa – förklarar sig föreningen dock beredd att nu liksom tidigare under krisåren med motparten diskutera justeringar av lågt liggande löner för tidlönsarbetare.”

Vid mottagandet av arbetsgivarnas svar hade förbundsordföranden *Westerlund* tillfrågat kommissionens ordförande, hur svaret finge tolkas, huruvida det liksom tidigare endast innebure en allmänt hållen protokollsanteckning, som kunde tolkas hur som helst, eller huruvida det avsåge något mera konkret. Landshövdingen *Eklom* hade meddelat, att han inte var beredd att svara definitivt, men han trodde, att om blott förhandlingarna komme igång, så vore verkstadsföreningen villig att överväga att i stället för en protokollsanteckning diskutera örestal i fråga om förhöjningar. Landshövdingen hade tillagt, att han såg mycket mörkt på möjligheterna att komma fram till en uppgörelse med hänsyn till arbetarpartens tidigare lämnade svar. Arbetsgivarna voro inställda på att arbetarparten skulle frångå kravet på generella löneförhöjningar. Ett annat uppträdande omöjliggjorde varje diskussion.

Under den därefter inom arbetarnas underhandlingsdelegation förda diskussionen framhöll förbundsordföranden *Westerlund* det enligt hans mening kloka i att meddela kommissionen, att arbetarsidan vore beredd att frångå kravet på generella löneförhöjningar på ackord och timlöner under förutsättning, att arbetsgivarna vore beredda att komma med ett förslag om hur

de tänkt sig lönefrågan ordnad; också om förhandlingarna likväl skulle avbrytas, vore en sådan ståndpunkt klok.

Roland Tyrell skisserade vid detta stadium av överläggningarna en plan, enligt vilken arbetarparten skulle släppa det generella lönehöjningskravet men samtidigt förklara, att man önskade höjningar av en del ackord. Tankegången var i korthet följande. I diskussionerna om verkstadsavtal rör man sig med begreppet ”staket” eller ”tak”. Därmed avses en övre gräns för låga löner i varje ortsgrupp. Över denna gräns skulle inga löneökningar förekomma. För Stockholm – för att ta ett exempel – skulle en lön på kr. 1: 60 i timmen utgöra tak. Tyrell menade nu, att man skulle – vid kompromiss om 5-procentsförhöjningen – vidhålla kravet på 5 procent höjning för arbetare med ett tak fixerat vid kr. 1: 60 men för överliggande förtjänstgrupper gradera tillägget, så att det för de allra högsta förtjänstgrupperna – i Stockholm förekommer ackordsförtjänster på i vissa fall över 3 kronor per timme – upphörde; den övre gränsen borde sättas vid 2 kronor. Förslagsställaren betecknade själv förslaget så, att man avskaffade staketet och i stället finge ett trappstegsstaket. Kring detta förslag slöto de övriga kommunisterna i delegationen upp.

Förbundsfunctionärerna sökte under den fortsatta överläggningen göra klart, att denna linje icke skulle vara framkomlig och att det var omöjligt att få till stånd verkliga förhandlingar genom att framföra Tyrells krav. Med all önskvärd tydlighet sökte man klargöra de ofrånkomliga konsekvenserna. Man började öppet uttala, att man funnit, att de eftergiftsovilliga tydligen önskade framkalla en öppen konflikt till följd av att de under agitationen lovat medlemmarna, att de skulle få ett tillfälle att ”gå ut och slåss”.

Någon effekt hade likväl icke funktionärernas enträgna vädjanden. Tonen på kommunisthåll blott skärptes. Följande yttrande av *Knuth Svensson* må antecknas såsom karakteristiskt:

”Jag tror, att arbetsgivarna äro ängsliga för en konflikt. Det är 1945 nu och ej 1938. *Det är inte säkert, att det blir så många arbetsgivare kvar i Europa.*”

Under tiden dessa överläggningar pågått, hade förlikningskommissionen sökt förmå arbetsgivarna till ytterligare eftergifter. Resultatet blev, att till arbetarparten på kvällen den 10 januari överlämnades följande skriftliga besked:

”Ehuru verkstadsföreningen med hänsyn bl. a. till det höga löneläget inom verkstadsindustrin och till de särskilda löneförbättringar, som under krigsåren kommit arbetarna tillgodo, dels i samband med avtalsuppgörelser och dels under avtalsperioderna, anser att någon löneökning för närvarande icke borde ifrågakomma, detta så mycket mindre som framtidsutsikterna inom branschen te sig mycket ovissa, förklarar sig verkstadsföreningen dock beredd att med motparten diskutera justeringar av lågt liggande löner för tidlönsarbetare och att därvid även överväga annan form för en sådan justering än som tillämpats under tidigare år.”

Det nya i detta medgivande i jämförelse med det en dag tidigare erhållna svaret är sista meningens senare del om beredvillighet att överväga även ”annan form för en sådan justering än som tillämpats under tidigare år”.

Förhandlingarna hade sålunda, då kommunisterna icke önskade fortsätta förhandlingarna på denna basis, strandat. Det återstod endast för kommissionen att offentligt tillkännagiva detta.

Omröstningen den 23 januari

Med anledning av den sålunda uppkomna situationen, beslöt Svenska Metallindustriarbetareförbundets liksom också Svenska Gjutareförbundets styrelser att verkställa omröstning bland de berörda medlemmarna. För metallarbetarnas del fick propositionsordningen den formuleringen, att den medlem, som ansåg, att förhandlingarna borde fortsätta i avsikt att få fram bästa möjliga förslag till uppgörelse, skulle rösta *ja*. Den däremot, som ansåg, att strejk nu

borde tillgripas för att genomföra de av konferensen och de av de valda underhandlarna fastställda kraven, skulle rösta *nej*.

Av de i omröstningen deltagande medlemmarna röstade 23 771 eller 28,1 procent ja, under det att 60 502 eller 71,6 procent röstade *nej*; antalet blanka röster var 106 och antalet kasserade 105, de två sistnämnda posterna tillhoppa alltså 211 eller 0,3 procent.

Av totala antalet berörda medlemmar – 112 767 – hade i omröstningen sålunda deltagit 84 484 eller 74,9 procent; 25 053 röstberättigade medlemmar avstodo av skilda anledningar och medlemmar under 18 år – 3 230 – saknade stadgeenligt rösträtt. Uttryckt på annat sätt betyder detta, att av de röstberättigade 109 537 medlemmarna hade 60 502 eller 55,2 procent röstat för strejk och 23 771 eller 21,7 procent för fortsatta förhandlingar. Enligt stadgarna kräves för tillgripande av arbetsnedläggelse, att två tredjedelar av de röstberättigade uttalat sig härför.

Omröstningsresultatet får ses i belysning av den frenetiska *nej*-röstningspropaganda, som från kommunistiskt håll bedrivits. Denna propaganda förde medvetet medlemmarna bakom ljuset. Kommunisterna försäkrade, att en *nej*-majoritet skulle ha till effekt, att arbetsgivarna bleve ”mjuka i ryggen”; det fortsatta händelseförloppet visar hållbarheten i denna tvärsäkra prognos. I vart fall kommunisterna i underhandlingsdelegationen visste, att det var omöjligt att med strejkvapnet genomdriva de uppställda kraven. Det finns papper på den saken. Under de interna överläggningarna inom arbetardelegationen, omedelbart innan förhandlingarna avbröts, yttrade nämligen *Roland Tyrell*:

”Jag kryper hellre under bordet vid nya förhandlingar, om jag slagits för de 5 procenten, än jag gör, om vi haft en konflikt för en 3-4 öre. Då kan jag till och med råta på mig och känna, att jag slagits för något av värde.”

Det hör till saken, att alternativen den gången inte voro antingen 5 procents generell förhöjning eller 3-4 öres timlöneförhöjning. Ställningen var den, att det gällde att släppa kravet på generella lönehöjningar i syfte att få till stånd verkliga förhandlingar för att med 15-öreskravet som utgångspunkt söka få bästa möjliga resultat; 15-öresförslagets tillskyndare hade också låtit förstå, att 15-öreslinjen endast hade en ”taktisk” innebörd.

Överläggningarna den 25-26 januari

Den 25 januari 1945 kallades förhandlingsdelegationen till informationsöverläggningar. Anledningen till kallelsen hade av kommissionens ordförande angivits vara, att det förekommit uttalanden, som tydde på att förhandlingsvilja vore tillfinnandes bland metallarbetardelegationens ledamöter. Vid de enskilda överläggningar inom arbetardelegationen, som föregingo besöket inför medlingskommissionen, förklarade samme *Roland Tyrell*, som den 10 januari deklarerat beredvillighet att vid nya förhandlingar ”krypa under bordet”, att det med hänsyn till omröstningens resultat inte fanns några möjligheter till ”några avsteg från vad som diskuterats förut”. Med anledning härav framhöll förbundsordföranden *Westerlund*, att *Tyrell* tidigare förklarat sig beredd att avstå från de 5 procenten för sådana arbetare, som ha en lön över 2 kronor per timme, samt att i fråga om likalönsfrågan diskutera allenast lika lön för lika arbete. Man borde icke, menade förbundsordföranden, krångla, utan meddela kommissionen den ståndpunkt, man faktiskt hade. Efter en del om och men förklarade *Tyrell*, att så kunde man gå till väga.

Belysande för det mycket fram-och-tillbaka i kommunisternas hållning under denna avtalsrörelse är, att *Tyrell* senare samma dag ändrade taket vad Stockholm beträffar från kr. 2:– till kr. 2:20 – sedan förbundsordföranden enligt överenskommelse framfört beskedet om 2 kronor som den gräns, där tilläggen skulle upphöra! Senare förklarade *Tyrell* oklarheten med, att han avsett timförtjänst och ackord utan indestillägg. Vid den tidpunkten spåras hos *Tyrell* en liten

ansats till insikt om stundande svårigheter. ”Det är hopplöst att träffa en sådan överenskommelse, ty det är så rörigt”, yttrade han.

Vid de fortsatta förhandlingarna den 26 januari fann sig medlingskommissionen nödsakad meddela, att förlikningsarbetet misslyckats och att intet vidare kunde utträttas.

Än var den sköra tråden dock icke avklippt. Arbetarpartens delegerade bereddes tillfälle att överlägga än en gång om en ytterligare eftergift, samtidigt som kommissionen ej heller helt släppt kontakten med motparten.

Vid de interna överläggningarna inom arbetardelegationen, innan förhandlingarna definitivt strandade, sökte förbundsfunctionärerna med all önskvärd tydlighet klargöra konsekvenserna och den sannolika utvecklingen. Förbundsordföranden Sven Ekström pekade på sannolikheten av en långvarig strejk samt att arbetsgivarna skulle komma att tillgripa lockout och kasta ut även andra arbetargrupper i konflikten, sedan arbetsgivarna kommit underfund med att arbetarna börjat bli svaga.

Ekström tillade:

”Går det den vägen – och det måste det göra, enligt mitt sätt att se – då blir LO inkopplad och LO kan, såvitt jag förstår, icke vara med om att låta lockouten utbryta. Jag tror det knappast därför att det strider mot LO:s kongress' beslut om den solidariska lönepolitiken. Jag tror, att LO måste ingripa och säga till oss inom den mekaniska verkstadsindustrin, att vi böra avveckla konflikten för att undvika lockout, ty LO kan ej stå till svars med att taga ut arbetargrupper, som ha lägre löner än verkstadsarbetarna, i konflikt. Den saken är klar, att inträffar detta, måste vi förstå, att vi icke på något sätt kunna bevaka de lågt betaladas intressen, och vi komma absolut i ett sämre läge.

Vi måste mycket kraftigt beklaga, att det blivit denna utveckling av avtalsrörelsen. Vi ha haft den uppfattningen, att man skulle ha gjort större eftergifter, särskilt med hänsyn till att andra arbetargrupper träffat avtal och måst göra det, och de ligga väsentligt sämre till än vi. Jag vill säga till den majoritet, som finns inom delegationen, att ha ni gått i konflikt i åtta veckor och inte ha det bakom er, att ni skola göra revolution, då kunna ni vara säkra på att ni ha gjort illa med denna avtalsrörelse för de lågt betalada. Så kommer det enligt min uppfattning att gå. Jag tror icke, när nu kommissionen har varit hos regeringen, att regeringen kommer att ingripa. Då ha vi ingenting att vänta oss därifrån. Detta vill jag framhålla, ty jag har varit på möten, där man har agiterat för att rösta nej, därför att det skulle innebära en större styrka för oss. Regeringen kommer i alla fall att rädda oss, har man sagt. Medlemmarna ha bibringats den uppfattningen, att det icke skall bli strejk. Det kommer att bli stort missmod bland medlemmarna, om det blir konflikt.”

Till de av Ekström framförda synpunkterna anslöt sig förbundsordföranden *Westerlund*. Någon kommunist yttrade sig icke, innan delegationen var färdig att tillstyrka, att förbundsstyrelserna skulle utfärda varsel om strejk!

Därmed borde, tycker man, saken ha varit klar. Men under tiden förbundsordföranden *Westerlund* var inkallad till kommissionen och sedan man tagit del av en ansenlig dossier stridslystna resolutioner från förbundets klubbar och avdelningar, uppstod en animerad diskussion om det framsynta eller icke framsynta i den intagna attityden. Med hänsyn till konfliktens utgång kan följande lilla axplockning påräkna ett särskilt intresse.

Sven Ekström: Så länge vi ha ultimatumformen komma vi ingenstans.

Axel Svensson: Det är lätt att sätta i gång en konflikt, men det är svårare att köra den i land, så att man får något ut av den. Vi ha erfarenhet därav. Jag skulle tro, att det kommer en dag efter, då man även nu får säga samma sak. Det har ibland vid dessa förhandlingar för mig framstått såsom så, att en del av er ha bortsett ifrån att man är två parter. Man kan icke – och dess bättre skulle jag vilja säga – ensidigt diktera villkoren på arbetsmarknaden. Det kunde arbetsgivarna förr, då arbetarna icke voro organiserade. Å andra sidan kunna icke arbetarna diktera för motparten, hur en uppgörelse skall se ut. Man får träffas för att småningom jämka samman ett förslag till uppgörelse.

Alla i produktionen anställda äro beroende av produktionsresultatet. Vi ha varit ense om att bästa möjliga produktionsresultat ge de bästa förtjänsterna. Är det så, att produktionen stannar längre eller kortare tid, måste det inverka menligt på den lönesumma, som kan utbetalas av företagen. Om vi alltså handla så, att man undviker konflikt, ha företagen större möjligheter att betala högre löner. Då säger någon: Varför göra de icke det? Då äro vi inne på var gränsen går för företagens lönsamhet och vad som skall utgå för arbete respektive andra utgifter. Man skall komma ihåg, att staten under kriget har drivit en hård skattepolitik mot företagen. De ha icke haft gulaschvinster. I den mån de haft stora vinster har staten tagit dem i form av skatter. Staten har sagt, att man avser att så långt möjligt fullfölja den skattepolitiken och ta ut det mesta av företagen. Då det blir fråga om skattelättnader, skola de i första hand komma sämre ställda löntagare till godo, framförallt omsättningskatten, som i och för sig innebär en viss reallöneför sämring för de anställda, bör bort. Är det så, att företagen i övrigt ha konsoliderat sig i viss mån under kriget, blir resultatet under en konflikt, att den konsolideringen går till spillo. Arbetarna å sin sida få använda sig av de reserver, som de eventuellt ha, för att kunna hålla sig flytande.

Då finner man, att efter en konflikt finns det mycket sämre möjligheter, effektivt sett, för företagen att betala större utgifter och därmed blir det sämre möjligheter för arbetarna att kunna få bättre löner, vilket vi sträva efter att få. En konflikt kan icke medföra resultat, som vi skulle kunna notera såsom en framgång, då både företagens och arbetarnas ekonomi blir sämre. Arbetarna bli utpumpade och ha icke samma motståndskraft, om det skulle bli en segdragnig i konflikten och det gäller vem som först blir mjuk och går motparten till mötes. Jag tron att det är riktigt, att det kommer en dag, då vi skola bli förvissade om att vi med en klok förhandlingstaktik skulle ha åstadkommit samma resultat som efter en konflikt. Jag tror, att ni skola bli varse det.

Roland Tyrell: Vad beträffar konflikten är jag av den uppfattningen, att det finns inga konflikter, som man gör förlust på. Det finns konflikter, som pågår, där man icke får ut vad man begår. Därmed är dock icke konflikten ett förfelat vapen. Vad vi vilja ha är ett annat utgångsläge med verkstadsföreningen. Förbundet har fört förhandlingar med verkstadsföreningen varje år och haft mycket små och blygsamma krav och försökt undvika konflikt och koncentrerat sig på de sämst ställda. Vi ha fått protokollsanteckningar. Då menar jag, att hur vi än vända och vrida på detta, så böra vi på något sätt inför verkstadsföreningen demonstrera, att det i vårt förbund finns en tillgång, som man ännu icke har kastat in mot verkstadsföreningen. Oavsett vad resultatet än blir, är det ett faktum, att det motstånd vi kunna prestera med hänsyn till deras uppträdande gentemot förhandlingsdelegationen kommer att skapa förutsättningar för oss, tror jag, att bli behandlade på ett annat sätt. Jag är inte beredd att erkänna, att varje konflikt måste gå åt helvete ...

Thore Carlsson: Jag för min dal har sett saken så, att de stora frågorna gäller de lägst avlönade plus tidsstudierna. För min del är jag villig att slopa resten.

Westerlund (som nu återkommit från kommissionen): Det är tråkigt med denna diskussion; den skulle ha kommit förr. Nu ha vi lekt blindbock med varandra.

Sundberg: Man har sagt, att vårt avtalsförslag icke är ett ultimatum och att vi äro villiga att diskutera vårt förslag. Så har det dock icke låtit utåt. I tidningarna har det varit minimikrav. Det har icke varit rent spel... Vad så gäller om en konflikt alltid innebär en vinst, är det kanske icke en lämplig tidpunkt att nu diskutera den saken. Det får vi se, när konflikten är slut. Jag delar icke Tyrells mening i det avseendet, därför att ekonomiskt sett har man aldrig vunnit någonting på en konflikt ...

Berg: Jag vill ifrågasätta, om det inte vore klokt, när nu en medlem av den konferensvalda delegationen (*Thore Carlsson*) har uttalat sig för att frångå kraven om de 5 procenten och likalönsfrågan, att delegationen tar under omprövning, om det icke finns förutsättningar för att gå ifrån dessa krav och hålla fast vid kraven beträffande minimilönerna och förbättringar för de sämst ställda. Det finns ju medlemmar av delegationen, som ha den uppfattningen.

Westerlund: Det är tyvärr för sent, ty det är redan ute en kommunicé från kommissionen, vari denna meddelar, att förhandlingarna äro brutna ... Vi borde ha förhandlat från 8 öre och jag tror, att vi då skulle haft stora utsikter att få en tillfredsställande lösning. Ni hade alla den uppfattningen, att det förslaget icke dög. Det skulle bättras på och ni höllo propagandatal härför. Nu ha vi fullföljt

programmet och förhandlingsvägen duger icke. Jag är övertygad om, att om vi gått fram efter förbundsstyrelsens riktlinjer, hade det icke behövt gå så långt, att vi nu måste strejka. Om vi hade gått ifrån utanverket med en gång, hade vi kunnat få förhandlingar. Vi skola icke skylla på arbetsgivarna. De ha visserligen sin dryga skuld i detta, ty verkstadsföreningen är icke Guds bästa barn, men vi skola icke anklaga dem. Om vi hade sagt, att vi ginge ifrån allt det oväsentliga i vårt förslag, skulle det varit nog. Ni ville det icke och ej heller under omröstningsmötena ha ni lagt frågan på det planet.

Nu äro förhandlingarna brutna. Det är det enkla faktum. Nu gäller det att se, vad strejken förmår. En del tror, att den skall medföra vinst för oss. Vi skola icke spekulera i att verkstadsindustrins arbetare, som äro bättre betalda än andra grupper, skulle komma längre med konflikt än med förhandlingar. Människorna lära sig bäst av erfarenhet, och det måste tyvärr gå den vägen nu också.

Collin: Låt oss se, vilka som lämnat det största medgivandet. Arbetsgivarna ha icke lämnat några nämnvärda medgivanden, men icke vi heller. De krav vi ha ruckat på äro visserligen likalönsfrågan, men det är väl ingen som tror, att vi i denna situation skulle kunna genomföra hela likalönsprincipen. Den frågan kunde vi ha betraktat som obefintlig, Vidare ha vi prutat så tillvida, att enligt Tyrells förslag skulle vi avstå från förhöjningar över 2 kronor utan att angiva något om graderingen för hela landet. Tro ni, att det där är ett medgivande, som överhuvudtaget från verkstadsföreningens sida kan betraktas som något nämnvärt medgivande? Vi ha icke så många medlemmar, som ha över 2 kronor. I Stockholm är genomsnittet ungefär kr. 1:93 utan index. Tyrell har icke klarlagt, om det skall vara genomsnittet på verkstaden eller för varje arbetare. Det hela är så otydligt, att man icke vet, hur man skall taga på det. Skall det gälla enskilda arbetare, som ha över 2 kronor, då är säkerligen vårt medgivande icke större än verkstadsföreningens. Det är då icke att förväna sig över, att verkstadsföreningen vill, att vi skola komma med ett nytt bud för att de sedan skola ge ett annat bud.

Detta var som sagt en axplockning från diskussionen, sedan förhandlingarna strandat den 26 januari. Om förhandlingsavbrottet utsände medlingskommissionen samma dag följande kommuniké:

”Kommissionen har under torsdagen och fredagen haft tillfälle att undersöka läget inom verkstadsindustrin och därvid nödgats konstatera, att nu lika litet som tidigare någon basis för överenskommelse efter fortsatta förhandlingar förefinnes. Kommissionen har därför avbrutit medlingsarbetet.”

Arbetarpartens samma dag utfärdade kommuniké hade följande lydelse:

”Sedan nya informationsöverläggningar hållits med regeringens medlingskommission dagarna 25 och 26 januari, har Svenska Metallindustriarbetare-förbundets och Svenska Gjutareförbundets styrelser beslutat varsla för arbetsnedläggelse vid samtliga till Sveriges Verkstadsförening anslutna företag. Arbetsnedläggelsen sker för samtliga skift- och dagarbetare från ordinarie arbetstidens början måndagen den 5 februari. Förbundet kommer att i cirkulär till resp. avdelningar närmare informera sina medlemmar.”

Verkstadsföreningens meddelande i saken hade exakt samma lydelse som det skriftliga svar arbetarpartens delegation mottog den 10 januari.

Strejkvarsel den 26 januari

Förhandlingarna hade sålunda strandat den 26 januari. Förbundsstyrelsen hade nu att överväga, huruvida strejkvarsel skulle utfärdas. Vid prövning av skälen för och emot en sådan åtgärd, hade förbundsstyrelsen att taga hänsyn till det faktum, att verkstadsarbetarna i strejkomröstningen den 23 januari med nära nog tre fjärdedels majoritet uttalat sig för tillgripande av arbetsnedläggelse. Därtill kommer, att det vid ett beaktande av det förhållandet, att ett betydande antal berörda medlemmar på grund av militärtjänst varit förhindrade att rösta, var tvistigt, huruvida formell möjlighet förelåg för förbundsstyrelsen att tillgripa den s. k. veto-rätten. Men också om vetorätten varit tillämplig – vartill skulle den i detta läge ha använts?

De kommunistiska underhandlarna hade ju genom sin ultimatum-attityd omöjliggjort förhandlingar fram till ett konkret förslag, vars lämplighet som bas för en uppgörelse förbundsstyrelsen kunde taga under övervägande såsom ett alternativ till strejkvarslet! De konferensvalda förhandlarna – som samtliga utan undantag och under hänvisning till omröstningsresultatet på det bestämdaste påyrkat strejk – hade med andra ord försatt förbundsstyrelsen i ett tvångsläge. Förbundsstyrelsen beslöt förty att utfärda varsel för strejk.

Det gemensamt av metallindustriarbetar- och gjutarförbundens styrelser utfärdade strejkvarslet, som översändes till motparten den 26 januari, hade följande lydelse:

”Sedan våra av verkstadsavtalet berörda medlemmar i omröstning uttalat sig för strejk vid till verkstadsföreningen anslutna verkstäder, och då de förnyade försök till uppgörelse, som gjorts av den av regeringen tillsatta kommissionen, ej medfört resultat, få vi härmed meddela, att våra styrelser beslutat beordra våra av verkstadsavtalet berörda medlemmar att tillgripa strejk och blockad från arbetstidens början för skift- och dagarbetare måndagen den 5 februari 1945.

Från blockaden kommer undantag att göras för de skyddsarbeten, som arbetarorganisationerna jämlikt huvudavtalets bestämmelser kan medgiva.”

Förhandlingarna den 1-2 februari

Den av regeringen tillsatta medlingskommissionen gav emellertid icke upp försöken att ena parterna. Dessa kallades till nytt sammanträde den 1 februari. Som vanligt föregicks besöket hos medlingskommissionen av ett internt sammanträde med arbetarpartens förhandlingsdelegerade. Strejken – utsatt till den 5 februari – hade sålunda då ännu icke utbrutit.

Vid detta sammanträde, då man sålunda hade att överlägga om sista chansen att undvika en strejk, talade förbundsordföranden Westerlund än en gång för ytterligare medgivanden i syfte att få medlingsmaskineriet i gång. Han underströk starkt, att om verkstadsarbetarna verkligen skulle tänka på att få en uppgörelse utan konflikt – och kanske även med konflikt – så kunde man inte spekulera i att komma längre än andra grupper. Komme verkstadsarbetarna dit, menade han, vore det bra.

Förbundsordförandens vädjan mötte ingen förståelse. Det kommunistiska inslaget i delegationen ville visserligen, att man skulle säga, att man var förhandlingsvillig, men samtidigt skulle man inte gå en enda bit längre än sist utan kräva, att arbetsgivarna skulle komma med ett bud. Det hjälpte icke, att förbundsordföranden sökte upplysa vederbörande om, att detta endast skulle bli en skenfäktning och att man med ett sådant uppträdande icke skulle få till stånd verkliga förhandlingar och på så sätt undvika konflikten.

Man tågade alltså i väg till skenfäktning. Arbetarparten hemställde till medlingskommissionen att utöva all sin kraft för att pressa arbetsgivarna till att lägga fram ett förslag, varefter arbetarparten i sin tur förklarade sig beredd att taga under övervägande ytterligare eftergifter. Av kommissionen fick underhandlingsdelegationen besked om hur arbetsgivarna sågo på saken. De tolkade arbetarnas nej-röstning så, att underhandlingsdelegationen icke hade några vidgade fullmakter. Kommissionen hade därför bett att få veta, om arbetarnas underhandlingsdelegation trots nej-majoriteten hade sådana fullmakter, att de kunde förhandla fram till ett resultat. Kommissionens ordförande hade tillagt, att arbetsgivarnas förslag finge uppfattas så, att dessa voro beredda att göra upp för metallindustrin efter samma normer som för andra industrier. Själv hade kommissionen uppfattat saken så, att möjlighet till förhandlingar fanns endast genom att gå fram efter de linjerna. Annars vore kommissionen förhindrad fortsätta medlingsarbetet.

Svaret på denna invit blev från kommunistiskt håll ett upprepande av vad man tidigare sagt. Man var villig förhandla och alltså ej bunden av nej-majoriteten, men det kunde ej

ske på basis av verkstadsföreningens förslag. Den enda framgång, som för eftergiftstanken kunde inhöstas under den tämligen utdragna diskussionen i denna sak, var att **Roland Tyrell** ville gå med på att sänka 15-öresbudet till 12 öre. Enhälligt godtogs detta av delegationen. Däremot röstade delegationens kommunister mot ett av den "frifacklige" representanten Persson framlagt förslag om ytterligare modifikation i arbetarpartens bud. Han ville att man skulle nöja sig med att begära att få taket höjt med 20 öre. Detta skulle utgöra gräns för såväl ackords- som timlönehöjning. De bägge "frifackliga" röstade för detta förslag med resultat, att det antogs med 10 röster mot 8. Förbundsordföranden **Westerlund** ansåg sig till följd av detta ställningstagande böra tillfråga kommunisterna, huruvida de komme att reservera sig på den punkten och alltså icke skriva under förslaget.

Vi citera här protokollet:

Tyrell: Det kunna vi inte svara på nu, det är ju icke aktuellt nu.

Westerlund: Jag skulle vilja veta, om ni motsätta er en sådan prutning, därest vi kunna komma fram på den linjen?

Svensson: Vi göra som förbundsstyrelsen. Vi böja oss för majoriteten. Är det er uppfattning, är saken klar.

Westerlund: Då få vi meddela kommissionen dessa våra beslut.

Av förlikningskommissionen erhöles det beskedet, att arbetarnas ifrågavarande anbud av arbetsgivarna betraktades såsom icke tillräckligt långt gående eftergifter för att kunna utgöra basis för ytterligare underhandlingar. I varje fall var det icke tillräckligt för att de skulle kunna framlägga ett förslag. Skriftligen avlämnade arbetsgivarparten följande deklARATION:

"Verkstadsföreningens förhandlingsdelegation är beredd att avstå från kraven på ändringar i bestämmelserna om arbetstidens förläggning, betalning för övertids- och skiftarbete, ortsindelning och ackordsparagrafen, allt under förutsättning att arbetarparten ävenledes avstår från sina ändringsförslag i dessa avseenden.

Delegationen är vidare beredd att diskutera en förhöjning av avtalets tidlöner och i samband därmed en justering av utgående löner för lågt avlönade tidlönearbetare."

Vid underhandlingsdelegationens fortsatta överläggningar påföljande dag, den 2 februari, hade man sålunda att överlägga om hur man skulle ställa sig till detta anbud från motparten. Diskussionen gick efter den vanliga mallen. Nu hade man gett efter tillräckligt, några ytterligare eftergifter kunde det under inga förhållanden bli tal om, man borde inte springa ifrån avtalskonferensens krav osv. På en direkt ställd fråga till Tyrell, vilket resultat han beräknade kunna nå i lönefrågan genom en strejk, blev svaret, att han trodde det vara möjligt åstadkomma "ett resultat, som håller sig omkring 12 öre, men därmed har jag icke sagt, att det måste bli 12 öre; det kan bli 11 eller 13 öre". Samtidigt förtjänar noteras, att gjutarnas förbundsordförande Ekström på en direkt fråga om vad han trodde skulle vinnas genom eftergifter, som möjliggjorde fortsatta förhandlingar, svarade, att nog alla innerst inne hade en känsla av att man inte hade utsikter att komma längre än till en höjning av lönerna med 7-8 öre per timme. Det förtjänar vidare noteras, att kommunisterna vid detta stadium ivrigt började att orda om att mobilisera de övriga fackförbunden till förmån för verkstadsarbetarna, om det kom till strid.

Resultatet av överläggningarna blev sålunda, att man meddelade kommissionen, att man på arbetarsidan inte hade ytterligare eftergifter att göra utan att förhandlingarna finge avbrytas.

Därefter följde kommunikéerna, daterade den 2 februari:

Medlingskommissionens:

”Efter det förnyade medlingsförsöket har kommissionen nödgats konstatera, att förutsättningar för en uppgörelse alltfört saknas. Kommissionen har därför avbrutit förhandlingarna.”

Arbetarpartens:

”Nya avtalsförhandlingar för verkstadsindustrin har på regeringskommissionens hemställan hållits dagarna 1 och 2 februari. Då även dessa förhandlingar blivit resultatlösa, har Sv. Metallindustriarbetareförbundets och Sv. gjutareförbundets styrelser beslutat, att den varslade arbetsnedläggelsen börjar måndagen den 5 februari i den omfattning som tidigare meddelats förbundets medlemmar i cirkulär.”

Arbetsgivarpartens:

”Angående verkstadsföreningens ställning vid förhandlingarna inför den av Kungl. Maj:t tillsatta förlikningskommissionen hänvisar föreningen till ett av dess förhandlingsdelegerade gjort uttalande, enligt vilket delegerade varit beredda att avstå från kraven på ändring i bestämmelserna om arbetstidens förläggning, betalning för övertids- och skiftarbete, ortsindelning och ackordsparagrafen, allt under förutsättning att arbetarparten även avstod från sina ändringskrav. Delegerade var vidare beredda att diskutera en höjning av avtalets timlöner och i samband därmed en justering av utgående lön för lågt avlönade tidlönsarbetare.”

I sammanhanget förtjänar noteras, att Överbefälhavaren påföljande dag, den 3 februari, till regeringen riktade följande hemställan:

”Ett inställande av tillverkningen vid den mekaniska verkstadsindustrin kommer för försvarets del att medföra mycket allvarliga konsekvenser, enär härigenom leveranser av för försvarets effektivitet synnerligen betydelsefull materiel kommer att uppskjutas på obestämd tid. Bestående luckor i fråga om den materiella utrustningen kommer att kvarstå ofyllda samtidigt som övergången till modernare materiel fördröjes. I vissa fall kan vidare en avstängning av verkstadsdriften försäkra en försening i avseende på genomförandet av den för försvarskrafterna planlagda organisationen. För flygvapnets del kommer slutligen en driftinställelse att medföra vissa kostnadsökningar för Kronan.”

Strejken utbryter. – Kommunistisk förtalskampanj

Så utbröt alltså strejken den 5 februari. När man hunnit in i sjätte strejkveckan, samlades arbetarnas underhandlingsdelegation för att dryfta situationen. Medlingskommissionens ordförande, landshövdingen Ekblom, hade satt sig i förbindelse med förbundsordföranden Westerlund och med skärpa framhållit, att det borde vara på tiden att försöka komma fram till ett verklighetsbetonat förhandlingsarbete. Det ifrågavarande sammanträdet hölls i Stockholm den 13 mars. Innan delegationen sammanträdde med kommissionen hade förbundsstyrelsen funnit anledning föreligga att med de kommunistiska delegaterna klara upp en del interna saker.

Förbundsordföranden *Westerlund* påpekade, att det bedrivits en propaganda, som gått ut på att förbundsstyrelsen skulle ha försvårat situationen för verkstadsarbetarna och att det skulle bli efterräkningar, sedan konflikten slutat. Förbundsordföranden menade emellertid, att om någonting skulle ge anledning till anmärkningar, så borde anmärkningarna komma, medan konflikten pågick, så att man kunde undersöka, om det gick att undanröja misshälligheterna, och icke efter konfliktens slut. En av anmärkningarna gällde, att förbundsstyrelsen icke skulle ha vidtagit alla erforderliga åtgärder för att effektivisera transportblockaden. **Förbundsordföranden meddelade, att förbundsledningen begärt sympatiblockad av transportarbetarna från den dag övriga arbetargrupper, som voro bundna av sina avtal att taga befattning med lossnings- och lastningsarbete, blivit befriade från sin avtalsenliga skyldighet att utföra arbetet. Precis den dagen trädde transportblockaden i verkställighet!**

I fråga om dispensgivningen hade det bedrivits en ovederhäftig kampanj. För att belysa kampanjens ovederhäftiga karaktär meddelade förbundsordföranden, att dispensgivningen för hela landet haft följande omfattning:

Försvarsmakten	110 man
Pågående experimentarbeten	21 „
Folkförsörjningen	150 „
Nödvändiga transporter	30 „
Leveranser till sjukvården	40 „
Viktigare reparationsarbeten	15 „
Summa	366 man

Lägges här till dispensen för det s. k. torvkolsbolaget, som med hänsyn till bränslebristen var en särskild historia, rörde det sig om dispenser för inalles något över 600 man.

Att blåsa upp dessa dispenser till att bli någonting, som hotade att äventyra hela konflikten, vilken totalt omfattade 130 000 arbetare, fann förbundsordföranden vara omdömeslöst.

Beträffande understödsfrågan sade sig förbundsordföranden ha blivit mycket obehagligt berörd av att metallarbetarna inte varit ute i strejk mer än fjorton dagar, förrän det lät som de hölle på att drunkna och sökte gripa efter halmstrået, som skulle bringa räddningen. När byggnadsarbetarna voro ute i konflikt i 11 månader, fanns det ingen av dem som sade, att det fanns anledning företaga uttaxering för att bringa dem hjälp. **Det är förvånande, menade förbundsordföranden, att till och med medlemmar av underhandlingsdelegationen, som borde känna till LO:s stadgar och som sålunda borde veta, att verkstadsarbetarna fått det stadgeenliga understödet, uppträder på möten och bedriver en ovederhäftig propaganda.** I LO:s stadgar är föreskrivet, att om LO skall företaga en extra uttaxering, vilket sker, då LO:s egen ställning det påkallar, så går pengarna till LO:s kassa, varifrån stadgeenligt bidrag till i konflikt varande anslutna förbund utbetalas. Förbundsordföranden påtalade vidare, att *Roland Tyrell* på strejkmöten i Stockholm sagt, att det finns möjlighet att i Stockholm företaga uttaxeringar, som skulle inbringa 1,5 miljoner i månaden åt medlemmarna, vilket de skulle kunna få i extra understöd i Stockholm. Ehuru förbundsledningen varken velat av- eller tillstyrka saken, vilket utlöste klander, ville förbundsordföranden säga, att tillvägagångssättet icke vore alldeles höjt över kritik. I Stockholm finns en facklig centralorganisation, som skulle kunna ge de strejkande metallarbetarna i Stockholm ett extra understöd på 10 eller 20 kronor med anlitan av sådana extra uttaxeringar. På andra orter åter, exempelvis i Eskilstuna, där de flesta medlemmarna av fackliga centralorganisationen äro med i konflikten, skulle de strejkande bli utan sådant extra understöd. Likaså på ett flertal andra orter, där det icke finns andra arbetare än metallarbetare. Skall det bli extra understöd, borde man begripa, att medlemmen först skola gå till förbundskassan och sedan delas rättvist bland medlemmarna. Förbundsstyrelsen hade icke velat engagera sig för någon privat insamlingslinje. Den vill, att medlemmarna skola behandlas lika.

Under den efterföljande diskussionen anförde förbundsfunktionärerna en rad exempel på ovederhäftiga uppgifter i agitationen mot förbundsledningen. Det skulle här föra för långt att fördjupa sig i dessa ting. Mera väsentligt är, att *Roland Tyrell*, som varit en av de drivande krafterna, när det gällt att göra väsen av dispensförfarandet, nödgades medgiva, att ”det var synd, att vi icke visste förut i Stockholm, hur det stod till med den saken”! På en direkt förfrågan av förbundsordföranden, huruvida Tyrell trodde att det skulle gå för sig för verkstadsarbetarna att föra strejk på andra villkor än som gälla för andra arbetare, att utöver stadgeenligt understöd från förbundet och LO även utbetala extra understöd, svarade Tyrell, att den

möjligheten fanns – i Stockholm! I anslutning härtill påpekade förbundsordföranden, att övriga arbetargrupper, som skulle svara för extra uttaxeringar till verkstadsarbetarna, träffat uppgörelser på i stort sett 6-öreslinjen, medan verkstadsarbetarnas hittills lägsta krav är 12 öre. Han påpekade vidare, att det var alldeles uppenbart, att § 13 i LO stadgar måste tolkas så, att LO icke kan företaga någon extra uttaxering, förrän förbundet blivit nödsakat reducera utgående understöd. För att LO skall klara hela understödet en enda vecka fordrades för övrigt en uttaxering av lägst 5 kronor för hel- och 2 kronor för halvbetalande medlem. Det anslag på 150 000 kronor, som Stockholms fackliga centralorganisation lämnat, skulle – om medlen fördelats bland alla strejkande verkstadsarbetare i landet – motsvara konfliktunderstöd under 1½ timme. Slutligen påtalade också förbundsordföranden, att Roland Tyrell under sin agitation sökt inge medlemmarna den falska föreställningen, att verkstadsföreningen höll på att spricka. På Tyrells fråga, när han sagt något sådant, upplyste förbundssekreteraren *Erik Thörnberg*, att Tyrell uppträtt så på ett möte vid Scania-Vabis i Södertälje, där han sagt, att SKF, Götaverken och Kockums skulle gå ur verkstadsföreningen.

Så långt hade man inom delegationen kommit i räfsten med bakdanteriet, då medlingskommissionen anlände. Landshövdingen *Eklom* lämnade inför delegationen en redogörelse för kommissionens syn på läget. Han framhöll, att de senaste fem å sex veckornas händelser styrkt kommissionen i den uppfattning, den tidigare bibringats. Under senaste tiden hade uppgörelser träffats inom en hel del fack, både större industrier och mindre, och man kunde sikta en bestämd linje i dessa uppgörelser. Kommissionen trodde, att möjligheterna för verkstadsarbetarna att komma fram på andra linjer voro synnerligen små. Kommissionen vädjade därför till delegationen att taga situationen under förnyat övervägande och om möjligt lämna kommissionen något besked i sådan riktning, att kommissionen finge möjlighet att gripa sig an medlingsarbetet på nytt och om möjligt med kortast möjliga tidsfrist bringa den mycket förödande konflikten ur världen.

Under den efterföljande debatten, som till större delen fördes sedan kommissionens ledamöter avlägsnat sig, påpekade förbundsordföranden *Westerlund*, att pappersindustrins arbetare visserligen fått 7-8 öre men att detta sammanhänge med att de icke erhållit några löneökningar under krigsåren. I anslutning härtill meddelade förbundets statistikförare *Henry Svensson*, att om man ser på alla uppgörelser, som träffats, så kunde man konstatera, att de ligga vid 2-3 procents, i något enstaka fall 4 procents förhöjning. När man talade om de allmänna riktlinjerna i årets avtalsuppgörelser, finge man hålla sig till uppgörelser, varöver arbetsgivarföreningen haft något inflytande; för spårvägspersonalen i Stockholm och för mjölkarbetarna, i vilket fall man kan tala om politiska löner, har den icke haft det.

Under betonande av att det i det uppkomna läget intet tjänade till att komma med allmänna talesätt, då man skulle lämna kommissionen ett svar, framhöll förbundsfunktionärerna under den fortsatta, mycket uttömmande överläggningen, att arbetarparten borde deklarerat beredvillighet att fortsätta förhandlingarna med verkstadsföreningen och träffa en uppgörelse efter de allmänna riktlinjer, som gällt vid uppgörelserna inom andra fack, allt under förutsättning att man därigenom kunde få fram ett motförslag från arbetsgivarparten. Förbundsordföranden *Westerlund* preciserade för sin del saken så, att man kunde börja förhandla om 8 öres löneökning per timme. Då skulle man hålla sig inom de allmänna riktlinjerna.

På det örat ville icke de kommunistiska delegaterna höra. En uppgörelse efter samma linjer som för övriga fack betecknades såsom otillfredsställande.

En hel dags överläggningar resulterade i, att *Roland Tyrell* föreslog, att man skulle meddela kommissionen följande:

”Arbetarparten är beredd att förhandla med motparten i syfte att ernå uppgörelse inom verkstadsindustrien, dock under beaktande av att verkstadsavtalets minimilöner såväl som de uppenbart låga

timlöneförtjänster vissa grupper åtnjuta bli föremål för justeringar, ävenså ackordsparagraf en och begreppet tidsstudier.”

Vidare framlades av *Karl Lund*, Malmö, ett förslag, innebärande att arbetardelegationen för kommissionen skulle förklara, att den var villig att förhandla, om motsidan preciserade sitt förslag.

När överläggningarna följande dag, den 14 mars, fortsatte, fann sig förbundskassören *V. O. Danielsson* föranlåten att som sin mening uttala, att han av debatten fått det intrycket, att man på sina håll, trots att konflikten pågått i fem veckor, inte lärt så särdeles mycket. I anslutning härtill redogjorde han för konfliktkostnaderna. För två konfliktveckor under februari hade förbundskassan åderlåtits på 7 757 404: 16 kronor. Förr eller senare tvingas man minska understödet. LO:s stadgar stipulera klart och tydligt, att innan eller när LO beslutar om uttaxering måste understödsbeloppen till de i strejken deltagande medlemmarna nedsättas till kr. 16 resp. 10 kronor. Han ville också på det bestämdaste varna för att bibringa medlemmarna den föreställningen, att ett extra representantskapsmöte inom LO skulle komma att besluta något annat, än vad som är möjligt enligt LO:s stadgar. De övriga förbundens möjligheter att låna metallarbetarna pengar äro beroende av att de själva måste tänka på att ha pengarna tillbaka, innan de själva ge sig in på avtalsrörelser.

Det förtjänar för övrigt med hänsyn till omständigheterna vid konfliktens slutskede noteras, att man från funktionärshåll under denna överläggning sökte göra klart det perspektivet, att man hade att räkna med lockouthot, om konflikten bleve långvarig.

Om de kommunistiska delegaternas inlägg i diskussionen är endast att säga, att de gingo i de gamla hjulspåren. Grundtonen var denna: Arbetarna ha ingen anledning göra ytterligare medgivanden – arbetsgivarna skola först komma med ett bud. Detta tema varierades i det oändliga. Och i stort sett var tonen densamma, när en av de ”frifackliga” delegaterna, *Herman Persson*, Södertälje, utlade texten.

Slutresultatet av överläggningen blev, att Tyrell återtog sitt under föregående dag framlagda förslag och förenade sig med det av Lund, Malmö, framlagda förslaget, innebärande en förklaring från arbetardelegationen, att den var villig förhandla, om motsidan preciserade sitt förslag. Detta förslag godkändes därefter av delegationen med 10 röster mot 7, som tillfullo förbundsordföranden Westerlunds förslag, vilket innebar att man förklarade sig beredd att träffa uppgörelse på samma linjer, som gällt för andra fack, som under året träffat uppgörelser.

Sedan man sålunda i fråga om förhandlingssituationen icke kommit längre än tidigare, dvs. beslutat stå kvar på en plattform, som motparten och medlingskommissionen förklarat utesluta verkliga förhandlingar, fortsatte diskussionen om de mera interna angelägenheterna. Därunder påtalades med skärpa från funktionärshåll, att vissa kommunistiska medlemmar av delegationen, främst *Roland Tyrell*, på möten med oriktiga uppgifter sökt skapa en fientlig inställning från medlemmarnas sida gentemot förbundsledningen. Såsom ett belysande exempel på agitationsmetoderna nämndes, att medlemmarna i en viss verkstadsklubb, vilken tre gånger besökts av Tyrell, som där utlagt texten, saknade varje kännedom om att medlingskommissionen låtit förstå, att även verkstadsarbetarna skulle kunna få en uppgörelse av samma storleksordning vad lönevillkoren beträffar, som andra fack fått. Vidare påtalades, att strejkutskottet i Stockholm, där Tyrell var en ledande figur, uppträtt såsom vore utskottet förbundsstyrelse i stället för ett lokalt strejkutskott. Sålunda hade utskottet försökt att förekomma förbundsledningen, när det gällde att till statsrådet Erlander rikta en hemställan om ändrade grunder för hyresbidraget till strejkande, som vore villiga att taga skogsarbete, samt att man undertecknat avtal med firmor, ehuru det i stadgarna föreskrivits, att avdelning skall överläggas med förbundsledningen, innan så sker. Vidare hade strejkutskottet med förbigående

av förbundsledningen riktat vissa framställningar till andra fackförbund, en funktion som tillkommer förbundsledningen. Förbundskassören Danielson tillät sig beteckna ett dylikt uppträdande såsom ”bypolitik”. Slutligen påtalades också, att kommunisterna i riksdagen – utan att tillfråga ledningarna för de i striden invecklade förbunden – krävt tillgripande av förfogandelagen för att tvångsvis fastställa lönevillkoren inom hela verkstadsindustrin.

För sammanhangets skull är lämpligt att redan här notera, att LO:s representantskap i anledning av ifrågavarande framstöt – en interpellation av herr Hilding Hagberg i andra kammaren, vilken framställts, sedan riksdagsordningen lagt hinder i vägen för att remittera motion i ärendet – vid sitt sammanträde den 25 april enhälligt gjorde följande uttalande mot ifrågavarande aktion:

”Under den pågående verkstadsstrejken har från kommunistiskt håll framförts krav på ett statligt ingripande i konflikten, innebärande att arbetsgivarna ålades att återupptaga driften med tillämpning av de löne- och arbetsvillkor, som föreslagits av arbetarpartens förhandlingsdelegerade.

Den kommunistiska aktionen har aktualiserat frågan om de fackliga organisationernas och arbetsmarknadens frihet. Det skulle inte vara påkallat att nu understryka fackföreningsrörelsens ofta deklarerade uppfattning i denna fråga, om verkstadskonflikten vore av sådan undantagskaraktär, att ett statsingripande icke rimligtvis kunde åberopas som stöd för motsvarande åtgärder i andra fall. Förhållandet är emellertid tvärtom det, att ett statligt ingripande i lönesättningen just inom denna industri, med dess å omse sidor väl utbildade organisationsväsende, vore särskilt ägnat att tagas till motivering för tvångsingripanden i lönekonflikter inom vilket som helst annat område av arbetsmarknaden.

Det är detta förhållande, som ger representantskapet anledning fastslå, att statlig reglering av arbetsmarknadens lönetvister – den må ske till förmån för den ena eller andra parten – i princip är oförenligt med ett fritt fackligt organisationsväsende och med de riktlinjer, som varit och bör vara vägledande för den fackliga lönepolitiken.

Denna ståndpunkt grundas främst på insikten om att under nuvarande produktionsordning löneläget inom den privata arbetsmarknaden i stor omfattning är betingat av faktorer av sådan art och av så skiftande betydelse, att de kan utöva sitt fulla inflytande endast vid den fria och omedelbara uppgörelsen mellan parterna. Frågan om den i varje särskilt fall skäligen och möjliga lönesättningen är av den natur, att den över huvud undandraget sig lagstiftning eller lagskipning.

Om sålunda lönelagstiftning lika väl som tvångsskiljedom avvisas av fackföreningsrörelsen redan därför, att dylika metoder för lönevillkorens bestämmande måste anses mindre ändamålsenliga än en uppgörelse i kollektivavtalets form, så är denna avvisande hållning ej mindre motiverad med hänsyn till de konsekvenser för såväl de enskilda parterna som för organisationsväsendet som måste följa av att avtalsfriheten sättes ur spel och avlöses av statlig reglering. Vägrade arbetarna att godtaga en sådan reglering, skulle följden därav bli antingen att de ålades arbetsplikt eller därest de icke kunde erhålla anställning på annat håll, ställdes inför valet mellan arbete på de fastställda villkoren eller arbetslöshet. Om lönesättningen åter icke godtoges av de berörda arbetsgivarna, skulle den praktiskt kunna genomföras endast genom att den förenades med föreläggande för dem att på de fastställda villkoren bedriva produktionen.

En lönereglering av detta slag skulle för de fackliga sammanslutningarna betyda, att dessa från självständiga kamporganisationer förvandlades till förhandlingsorgan utan medbestämmanderätt över och ansvar för lönepolitiken. I samma mån ett dylikt system vunno insteg, skulle medlemmarnas intresse av och för organisationen slappna. Medvetandet om att det inte längre tillkomme organisationen att träffa det slutliga avgörandet i en avtalsrörelse måste försvaga den känsla av intressegemenskap och den solidaritetsmoral, som varit och är fackföreningsrörelsens sammanhållande kraft. Det ligger i öppen dag, vilken ödesdiger återverkan detta skulle ha för rörelsens möjligheter att i fortsättningen – kanske under ett förändrat politiskt maktläge – hävda sina medlemmars ekonomiska intressen och fullgöra sina övriga uppgifter.”

Den andra omröstningen den 27 mars

Strejken fortsatte sålunda. Emellertid ansåg sig förbundsledningen den 19 mars böra taga ett initiativ i syfte att om möjligt få till stånd nya förhandlingar och en lösning av konflikten. Med anledning av att sedan förbundsmedlemmarnas flertal röstat för strejk ett flertal andra arbetargrupper slutit avtal och därvid fått vissa förhöjningar ansåg sig förbundsstyrelsen böra bereda medlemmarna tillfälle att genom ny omröstning avgöra, huruvida de vore villiga att acceptera en annan förhandlingsplattform än den av septemberkonferensen sanktionerade. Förbundsstyrelsen hemställde enträget till medlemmarna att rösta bifall till förbundsstyrelsens förslag om att styrelsens vid septemberkonferensen framlagda avtalsförslag i huvudsak skulle utgöra den nya förhandlingsbasen. Omröstningen skulle vara avslutad senast den 27 mars.

Av de i denna andra omröstning deltagande medlemmarna röstade 32 593 eller 41,0 procent för förbundsstyrelsens förslag, medan 46 707 eller 58,7 procent röstade för fortsatt strejk under fasthållande vid de ursprungliga kraven. De blanka rösterna voro 174 och de kasserade 117, dvs. tillhopa 291 eller 0,3 procent. Vid denna tidpunkt deltog 111 603 förbundsmedlemmar i strejken och de 79 591 röstande utgjorde sålunda 71,3 procent av de strejkande.

Förbundsstyrelsen underrättade i anslutning till utgången av omröstningen förlikningskommissionen om resultatet. I cirkulär till avdelningarna meddelade förbundsstyrelsen, att kommissionen själv finge avgöra om och när den ansåge sig böra kalla till nya förhandlingar.

Förhandlingarna den 18-21 april

Arbetarpartens förhandlingsdelegation sammanträdde på nytt i Stockholm den 18 april. Förlikningskommissionen hade funnit tidpunkten inne att framlägga ett medlingsförslag. Vad lönefrågan beträffar innebar förslaget en ökning av minimilönerna med 6 öre. Taket för manliga arbetare i högsta ortsgruppen föreslogs fastställt till kr. 1:50 och med variationer för mellanliggande grupper till kr. 1:15 för lägsta ortsgruppen. För de kvinnliga arbetarnas vidkommande hade taket avvägts under hänsynstagande till, att arbetarparten tidigare förklarat sig beredd släppa likalönsprincipen. Minimilönernas höjning skulle enligt förslaget icke i och för sig få tagas till intäkt för krav på höjning av ackord. Övriga delar av förslaget sakna i det föreliggande sammanhanget större intresse.

Inom arbetarpartens delegation uppstod en ingående diskussion rörande ställningstagandet till förslaget. Det skulle här föra för långt att ingå på ett utförligare referat. För det syfte, som föreliggande redogörelse har, må det vara tillräckligt att notera, att delegationen beträffande här icke nämnda detaljer i förslaget var enig om vissa ändringsyrkanden och att man beträffande lönefrågan till sist enades om att begära en höjning av minimilönerna med 11 öre. Förslaget härom framställdes av *Roland Tyrell*. Vidare enades man om att begära att taket både för manliga och kvinnliga arbetare måtte fastställas till de av avtalskonferensen beslutade gränserna, samt att vidhålla 5 procents-kravet.

Vid sammanträffandet med kommissionen den 20 april fick arbetarnas delegation av förlikningskommissionen besked om att arbetsgivarparten gått med på en höjning av minimilönerna med 6 öre men beträffande taket föreslagit en ändring i ortsuppdelningen och en minskning av grupperna från 6 till 5. Någon allmän höjning av ackorden ville motparten icke gå med på. Endast för sådana ackordsarbetare eller arbetare, som arbeta både på timlön och ackord, men icke komma upp till taket, skulle höjning ske i förra fallet genom 5 procent och i senare fallet antingen med höjning av timlönen med 6 öre eller av ackorden med 5 procent eller genom en höjning av bägge, dock ej mera i någotdera fallet, än att vederbörande arbetare högst kom upp till taket. Beträffande vissa här icke refererade detaljer i medlingskommissionens förslag hade arbetsgivarparten ställt sig avvisande. .

Arbetarparten hade sålunda att taga ställning till arbetsgivarpartens motbud till medlingskommissionens förslag. Resultatet av de utförliga överläggningarna i ämnet blev, att man beslöt att bereda *Knuth Svensson* tillfälle att inför kommissionen uppläsa ett av honom framlagt förslag, innebärande acceptering av motpartens förslag om gruppindelning men med höjning av taket till kr. 1:75 i högsta gruppen och med variationer för mellanliggande grupper ned till kr. 1:45 i lägsta ortgruppen, samt vidare ett vidhållande av kravet om höjning av minimilönerna med 11 öre och i konsekvens härmed en reglering av utfyllnaden till ackordsarbetare och arbetare med blandat arbete, vilka under 1944 icke nått taket, med 5 procents ackordshöjning respektive 11 öres timlöneförhöjning eller 5 procents ackordshöjning.

Hos kommissionen fick arbetarnas delegation besked om att kommissionen icke ansåg sig kunna vinna gehör hos arbetsgivarna för detta motbud. Efter en ny diskussion inom arbetarnas delegation enades man om att meddela kommissionen, att arbetarparten var beredd att jämka sin ståndpunkt i lönefrågan i nivå med uppgörelserna inom andra fack, dock endast under förutsättning att man finge ett acceptabelt motförslag i fråga om ackordsparagrafen.

Hos arbetsgivarparten kunde kommissionen icke vinna något gehör för det sålunda av arbetarna framförda nya budet vare sig i fråga om lönerna eller ackordsparagrafen. Den ville att arbetarna skulle överväga ett ytterligare jämningsbud. Samtidigt hade emellertid kommissionen avlämnat ett skriftligt förslag rörande tillsättandet av en särskild nämnd för reglering av med ackordsfrågan sammanhängande spørsmål. Förslaget, som sålunda emanerade från kommissionen, hade följande lydelse:

”För främjande av förtroendefullt samarbete och goda arbetsförhållanden samt för utjämning av meningsskiljaktigheter i allt vad rör arbetsstudier och ackordssättning tillsättes en arbetsstudienämnd, bestående av fyra ordinarie ledamöter och fyra suppleanter. Av dessa utses två ledamöter och två suppleanter av verkstadsföreningen och två ordinarie ledamöter och två suppleanter av metallindustriarbetareförbundet och gjutareförbundet gemensamt. Nämnden utser inom sig ordförande, vice ordförande och sekreterare.

Nämnden företager på arbetsplatsen, när så anses påkallat, erforderliga undersökningar och delgiver därefter de berörda parterna snarast möjligt resultatet av dessa samt lämnar därav föranledda anvisningar. Om dessa icke följas av de berörda parterna, äger part att inom en månad begära förhandling enligt avtalets förhandlingsordning.”

Om sistnämnda förslag beslöt arbetarparten, innan förhandlingarna för dagen avslutades, att underrätta landssekreterariatet.

Vid de fortsatta överläggningarna inom arbetarpartens underhandlingsdelegation den 21 april meddelade förbundsordföranden *Westerlund*, att landssekreterariatet intet haft att invända mot att förbundet träffade uppgörelse om inrättandet av en dylik nämnd. Från olika håll uttrycktes dock under överläggningen inom delegationen missnöje över att nämndens kompetens icke föreslagits bli av beslutande utan endast av förhandlande och rådgivande natur. Sedan man ingående dryftat olika möjligheter för att få en rätsida på ackordsproblemet, yttrade gjutarnas förbundsordförande *Sven Ekström* följande:

”Jag vädjar till er, pojkar – jag säger pojkar, ty ni äro yngre än jag – att försöka göra allt för att få en uppgörelse till stånd. Jag tror vi äro medvetna om, att vi icke kunna komma längre än till det som jag redan tidigare hävdad (Anm.: en uppgörelse i nivå med vad andra fack erhållit). Man kan slåss om vem som haft rätt i förhandlingstaktiken. De frågorna kunna vi göra upp, sedan avtalsuppgörelsen är klar. Vi ha ett visst ansvar här. När man ungefär vet, vad man kan träffa en uppgörelse på, då skola vi icke låta folk gå och svälta. Det vore ansvarsfullt att resonera på det sättet. Efteråt få vi slåss om vem som haft rätt i förhandlingstaktiken. Jag vill vädja till er att göra allt för att få en uppgörelse till stånd. Då göra vi gott för hela metallarbetarkåren i nuvarande situation.”

Detta yttrande föranledde en av de bägge "frifackliga" ombuden, *Herman Persson*, Södertälje, att yttra, att man måste ena sig. Själv föreslog han, att man skulle gå ned till 10 öres förhöjning av minimilönerna och 9 öre av de utgående lönerna samt tillägga, att man önskade ackordsfrågan löst på ett tillfredsställande sätt.

Från de fortsatta överläggningarna förtjäna följande axplock bland inläggen återgivas:

Westerlund: Jag är för min del beredd att ge uttalandet den formen, att delegationen kommer icke att ge något bud under 8 öre och kommer icke att göra någon ändring i de allmänna bestämmelserna. Beträffande ackorden äro vi beredda att resonera om principen. Om sedan arbetsgivarna eller kommissionen komma med något annat förslag, få vi se på det, innan vi kunna säga något mera.

Herman Persson, Södertälje: Kunna vi icke höja minimilönerna med 10 öre'?

Westerlund: Vi kunna göra det. Jag vill icke lämna någonting oförsökt, men vi skola se samlingen i vitögat. Här har arbetsgivarföreningen dragit upp en riktlinje för lönepolitiken. Denna lönepolitik har godkänts av 70 procent av den svenska arbetarklassen och vi ha nu varit ute i strid för att få en jämkning i den politiken. Nu stå vi där, att de säga nej och vi få eventuellt fortsätta konflikten. Vi få icke arbetsgivarna ifrån sitt bud annat än att kommissionen skall försöka få dem därifrån och för att de skola ha det stödet, behöva vi tillkännage en yttersta ståndpunkt. Därest det misslyckas, få förhandlingarna brytas. Då vi känna till det och veta, hur det är, då är det ingen fara att säga 8 öre, ty då stå vi på toppen av vad någon arbetargrupp har fått. Om vi dessutom sätta taket till kr. 1: 60, ha vi ett förslag, som vi kan stå för.

Jag tror, att vi kunna få medlingskommissionen att rucka verkstadsföreningen från 6 öre. Anse ni emellertid, att vi icke skola gå den vägen, utan ni tro, att den andra vägen är möjlig att gå fram på, då göra vi det. Men när vi veta, hur det är och vi ha möjlighet att pröva 8 öre på minimilönerna och samma tak som konferensen begärt, tycker jag, att vi utan tvekan kunna taga ansvaret och göra det. Göra vi icke det, få vi antagligen gå med på ett sämre förslag sedan. Det beror på utvecklingen. Jag tror, att om vi se realistiskt på läget, få vi framlägga det förslag jag nu sagt. Vilja ni emellertid icke gå den vägen, är det fortfarande inget tvång från förbundsledningens sida.

Vi skola dock komma ihåg, att hur starka vi än i Svenska Metallindustri-arbetareförbundet äro och hur starka vi än komma att bli, så kan icke Metall med egen kraft rubba på Svenska Arbetsgivarföreningen, om den dragit upp en riktlinje. Då behövs det, att hela arbetarklassen får taga i, och på den punkten äro vi icke eniga inom arbetarklassen.

Herman Persson, Södertälje: Varför skola vi ovillkorligen gå ned till 8 öre?

Westerlund: Vi komma i alla fall att få göra det till slut.

Herman Persson, Södertälje: Om vi säga mitt förslag, då ha vi sett om arbetsgivarna vilja rubba på sig. Vilja de icke det, utan spräcka förhandlingarna, då finns ju den möjligheten att gå ned ytterligare till 8 öre som ett sista bud från vår sida. Vilja de icke gå längre, så är ansvaret hos dem och icke hos oss.

Roland Tyrell, Stockholm: Jag har talat med Persson om det här förut. Jag visste, att han skulle lägga fram ett sådant förslag. Det betyder, att det blir majoritet för den linjen. För min del skulle jag vilja säga, att så länge jag är med i delegationen, kommer det icke att bli någon preliminär uppgörelse på Perssons förslag, som jag kommer att skriva under. Det utesluter icke, om det blir majoritet för Perssons förslag, att man fortsätter förhandlingarna, men däremot blir det ingen preliminär uppgörelse. Den saken är klar.

Efter det ytterligare några repliker växlats framhöll förbundsordföranden *Westerlund* till *Tyrell*, att det vore nyttigt, om han kunde bevisa, att man suttit bekvämare nu, om man hållit på 15 öre hela tiden.

Roland Tyrell, Stockholm: Det räknar jag med.

Westerlund: På vilket sätt skulle det ha gått till?

Roland Tyrell, Stockholm: Det kan man inte säga.

Westerlund: Hur komma ni övriga att ställa er till Perssons förslag?

Knuth Svensson, Stockholm: Det blir nej.

Westerlund: Då lägga vi icke fram det.

Knuth Svensson, Stockholm: Varför icke det?

Westerlund: Knuth Svensson har sagt, att vi beträffande ackordsfrågan skola försöka få en lösning och först när vi få ett förslag från arbetsgivarna på den punkten, äro vi villiga att diskutera lönefrågan. Vi få väl säga det till kommissionen. Vi måste nämligen vara eniga om de förslag vi lämna till kommissionen. De förslag, som vi äro eniga om, skola vi föra fram, men icke sådana, varom vi icke äro eniga. Vi få se vad Knuth Svenssons förslag ger i denna omgång.

Senare samma dag fick man besked på den punkten. Kommissionen lät meddela, att med hänsyn till de vitt skilda ståndpunkterna mellan parterna kunde kommissionen icke fortsätta sitt arbete.

Sedan detta besked lämnats arbetarpartens delegation, fortsatte inom denna diskussionen – jämväl sedan det meddelats, att kommissionen redan gått hem – i ungefär samma stil som tidigare. Några repliker kunna i sammanhanget påräkna intresse:

Axel Svensson, förbundsstyrelsen: Diskussionen verkar på mig som uttrycket ”Tag fast tjuven!” Man vill peka på andra och framförallt på arbetsgivarna, att det är deras fel. Jag tror man har anledning att rannsaka sig själv litet grand, ty om andra förbund och deras delegationer, som även varit litet heterogent sammansatta, kunnat göra upp med sina motparter, som i vissa fall icke äro bättre än verkstadsföreningen, hade vi haft minst samma möjligheter att göra upp inom verkstadsindustrin. Det är något fel, men icke inom arbetsgivarna titan inom arbetardelegationen, det är min bestämda mening. Det är ju så i en förhandling, vilket ni väl ha givit akt på nu, att man måste liksom ha litet på känn, hur man skall gå fram i olika situationer, och man måste försöka att på olika vägar komma fram. Men framförallt skall man akta sig för att intaga positioner, som stänga ytterligare möjligheter för förhandlingar, vilket vi gjort vid olika tidpunkter. Jag vet icke, vad det beror på, men hur förnuftigt förslag som än lagts fram från funktionärernas sida, har det icke accepterats av den övriga delegationen. Detta gör ju, att vi komma i den ställningen, att vi köra fast fullständigt i onödan, fastän ingen önskar, att man skall köra fast.

Roland Tyrell, Stockholm: Till Axel Svensson vill jag säga, att jag är övertygad om att det varit en hel del brister i den här avtalsrörelsen. En av bristerna, som går att bortoperera, därest vi kunna räkna med att det blir folk av oss till nästa tillfälle, är att både förbundsfunctionärer och förhandlingsdelegerade iakttagit en viss försiktighet gentemot varandra, därför att det finns dessa två linjer på 8 och 15 öre. Det har gjort, att man har tagit frågorna såsom två delegationer. Det är det, som är en påtagbar brist hos oss. Det skall man försöka komma ifrån i varje fall till nästa gång, ty det tjäna vi på.

Westerlund: Den här avtalsrörelsen har icke i det avseendet skilt sig från någon annan. Det har förekommit i varje förhandlingsdelegation, att man haft olika meningar och förfäktat olika linjer. Sådant är nödvändigt, men däremot hat det icke förekommit vid föregående tillfällen, att så snart vi fattat ett beslut, har man i pressen börjat kritisera den ansvariga förbundsledningen. Det har man försökt göra upp inom delegationen. Denna gång har förbundsledningen misstänkliggjorts både på möten och i pressen. Förbundsstyrelsen har icke uraktlåtit någonting. Det har ställts krav på att vi skulle finansiera konflikten och det har förbundsstyrelsen gjort, så snart vi ansåg den lämpligaste tidpunkten vara inne. Vi ha precis som vid andra konflikter lämnat dispenser. Om det sedan har varit något fel, har det varit, att det varit fullständigt krig utåt mellan förbundsledningen och förhandlingsdelegationen. Det har aldrig inträffat förr, att efter det att vi utfärdat ett cirkulär man löpt raka vägen till Ny Dag och publicerat cirkuläret. Det förekom, då jag själv tillhörde kommunistiska partiet, att vissa saker om omröstningar och dylikt sipprade ut i Folkets Dagblad, men aldrig på det systematiska sätt, som nu skett. Det är sådana saker, som det emellertid icke går att göra något åt. Framtiden får visa, vem som har rätt.

Knuth Svensson, Stockholm: Jag vill säga en sak, som jag sagt tio gånger och hundra gånger och säger det nu med, med hänsyn till att våra yttranden stenograferas, att du anklagar någon av oss för att ha gått med cirkulär till Ny Dag. Jag har pressat Ny Dag på den saken och har icke anledning att blanda in detta här, men jag fritar varenda en här för att springa till Ny Dag med sådana cirkulär.

Westerlund: Det är bra. Vi ha skrivit till avdelningen i Stockholm och frågat, på vad sätt det har skett. Jag hoppas, att de gå till botten med den saken. Det är ett beklagligt faktum, att vi skicka ut cirkulär på kvällen och på morgonen dagen efter stå de återgivna i Ny Dag.

Roland Tyrell, Stockholm: Det lär icke komma fler cirkulär i Ny Dag, det garanterar jag.

Westerlund: Det är litet sent påtänkt. Diskussionen har emellertid varit nyttig. Den har rensat luften.

Förhandlingarna den 7 maj

Den 7 maj 1945 kallades arbetarpartens underhandlingsdelegation på nytt samman. Medlingskommissionen önskade sondera terrängen. Från det interna sammanträde, som föregick sammanträffandet med medlingskommissionen, noteras en anmärkningsvärd sak. För första gången föredrogs nu resolutioner från förbundets avdelningar och verkstadsklubbar, vari spåras en helt annan ton än i de tidigare insända resolutionerna.

I ett uttalande från verkstadsarbetarna och gjutarna i Karlstad krävdes, att förhandlingarna snarast borde upptagas och av de valda underhandlarna föras med icke-bundna mandat för att därmed söka få fram ett medlingsförslag, som kunde bli föremål för medlemmarnas ställningstagande.

Från förbundets avdelning i Eskilstuna förelåg ett längre uttalande, vari man utan omsvep gav tillkänna den meningen, att det måste bli förhandlingsdelegationens sak att vid de stundande förhandlingarna ”söka åstadkomma bästa möjliga resultat och inte fasthålla vid en uppfattning, som endast ytterligare förlänger konflikten och även kan medverka till en situation, vilken kan bli olycklig för hela vår rörelse”.

Från verkstadsklubben vid Bolinder-Munktell i Eskilstuna förelåg ett uttalande, tillkommet med anledning av att någon föreslagit en protest mot det intervjuuttalande av LO:s ordförande August Lindberg, som fogas som bilaga till denna skrift. Mötet uttalade sitt fulla förtroende för såväl metallindustriarbetareförbundets som LO:s ledningar och instämde dessutom i de av August Lindberg i ifrågavarande intervju anförda synpunkterna.

Från förbundets Södertälje-avdelning uttalades – med avvisande av ett förslag om att fasthålla vid 15-öreskravet – anslutning till förbundsstyrelsens linje.

I ett längre uttalande från förbundets Linköpings-avdelning riktades en hemställan till förbundsstyrelsen att på sätt, som kunde anses lämpligt, vidtaga åtgärder för återknytande av förhandlingar om nytt verkstadsavtal.

Verkstadsklubben vid Svenska järnvägsverkstäderna i samma stad gjorde en liknande hemställan i ett uttalande, vari bland annat erinrades om att en del andra förbund träffat nya avtal, som för berörda arbetare medfört relativt höga förhöjningar av utgående löner samt förbättringar av arbetsvillkoren utan att några stridsåtgärder vidtagits.

Metallarbetarna vid Ljungbergs verkstadsklubb i Jönköping hade med anledning av protestskriverierna mot förbundsstyrelsen uttalat sitt fulla förtroende för förbundsstyrelsens åtgöranden.

Från förbundets avdelning i Ludvika krävdes inkallandet av en ny avtalskonferens för omprövning av de beslut, som avtalskonferensen hösten 1944 fattat.

Från Katrineholms-avdelningen krävdes, att förbundsstyrelsen måtte försöka få till stånd förhandlingar på basis av förbundsstyrelsens förslag.

En skrivelse från förbundets avdelning i Trollhättan förtjänar att återgivas in extenso:

”Vår avdelning hade under gårdagen anordnat strejkmöte för medlemmar indragna i verkstadskonflikten. Med hänsyn till det uttalande, som antogs av mötet med slående enighet, kunna vi icke underlåta att kommentera mötets förlopp.

Avdelningsstyrelsen hade enhälligt gått in för att tala rent ut med medlemmarna, vilket också visade sig uppskattas av desamma. Vi lämnade inte någon möda osparad utan kritiserade den konferensvalda förhandlingsdelegationen och kommunistiska pressen. Vi beskyllde dem öppet för att vara partibundna.

Det visade sig också att medlemmarna uppskattade denna rengöring. Det motstånd, som presterades från kommunistiskt håll och som tidigare till viss del accepterats av medlemmarna, vann inget som helst gehör. Med en förkrossande majoritet antog det välbesökta mötet bifogade uttalande.

Vi ha velat underrätta förbundsstyrelsen om mötets förlopp därför att vi tro, att tiden nu är inne, då medlemmarna inse att de blivit utnyttjade i politisk spekulation.

Vi räkna således med att avdelningarna ute i landet med eller utan hjälp följa vårt exempel.

Uttalande.

112:ans medlemmar samlade till strejkmöte den 27/4 vill på det allvarligaste tillråda förbundsstyrelsen att söka få ett slut på den nu pågående verkstadskonflikten. Vi tillåta oss föreslå, att vår förhandlingsdelegation får i uppdrag att på sedvanligt sätt föra förhandlingar till verkstadsarbetarnas fromma, så att ett förslag framkommer, som kan underställas medlemmarna för omröstning. Varom icke, måste vi hemställa, att de lämna plats för medlemmar, som ha denna vilja.”

Förbundets Huskvarna-avdelning uttalade sitt fulla förtroende för förbundsstyrelsen och dess handläggning av avtalsfrågorna samtidigt som den avvisade ett förslag om förtroendeuttalande för de konferensvalda underhandlarna.

Från Lysekil förelåg ett uttalande, vari dels protesterades mot förhandlingsdelegationens sätt att icke föra verkliga förhandlingar och dels riktades en hemställan till förbundsstyrelsen att föra förhandlingarna på det sätt, styrelsen ansåg vara förmånligast för Sveriges verkstadsarbetare.

I ett uttalande från förbundets avdelning i Stensholm sades, att den situation, som uppstått under årets avtalsrörelse, saknade motstycke under tidigare behandling av avtalsfrågor. Den öppna konflikten, som pågick utan utsikt att bli löst efter avtalskonferensens linjer, kunde ha undvikits därest även de valda delegerade intagit en verklighetsbetonad ställning till frågan. Ett direkt missnöje uttalades över det sätt, varpå avtalskonferensen och de valda delegerade handlagt denna fråga, och det ifrågasattes, om dessa varit situationen vuxna och ägt kompetens att föra medlemmarnas talan vid dessa viktiga frågors avgörande.

Endast fyra av de inkomna resolutionerna – från Elektrolux’ verkstadsklubb i Motala, verkstadsklubben vid Svenska Fläktfabriken i Jönköping, elektrikergruppen inom Kockums verkstadsklubb samt förbundets avdelning i Säffle – hade en annan tendens.

Innan delegationen infann sig hos medlingskommissionen diskuterades på övligt sätt situationen. Sedan delegationen sist varit samlad hade vapenstillestånd i stormaktskriget för Europas vidkommande kommit till stånd. Förbundsordföranden Westerlund fann sig i anledning härav böra uttala, att det inte fanns någon anledning att tro, att arbetsgivarna av den anledningen blivit ”mjuka i ryggen”. Han sade sig ha svårt att tro, att arbetarna kommit i ett bättre läge genom att 20 000 verkstadsarbetare bli demobiliserade och komma att göra

anspråk på att få komma in på verkstäderna. Exporten kunde icke beräknas komma i gång på 1½ månad och dessutom påkallades en viss omställningsprocedur i verkstäder, som syssla med krigsmaterialtillverkning. Efterkrigsplaneringskommissionen, av vilken Westerlund var medlem, hade inte fått några rapporter, som berättigade till en överdriven optimism.

Ett par av de kommunistiska delegaterna berikade diskussionen på den punkten endast genom att hänvisa till den ”stämning bland arbetarna”, som de själva gjort allt för att framkalla!

Det må här alldeles särskilt observeras, att vad ”stämningen bland arbetarna” just vid den tidpunkten beträffar, hade kommunisterna i sin agitation entonigt och tvärsäkert förklarat, att utsikterna för metallarbetarnas slutgiltiga seger över verkstadsföreningen ökats alldeles ofantligt på grund av vapenstilleståndet. Grundtonen var, att vapenstilleståndet försatt arbetsgivarparten i en mycket svår situation och att det för arbetsgivarna till varje pris gällde att få hjulen igång för att kunna vara med i konkurrensen under den strålande högkonjunktur, som nu vore att vänta. Om arbetarna i denna situation inte prutade av på sina krav, skulle segern vara vunnen.

Det har därför sitt alldeles särskilda intresse att se, hur denna prognos stämde överens med verkligheten, då arbetarnas förhandlingsdelegation, där kommunisterna nu som tidigare hade majoriteten, mötte förlikningskommissionen och motparten.

Så här förlöpte i kronologisk ordning medlingsarbetet.

Vid första sammanträffandet med förlikningskommissionen på förmiddagen den 7 maj erhöll arbetarpartens delegation det beskedet, att arbetsgivarna så långt ifrån att ha blivit mjuka i ryggen stodo kvar på samma ståndpunkt och alls icke voro ohågade att diskutera det uppkomna konjunkturläget och framtidsutsikterna. Arbetsgivarna sade sig ha fått vissa leveransförfrågningar men att de köphågade sagt att priserna voro för höga och måste pressas ned. Härefter följde inom arbetardelegationen en överläggning, huruvida man skulle ge sig in på att med arbetsgivarparten diskutera en konjunkturprognos. Det visade sig därvid, att de kommunistiska underhandlarna sin vana trogen varit ute och sålt skinnet innan björnen blev skjuten. *Roland Tyrell* medgav, att ”det är klart att vi i alla avseenden äro handikapade, då det gäller att veta hur det ligger till för industrin, vilka planerna och förutsättningarna äro”. Likväl var han beredd att ta en diskussion med motparten ”även om man icke behöver diskutera så förbarmat länge”. *Knuth Svensson* medgav, att man endast hade antaganden att stödja sig på samt sökte berika debatten genom att anföra några rykten om beställningar hos den svenska verkstadsindustrin. Hans vetskap om förhållandena i stort var dock icke större, än att han förordade en tanke på att söka införskaffa material rörande sysselsättningsmöjligheterna. Å andra sidan framfördes från förbundsfunctionärernas sida den meningen, att man vid en sådan diskussion med arbetsgivarna sannolikt skulle komma i underläge, eftersom arbetarparten saknade material för att kunna bevisa, att läget för industrin redan förbättrats på grund av att kriget i Europa slutat. Statistikföraren *Henry Svensson* fäste bland annat uppmärksamheten på att arbetsmarknadskommissionen verkställt en av förbundet begärd undersökning rörande sysselsättningen inom verkstadsindustrin och vid järnbruken efter kriget. Undersökningen hade visat, att 1939 inom gruppen verkstadsindustri sysselsattes 170 000 arbetare eller 30 procent av industrins hela arbetarantal. Under kriget hade antalet sysselsatta stigit med 8 procent men antalet anställda arbetare med 26 procent. Skillnaden mellan sysselsatta och anställda utgjordes av i militärtjänst inkallade. Från september 1939 till september 1944 hade arbetarantalet inom den mekaniska verkstadsindustrin ökat med 20 procent, vid skeppsvarven med 16 procent och vid elektriska verkstäder med 23 procent. Utredningen hade vidare gett vid handen, att den ökade sysselsättningen under kriget uppkommit på grund av att de militära beställningarna mer än uppvägt nedgången i exporten. Man måste därför, menade *Svensson*, ställa sig den frågan: kan exporten så snabbt komma igång, att den absorberar antalet

anställda, som nu strömmar tillbaka då beredskapen avvecklas, och motväga de minskade och inställda leveranserna för rustningsindustrin? Enligt uppgifter samma dag i pressen räknade man icke med att få sjöfarten igång förrän om 6-8 veckor.

Förbundsordföranden *Westerlund* förklarade sig sakna möjligheter komma med några faktiska uppgifter, ägnade att skapa en ljusare bild. Man kunde icke – med hänsyn till bl. a. en befarad omställningskris och bränslebristen – räkna med någon snart inträdande lysande konjunktur.

Vid middagstiden samma dag, den 7 maj, erhöll arbetarpartens delegation genom kommissionen besked om att arbetsgivarna så långt ifrån att vilja göra ytterligare eftergifter signalerat ett förslag, som med hänsyn till utvecklingen innehöll sämre villkor för arbetarsidan. Kommissionen hade emellertid vädjat till arbetsgivarna att låta bli att ställa till med någonting, som vore ägnat att förvärra situationen, utan i stället något bättre på sitt förslag. Med anledning härav hade kommissionen frågat, huruvida arbetarparten vore beredd att å sin sida överväga ytterligare eftergifter.

Senare på kvällen samma dag erhöll arbetarpartens delegation ett bestämt besked från kommissionen, att om det skulle träffas en uppgörelse, så skulle det ske under den stundande nattens lopp. Kommissionen hade sagt, att det diskuterats tillräckligt länge; nu ville den ha ett besked om hur arbetarparten ville ha det. Antingen avbrötos förhandlingarna eller också framlade kommissionen ett medlingsförslag över huvudet på arbetarpartens delegation för att medlemmarna skulle få rösta om det.

Ånyo framhöll förbundsordföranden *Westerlund* under de därefter inom arbetardelegationen följande överläggningarna såsom sin bestämda mening, att man till kommissionen borde säga, att man var beredd att kompromissa för att få fram ett förslag, som låge inom de gränser, som gällt vid uppgörelser inom andra fack.

Gjutarförbundets ordförande *Sven Ekström* talade i samma riktning. Han vädjade enträget till underhandlarna att träffa en uppgörelse under framhållande av att de annars handlade illa mot metallarbetarkåren.

Ombudsmannen *Collin* ansåg sig böra påpeka, att man redan tidigare förutsagt, att man skulle komma i en sämre ställning gentemot arbetsgivarna ju längre tiden gick. Detta hade nu bekräftats. Ett faktum var, att kommissionen, som till ena parten förmedlar vad motparten hävdar, blivit kärvare i sitt resonemang än tidigare. Han vände sig direkt till de kommunistiska underhandlarna och yttrade: ”Om det är prestigesympunkter från er sida, som ni inte kunna komma ifrån, måste ni likväl betänka, att det icke är lämpligt och möjligt att låta prestigesympunkterna väga tyngre än metallarbetarkårens väl och ve”.

Ingenting kunde dock förmå kommunisterna inom delegationen att frånfalla intagna positioner. *Knuth Svensson*, Stockholm, drev alltjämt den tesen, att arbetarna skulle komma i ett bättre läge allt eftersom tiden fortskred. På detta replikerade förbundsordföranden *Westerlund*:

”De här förhandlingarna borde ha lärt, att det icke gått som du sagt. Du sade att det fanns utsikter att få 15 öre. Sedan har du sagt 12 öre. Lika litet underlag för bägge antagandena. Sedan har det blivit 11 öre och kanske 8 öre. Kanske visar det sig, att nästa gång finns det inte underlag för 6 öre.”

Anton Norling, Göteborg, sade sig ha kommit underfund med, att först vid denna tid hade strejken börjat verka. Nu hade man större utsikter att få en fin uppgörelse! ”Ännu har det icke blivit sämre för förhandlingar från vår sida och jag tror att vi stå starka.”

Alla bland kommunisterna voro vid det laget icke lika ”starka”. *Gunnar Magnusson*, Jönköping, förklarade sig kunna gå med på 10-11 öre för de sämst ställda. *Arthur Eriksson*,

Uppsala, fann att det vore lyckligast, ”om vi kunde få igenom ett förslag, som översteg 8 öre”. En stund senare ändrade han sig och talade för 11 öre åt de sämst ställda och något mindre åt övriga.

Knuth Svensson, Stockholm, förklarade sig inte vilja krypa längre ned än till 11 öres höjning av minimilönerna och 5 procent tillägg. Jämväl *Roland Tyrell*, Stockholm, och *Karl Lund*, Malmö, förklarade sig stå kvar på sin gamla ståndpunkt att icke komma med lägre bud.

Vad det ”frifackliga” inslaget i den konferensvalda delegationen beträffar, må noteras, att *Thore Carlsson*, Linköping, förklarade sig beredd att krypa ned i fråga om löneanspråken, dock ej under 8 öre, om man samtidigt kunde åstadkomma en förnuftig lösning av arbetsstudiefrågan.

Diskussionen skilde sig sålunda icke nämnvärt från de tidigare förda, om man undantager, att förhandsordföranden *Westerlund*, sedan det visat sig omöjligt att ena delegationen om ett förslag, som hade någon utsikt att leda till fortsatta förhandlingar, framkastade tanken att inkalla en ny avtalskonferens och låta denna, efter en redogörelse för hela läget, avgöra om man skulle vidhålla kraven från förra avtalskonferensen eller träffa en uppgörelse efter andra linjer. Man skulle då försöka få förhandlingarna ajournerade under tiden. Denna tanke accepterades omedelbart av delegationens kommunister. *Karl Lund*, Malmö, yttrade bl. a. att det kunde tänkas, att det skett en åsiktsförskjutning bland medlemmarna. *Knuth Svensson*, Stockholm, uttalade, att om konferensen beslutade acceptera 7 öres höjning av minimilönerna, så hade delegationen ingenting annat att göra än att följa beslutet. Den ”frifacklige” representanten från Södertälje, *Herman Persson*, gav uttryck åt liknande tankegångar: ”Har stämningen slagit om, så att de äro villiga till eftergifter, då få vi, som äro delegerade, böja oss.”

Eftersom delegationen sålunda icke kunnat enas om ett bud till kommissionen, som skulle ha förhindrat förhandlingarnas avbrytande utan möjliggjort fortsatta förhandlingar, återstod utvägen att låta ånyo inkalla avtalskonferensen.

Förslaget om förhandlingarnas ajournerande accepterades också av kommissionen och motparten. Man kom därför överens om att träffas på nytt den 13 maj.

Den andra avtalskonferensen den 11 maj

Den sålunda överenskomna nya avtalskonferensen med samma ombud som de till avtalskonferensen den 22-23 september 1944 valda hölls i Folkets Hus B-sal i Stockholm den 11 maj 1945. Som landsorganisationens representant deltog denna gång i förhandlingarna såsom särskilt inbjuden dess ordförande *August Lindberg*.

I sitt hälsningstal erinrade förbundsordföranden *Westerlund* om att han vid förra avtalskonferensens avslutning funnit anledning framhålla, att det av konferensen antagna avtalsförslaget var sådant, att det fanns anledning antaga, att stora svårigheter skulle möta vid de kommande förhandlingarna och att det kunde föranleda konflikt. Detta hade också inträffat. Utsikterna att få fram ett förslag till uppgörelse voro fortfarande mycket små för att icke säga obefintliga. Syftet med konferensen var att överväga den iråkade situationen och undersöka möjligheterna att bilägga konflikten.

I sin utförliga exposé över förhandlingarnas gång och konfliktläget erinrade förbundsordföranden om, att man förhandlat vid sex olika tillfällen och nu begynt den sjunde förhandlingen utan att kunna komma till uppgörelse. Som sin bestämda mening uttalade förbundsordföranden, att förhandlingsmöjligheter förelågo, då förhandlingarna avbrötos den 21 april. Dessa möjligheter hade enligt förbundsordförandens uppfattning icke helt utnyttjats.

Efter en redogörelse för konjunkturläget, vilket lett till en åtstramning av motpartens hållning, lämnade förbundsordföranden jämväl en redogörelse för förbundets möjligheter att finansiera en fortsatt konflikt. När konflikten började utgjorde förbundets kapitaltillgångar 28 milj. kronor. Till den 9 maj hade i konfliktunderstöd utdelats 31 milj. kronor. Från landsorganisationen hade erhållits 6,3 milj. kronor. Till dem, som menade, att LO hade möjligheter att göra ytterligare insatser, gav förbundsordföranden det rådet, att beakta att LO redan bar en stor del av bördan för konflikten. Efter en redogörelse för förbundets möjligheter att låna av andra fackförbund, framhöll förbundsordföranden, att man även med en bottenskrapning av alla resurser inom fackföreningsrörelsen i bästa fall kunde driva konflikten under ytterligare sex veckor. Han menade, att man också borde ta hänsyn till att arbetsgivarföreningen, som beslutat lämna verkstadsföreningen sitt stöd, hade stora resurser. I fråga om resurser vore säkert arbetarparten handicapad. I fortsättningen underströk förbundsordföranden kraftigt det illusionsmässiga i att tänka sig en uppgörelse, som gäve mer än andra facks arbetare lyckats utvinna. Det gick inte att bryta sig ut ur det stora sammanhanget. Han vädjade till konferensen att ge förhandlingsdelegationen i uppdrag att fullfölja förhandlingarna och i första hand framlägga ett förslag om 8 öres förhöjning av minimi- och utgående timlöner upp till ett tak på kr. 1:60 i högsta ortsgruppen och i proportion därtill för övriga ortsgupper samt att man i sista hand skulle beträffande ackordsparagrafen godkänna tillsättande av den av förlikningskommissionen föreslagna nämnden, därest försöken att få en bättre formulering i avtalet skulle misslyckas. Om risk förelåge att förhandlingarna på basis av detta förslag skulle avbrytas, borde delegationen givas i uppdrag att söka ernå 7 öre. Förbundsordföranden tillade:

”Finns det icke möjlighet att få 7 öre, tvekar jag icke att säga, att om vi få 6 öre men med större förhöjningar för vissa grupper, skola vi skicka ut det förslaget till omröstning. Jag gör det därför att jag är övertygad om att om vi icke få fram ett förslag, då blir det verklighet av hotet om att vi icke få några förhandlingar, förrän våra pengar äro slut och vi få be om förhandlingar. I den situationen komma vi efter några veckors ytterligare konflikt. Jag vill icke, att vi skola komma i den situationen. Om vi skola strejka utan pengar, då blir det kaos i metallindustriarbetarförbundet.

Sådan är situationen, kamrater. Jag vet mycket väl, att det kanske blivit en chock för er och framförallt för dem av er, som ha sagt på medlemsmötena, att bara vi hålla ut, så blir resultatet bättre. Men jag vill icke säga något annat än det, som jag finner vara den verkliga sanningen. Jag skulle tro, att om vi säga nej vid nästa förhandlingstillfälle, komma vi i en sådan situation, att vi få godkänna vad arbetsgivarna nu erbjuda. Jag kan icke se, att det tjänar något till, att vi försämra våra möjligheter att hjälpa våra kamrater. Vi ha gjort slut på förbundskassan och dessutom på de ekonomiska resurser de andra organisationerna hittills lånat eller givit oss. De pengar vi ha lånat skola betalas igen, och jag vet hur medlemmarna komma att reagera, om de få en mager uppgörelse och därtill få betala förhöjd kontingent under ett par år för att förbundet skall kunna betala sina skulder. Det är med tanke härpå förbundsstyrelsen ansett, att vi borde komma tillsammans och tala rent ut med varandra, innan vi låta förhandlingarna stranda.

I den diskussion, som nu kommer att föras, hemställer jag att ni koncentrera er på själva sakfrågan och vad som kan göras. På mötena ute i landet har man diskuterat, vad som har gjorts och icke gjorts under konflikten. Man har riktat anklagelser mot förbundsstyrelsen och landsorganisationen, men man har varit mycket litet positiv i fråga om att anvisa andra vägar för att nå bättre resultat. Fraser hjälpa icke längre. Alla, som anse, att vi skola fortsätta konflikten, ha skyldighet att tala om vilka vägar vi då skola beträda. Jag hoppas, att, om någon har en sådan uppfattning, han också kan tala om vad vi skola göra för att förbättra vår ställning. Förbundsstyrelsen anser att det enda, som nu kan göras, är att konferensen rekommenderar delegationen att försöka få fram ett förslag efter de riktlinjer, som jag här har skisserat och som ha legat till grund för uppgörelserna inom andra fack.”

Efter förbundsordförandens orienterande redogörelse följde en längre utläggning av den kommunistiske Stockholms-delegaten *Knuth Svensson*, som inom parentes medgav, att förbundsfunktionärerna under förhandlingarna tjänat medlemmarnas sak och avtalskonferensens beslut ”på ett sådant sätt, att jag icke har någon anmärkning att göra därom”.

Beträffande läget framhöll han som sin mening, att man först nu kommit därhän, att konflikten börjat verka, och att det icke fanns någon anledning att reducera arbetarnas framförda krav. Hänvisande till Folket-Samarbetes, Kooperativa förbundets och LO:s samlade penningssummor menade han, att ”det får icke bliva så inom den svenska arbetarklassen, att man utlämnar metallarbetarna till en kapitulation utan villkor”. Han menade, att verkstadsföreningen spelade poker och tillade, att även om förbundsordföranden icke vore bevandrad i pokerspel, så var det uppenbart, ”att arbetsgivarna icke hade annat än hackor på hand”. Liksom för att styrka påståendet tillfogades, att ”den saken kan säkerligen 100-talet av ombuden omvittna och det är ett faktum, att läget icke är gynnsamt för arbetsgivarna”.

Om man nu i ett sammanhang tar kommunisternas och de med dem sympatiserandes inlägg, finns en del märkliga saker att notera.

Gustav Arvidsson, Malmö, som helst skulle – med hänvisning till ”stämningen bland arbetarna” – ha velat skärpa kravet till 20 öres löneförhöjning per timme, ehuru han själv var mera blygsam och ville nöja sig med att plocka bort taket över lag, hade kommit underfund med, att ”arbetsgivarna skälva i kroppen, när man träffar dem. 'Komma ni icke tillbaka snart', fråga de. Man tycker sig förmärka, att arbetsgivarna anse sig vara i ett fruktansvärt läge”. Och även om han medgav, att ”understödsfrågan är fruktansvärt allvarlig”, så skulle man enkelt klara saken: ”Om det finns tillräcklig vilja att skaka fram kosing, finns det också förmåga att göra det”!

Manne Holstensson, Göteborg, pekade på att Sverige hade en fackföreningsrörelsen, som intet annat land kunde uppvisa, och arbetarna majoritet i kommunala institutioner och riksdagen. Trots majoriteten i riksdagen ville man inte tillämpa förfogandelagen. Han tillade:

”LO har själv beslutat att icke begära det. Det blir ett kapitalkrig. Vårt kapital i fackföreningsrörelsen förlänger konflikten och därmed finns det möjlighet att verkstadsföreningen förlorar så mycket kapital i ett sådant krig, att vi skola kunna slå dess ledare i skorna.”

Gunnar Olsson, Svängsta, sade sig ha kommit underfund med att läget försämrats, men icke för arbetarna utan för arbetsgivarna, samt kom med följande klimax:

”Skulle vi icke nu, när vi äro 100-procentigt organiserade, kunna föra en strid till seger, vore det rena skandalen.”

Som Jansson, Stockholm, menade, att striden inte bara gällde Metalls folk utan hela den svenska arbetarrörelsen och ville, att konferensen skulle tillropa alla fackförbund och alla ideella organisationer att stödja metallarbetarna.

Åke Romlin, Stockholm, som helt anslöt sig till *Knuth Svenssons* icke-eftergiftslinje, motiverade detta med att ”läget är gynnsammare för oss nu än tidigare genom övergången från krig till fred”.

Erik Ohlsson, Malmö, trodde på seger, om man stode fast vid de förslag, som beslutats av förra avtalskonferensen.

Stig Forsén, Södertälje, framförde de kända fraserna om möjlighet att föra striden till ett segerrikt slut med den samlade fackföreningsrörelsens resurser.

Karl Lund, Malmö, slöt troget upp på *Knuth Svenssons* icke-eftergiftslinje. ”Vi befinna oss icke i ett panikläge”.

Roland Tyrell, Stockholm, ansåg, att ”konflikten influerats av politiska motsättningar”. För kommunisternas vidkommande var han likväl troviss: ”Jag tror icke, att den part, som jag representerar, kommer att gå förlorande ur den här konflikten”. Han ville, att man skulle hålla

på 11-öreslinjen: ”Det finns ingen anledning för oss att kapitulera eller rucka på de av oss tidigare intagna ståndpunkterna”.

Albert Nicolaisen, Göteborg, som också kastade sina blickar på Folket-Samarbetes och KF:s pengar, vilka man borde kunna få låna mot LO:s borgen, ansåg att förhandlingsläget icke försämrats.

Sture Norberg, Stockholm, som också trodde på möjligheten att skaffa pengar hos KF – ”om man inte enbart visade Albin Johansson sina blå ögon!” – trodde på större utsikter, sedan freden nu blivit ett faktum. ”Företagarna inom verkstadsindustrin äro intresserade av att få sin export i gång, och det tvingar dem så småningom medgiva de krav vi ha fastställt.”

Gustav Andersson, Göteborg, ansåg, att förbundsordföranden Westerlund på LO:s representantskapsmöte borde ha talat om, att arbetsgivarföreningen ställt sig bakom verkstadsföreningen, ”och hela den fackliga rörelsen hade fått skämmas, om den under sådant förhållande icke ställt sig bakom oss”.

Gustav Holmén, Göteborg, ansåg sig böra uppträda som spåman:

”Det blir hårda kvastar, som komma att gå både inom vårt förbund och LO, när medlemmarna få klart för sig riktigt, hur det ligger till.”

Karl Lindgren, Malmö, anslöt sig till Gustav Arvidssons förslag.

Sören Nordien, Stockholm, anslöt sig till Knuth Svenssons icke-eftergiftslinje och ville att man i övrigt skulle slopa taket.

Gunnar Dahlgren, Göteborg, ansåg, att förutsättningarna för en seger för arbetarna voro ”större än de ha varit”.

Emellertid kunde vid konferensen iakttagas en beredvillighet att inrätta sig efter det faktiskt uppkomna läget jämväl bland en del ombud, som tidigare med avvisande av den av förbundsledningen rekommenderade linjen röstat för de långtgående krav, som omöjliggjort verkliga förhandlingar och en uppgörelse.

Lennart Ohlsson, Malmö, som både på senaste förbundskongressen och vid förra avtalskonferensen gått på en annan linje än förbundsstyrelsen och ansett, ”att vi denna gång skulle slå ett riktigt slag för de sämst ställda inom industrin”, sade sig ha trott, att man inte skulle behöva gå i konflikt för att nå det resultatet. Men: ”verkstadsföreningen var värre än man vågat förutspå”. Han sade sig ha blivit förvånad över att förhandlingsdelegationen vid utredningen av avtalsförslaget skärpt detsamma genom att begära 5 procents generella förhöjningar på ackorden och de högre timlönerna. Det kunde tänkas, att de generella lönekraven medfört vissa svårigheter att nå en uppgörelse. Han menade därför, att man borde släppa kravet på 5 procents höjning av ackord och timlöner, eftersom det väsentliga vore att få upp avtalets minimilöner. Sedan kunde man ju försöka få bästa möjliga resultat i fråga om ackordsparagrafen.

Från en rad talare, som slöt upp kring förbundsstyrelsens linje, levererades en hel del skäl gentemot kommunisternas argumentation och uppträdande.

Karl-Hugo Carlsson, Trollhättan, beklagade, att verkstadsarbetarna fallit offer för spekulationer om annat än som rörde deras arbetsförhållanden och löner. Uppläggningsen vid förra höstens avtalskonferenser var icke övertänkt eller välbetänkt. Att en och samma man går till en avtalskonferens och jämkar ett bud från 25 till 15 öre visar, att varken det förra eller senare budet var välbetänkt. Metallarbetarna ha icke varit och komma heller icke att bli någon aristokrati inom svensk arbetarrörelse. Riktande sig till kommunisterna framhöll han, att de inte kunde driva förhandlingar och att de haft andra perspektiv i denna avtalsrörelse. Han

menade, att avtalskonferensens 15-öreskrav var avsett som förhandlingsbas och att delegaterna haft möjlighet att kompromissa, om kravet icke kunnat genomföras. Trots att Tyrell förnekat, att kravet behandlats som ett ultimatum, står det fast, att det framstälts så i Ny Dag.

Paul Steén, Huskvarna, som vid förra avtalskonferensen röstat för Norlings förslag, sedan ett av honom själv framlagt förslag om 12 öres höjning av minimilönerna avslagits, sade sig ha röstat för Norlings förslag, emedan han ansåg att det var tilltaget med prutmån. Efter att ha omnämnt, att verkstadsföreningens ordförande, direktör Tamm i Huskvarna, sagt, att ”ni ha sex öre att hämta”, men att arbetarnas delegation icke fått fram någonting, tillade han:

”Man ställer sig frågande, hur dessa herrar, som företrätt oss, egentligen ha skött förhandlingarna. Det verkar som om de vore väl gröna. Det är hårt sagt, men man får den uppfattningen, när man hör hur det gått till. När man träffat kommunistiska ledare ute i avdelningarna, ha de på mötena lovat guld och gröna skogar och sagt, att det är förbundsstyrelsen, som vill sänka kraven, men har man sedan fått dessa personer mellan fyra ögon, har det framgått, att de gärna skulle acceptera 7 öre. Men sedan äro de färdiga att på nästa möte säga, att vi skola hålla ut och icke gå ifrån våra krav. Det verkar som om kammen växte i takt med antalet åhörare vid sammanträdena.”

Harald Almgren, Norrahammar, fann konflikten olycklig från början till slut. Härutinnan måste bli en ändring. Det var icke fackliga synpunkter, som varit avgörande vid förra höstens avtalskonferens. Man hade varit bunden av löftena i valrörelsen, vilket uteslutit att man kunnat förhandla som fackföreningsmän. Han undrade, om man ville ha en förbundsledning, som uppträdde som sprattelgubbe och endast följde stämningarna ute i landet. Han fann det starkt, att förbundsledningen hävdade sin mening: det har f. ö. visat sig, att förbundsstyrelsen haft rätt, när den föreslog 8-öreslinjen.

Sven Johansson, Halmstad, ville på tal om stämningarna bland medlemmarna säga, att hans personliga erfarenhet var att stämningen var optimistisk varje gång förlikningskommissionen kallat parterna till sammanträde. När sedan förhandlingarna strandat, har stämningen övergått i pessimism. En underhandlingsdelegations kvalifikationer får bedömas med hänsyn till uppnådda resultat. Finge metallarbetarna en uppgörelse efter samma linje som andra grupper inom fackföreningsrörelsen fått, kunde metallarbetarnas förhandlingsdelegation känna sig nöjd.

Edvin Nyström, Eskilstuna, hade icke hört någon av opponenterna mot förbundsstyrelsens linje, som vägt något mot förbundsordförandens sakliga framställning om läget. Man håller sig blott till önsketänkande och egna antaganden om att verkstadsföreningen vilken dag som helst skall komma på knä. Precis på samma sätt resonerade man på septemberkonferensen. Då skulle arbetsgivarna vid blotta tanken på konflikt falla undan. De som resonerade så voro dåliga rådgivare. Fortsätter man på *Knuth Svenssons* linje, kan det bli fråga om kapitulation utan villkor. Ännu hade arbetarna möjlighet att få vara med om att diskutera villkoren för en uppgörelse. Uppenbart vore, att kommunisterna gjort politik av metallarbetarnas strid. De offer medlemmarna och deras anhöriga få göra nu och under årtal framåt komma icke att motsvaras av vad de kunna få ut av konflikten.

Ernst Winkler, Ludvika, fann det beklämmande att böra, att förhandlingsdelegationen haft en chans att få ut ett förslag till omröstning men icke utnyttjat möjligheten. När man klandrat förbundsledningen och ansett att denna icke handlat demokratiskt, då den lämnat medlemmarna uppgifter om förhållandena på det ekonomiska området, ville han säga, att man inte vet vad demokrati är, då man påstår, att det vore odemokratiskt att informera medlemmarna om vad de ha att rätta sig efter. Om det är meningen, att metallarbetarna skola vara brickor i ett spel, som icke är metallarbetarnas, så får man själv taga hand om avtalsrörelsen.

Åke Magnusson, Västerås, ville rekommendera förbundsstyrelsens linje, därför att man därigenom kunde få fram ett definitivt förslag. Medlemmarna komme annars att säga, att de aldrig fått något förslag att rösta om och att de icke vetat vad en möjlig uppgörelse inneburit.

Nils Falk, Oskarshamn, undrade hur det skulle gå, om fackföreningsrörelsens ledare handlade efter vissa impulser utan hänsynstagande till verkliga förhållanden. Hade den svenska arbetarrörelsens ledare handlat på det sättet, hade säkerligen rörelsen i dag icke varit så stark.

G. A. Rosendahl, Katrineholm, ansåg, att man borde tänka på samhällen, som uteslutande leva på metallindustrin.

Knut Nilsson, Sundsvall, meddelade, att det senaste strejkmötet i Sundsvall uttalat, att förhandlingsdelegationen icke skulle känna sig bunden av förra avtalskonferensens beslut utan träffa uppgörelse på basis av vad som var möjligt att erhålla.

Lennart Karlsson, Ljungby, framhöll, att en del medlemmar vid den första omröstningen blivit duperade för att icke säga bedragna. De trodde på en uppgörelse utan konflikt. I vart fall trodde man icke, att konflikten skulle bli så långvarig.

Gunnar Christensson, Tidaholm, fann det fullkomligt meningslöst att hålla på 11 öre, när man själv inte trodde på möjligheten att genomföra kravet.

Axel Rosell, Trollhättan, ansåg, att hade man gått in för att kompromissa från 15 till 11 öre, så kunde man taga steget fullt ut till 8 öre och vara nöjd med att ha fått en med övriga fack jämbördig uppgörelse.

Richard Hedlund, Gävle, ansåg, att de pengar, som konflikten kostat förbundet, LO och medlemmarna, kunde ha använts bättre. Han vände sig vidare mot att uppgifter cirkulerat i kommunistpressen efter varje förhandling och trodde, att de måste emanera från förhandlingarna. Vidare undanbad han sig, att man – såsom kommunisterna gjort – blandade in förfogandelagen i metallarbetarnas strid.

Det förtjänar vidare noteras, att förbundets funktionärer och LO:s representant inte sparade någon möda, när det gällde att söka bibringa konferensen en realistisk inställning.

Här kan endast ifrågakomma några fragment ur dessas utförliga belysning av problemen vid konferensen.

August Lindberg, landsorganisationens ordförande, redogjorde ingående för de synpunkter, som varit avgörande för pris- och lönestoppspolitikerna samt bemötte i alla delar den kommunistiska kritik, som riktats häremot. Vad metallarbetarna beträffar gingo de vid förra avtalskonferensen in för att visa, att nu skulle det bli andra bullar av. Man valde nya män i underhandlingsdelegationen. De voro emellertid icke endast nya utan också oerfarna. Han tillade:

”Om man ser på utvecklingen, kan man icke komma ifrån, att denna delegation var helt främmande för arbetsgivarföreningen och den lönepolitik, som denna fört. Jag har i ett uttalande sagt, att jag var livligt övertygad om att metallarbetarna icke skulle behöva ta en sämre uppgörelse än andra arbetargrupper och att man inte behövt ta en konflikt. Ny Dag har frågat, varpå jag stöder denna uppfattning. Jag vill bara säga, att det är på en 35-årig erfarenhet jag stöder mig. Jag har haft möjligheter att studera arbetsgivarföreningens lönepolitik. Det är på denna erfarenhet, som jag gjort detta mitt uttalande.

Att denna underhandlingsdelegation var oerfaren visar framförallt själva upprinnelsen till denna konflikt. Jag säger ingenting om att en lönekonferens trissar upp ett förslag. Det är ju en ganska allmänt rotad uppfattning, att lägger man ett högt förslag, så får man en bättre överenskommelse. Men när man tillsätter en delegation, som går fram med detta förslag till arbetsgivarföreningen eller verkstadsföreningen och säger, att detta är ett ultimatum, som ni får vara vänliga att godkänna,

måste ju detta vara att direkt omöjliggöra en överenskommelse. Det finns ingen som helst möjlighet att kunna gå fram på den linjen. Den ringaste eftertanke borde ju visa, att om arbetsgivarföreningen kommit till oss på det sättet, hade vi naturligtvis aldrig gått med på någon överenskommelse. Vi skulle resa oss mot ett dylikt tillvägagångssätt och arbetsgivarföreningen består av samma slags människor som vi själva. I och med att man uppträdde på det sättet, så stängde man porten för att få en uppgörelse.”

Om Ny Dags skriverier yttrade Lindberg:

”Ny Dag gjorde sig till metallarbetarnas assistent, men det är ändå ganska tydligt, att man gjorde sig skyldig till en förväxling. Man förväxlade de stora orden med styrka. Ju större man var i munnen, desto starkare var man, trodde man. Vi veta ju, att konflikten icke pågått mer än ett par veckor, förrän metallarbetarnas assistent började ropa på hjälp. Man menade tydligen, att metallarbetarna icke skulle kunna rida ut konflikten med egen kraft. Man ropade på hjälp från LO, regeringen och riksdagen, att man härifrån skulle ingripa på olika sätt. På LO ställdes krav att denna skulle föranstalta om en extra uttaxering, som skulle gå till metallarbetarna. Jag vet icke, om man icke hade reda på, att det rent konstitutionellt var omöjligt för oss att göra detta. Även LO:s ledning har stadgar att gå efter. LO skulle ge sig in på en linje, som man förut aldrig varit inne på. Ännu har aldrig någon uttaxering företagits inom LO till förmån för ett förbund, som varit i konflikt, såvitt LO kunnat tillgodose de förpliktelser, som varit fastställda i stadgarna. Tidigare har det varit så, att LO har lämnat understöd endast om arbetsgivarna ha utfärdat lockout. Det har varit på det sättet ibland, att LO:s kassa varit tömd. Då har det måst företagas en uttaxering för att hjälpa ett förbund, som blivit utkastat i lockout. Skulle vi haft de stadgar, som gällde före 1941, så skulle något konfliktunderstöd icke utgått till metallarbetarna. Det är tack vare den ändring i stadgarna, som företogs vid föregående kongress, som metallindustriarbetareförbundet har fått 6 miljoner kronor från LO och detta är utan någon som helst jämförelse den största hjälp, som något förbund har fått från övriga organisationer i en strid.”

I fortsättningen påpekade Lindberg, att metallkonflikten i ett avseende varit till nytta. Den har visat, hur en konflikt icke skall läggas upp. Han fortsatte:

”Den omdömeslöshet, som man visade vid konfliktens uppläggning, har man också visat här i dag. Man står och talar om att verkstadsföreningen är på fallrepet. Jag faller ånyo tillbaka på en erfarenhet från en 35-årig verksamhet. Var vänliga och studera arbetsgivarföreningens lönepolitik, så komma ni underfund med hur vanvettig denna uppfattning är, som framförts här. Arbetsgivarföreningen har tagit konflikten, och den kommer att köra den i land. Jag vet icke om den kommer att köra den i land på 6 eller 7 öre. Men det är möjligt att läget blivit så tillspetsat i dag, att det blir 6 öre. Jag trodde förut att det var möjligt för verkstadsarbetarna att uppnå 7 öre, men jag har tagit intryck av vad Westerlund, som har varit i direkt förbindelse med parterna, här har sagt, och jag skulle tro, att det är riktigt vad som här framförts, att man har stelnat till på den kanten.”

På tal om förbundsledningens stadgeenliga rätt att efter första omröstningen träffa uppgörelse efter av den anvisade linjer, yttrade Lindberg:

”Man var enig om att man icke skulle gå den vägen. Det är som jag säger, att det finns andra värden, som äro större än några tiotal miljoner kronor. Det skulle ha blivit ett så osunt förhållande inom metallindustriarbetareförbundet, om förbundsledningen skulle ha hindrat denna konflikt, att det skulle ha varit omöjligt att arbeta. Ni förstå själva, hur kommunisterna skulle ha uppträtt i förbundet efter en sådan händelse. De skulle ha rivit sönder det, det kunna vi vara övertygade om. Vi sade därför, att vi trots stora ekonomiska förluster måste ta denna konflikt.

Det förefaller, som om man skulle bli tvungen att göra det åtminstone en gång för varje generation. Det gjordes under 20-talet av gruvindustriarbetareförbundet, på 30-talet av pappersindustriarbetareförbundet. Det var långa konflikter, och i de konflikterna var det också kommunisterna, som spelade en mycket stor roll. Efter långa och svåra månader fick man gå tillbaka. Det är väldigt hårda erfarenheter, men det förefaller, som om man skulle vara tvungen att ha dessa erfarenheter undan för undan som nya medlemskadrar komma till. Det är ingenting att göra åt, bara att köra på och söka göra det bästa möjliga av situationen.”

I fortsättningen yttrade Lindberg bl. a., att man inte kunde säga, att en uppgörelse på samma grunder som för järnbruksarbetarna är ett nederlag, ty om det vore ett nederlag, så blev det inga 6 öre.

Förbundskassören *V. O. Danielson* redogjorde ingående för möjligheterna att från andra håll låna pengar för att finansiera konflikten. Förbundet måste räkna med att hålla på med den extra uttaxeringen i 21 år, innan man återställt läget till utgångspunkten.

Ombudsmannen *Lennart Eckerström* ansåg, att verkstadsföreningen i vart fall spelade poker bättre än Knuth Svensson. En general, som skjuter bort sista patronen och sedan blir tvungen att tigga om vapenstillstånd, är en dålig sådan. Förbundets ammunition i det här fallet utgöres av dess ekonomiska resurser. Man skall inte tro, att det knakar i verkstadsföreningen bara därför att arbetsgivarna äro bekymrade över att produktionen inte kommer igång.

Andre förbundsordföranden *Axel Svensson* ansåg, att konflikten var en dyrköpt lärdom; historieskrivarna komma väl också att betrakta den så. Den som tror, att man kan föra en konflikt och samtidigt genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram, måste ha läst mycket litet ekonomi. Full sysselsättning och produktivkrafternas avstannande är två saker, som strida mot varandra.

Statistikföraren *Henry Svensson*, som redogjorde för arbetsmarknadskommissionens analys av läget för verkstadsindustrin vid ett fredsslut, betonade, att ingenting var så farligt för den fackliga rörelsen som ett felbedömande av de ekonomiska sammanhangen. Han hade ett intryck av att man redan gjort det och att man – tyvärr – vore på väg att fortsätta därmed. Han sade sig, eftersom han deltagit i förhandlingsarbetet, vid dagens konferens ha varit mycket lyhörd, om det skulle framkomma några nya argument, som skulle kunna användas som nya vapen gentemot arbetsgivarna vid Förhandlingsbordet. Hans anteckningsblock var dock tyvärr fullständigt tomt i det avseendet!

Ombudsmannen *Erik Collin* ansåg, att propagandan i understödsfrågan mot förbundsledningen vore att betrakta såsom ett försök att avleda från det ansvar, som man från visst håll otvivelaktigt måste påtaga sig i denna konflikt. Kommunisternas tal om att LO icke lämnat understöd åt de i konflikten deltagande – just det kunde kallas pokerspel, som är ett bluffspel.

Förbundssekreteraren Erik Thörnberg påpekade, att en enskild arbetsgivares möjligheter att utträda ur verkstadsföreningen vore små, ty bakom verkstadsföreningen står arbetsgivarföreningen, som i händelse av sådant utträde blottställer vederbörande på material. Man borde sålunda icke spekulera i sprickor inom verkstadsföreningen.

I sitt slutanförande inför konferensen betecknade förbundsordföranden *Westerlund* talet om sprickor inom verkstadsföreningen såsom den drunknandes halmstrå. När man talar om varvsindustrins stora möjligheter, skall man komma ihåg, att en svala gör ingen sommar. Av förbundets avtalsberörda 112 000 arbetare äro endast 14 000 varvsarbetare. Sam Janssons förslag om att vädja om stöd hos andra förbund ville han beteckna som en tom gest. Han slutade med att vädja till konferensens deltagare att uppträda som fackföreningsmän.

När avtalskonferensen slutligen gick till votering, blev resultatet, att Knuth Svenssons förslag bifölls med 57 röster mot 56, som tillföllu förbundsstyrelsens förslag. Konferensen hade sålunda – med 1 rösts övervikt – beslutat kvarbliva vid arbetarnas senaste bud om 11 öres höjning av minimilönerna, 5 procents ökning av löner och ackord upp till vissa gränser samt tidigare deklarerade ståndpunkter i fråga om likalönsfrågan och tidsstudierna.

Vidare beslöt konferensen i anledning av Sam Janssons förslag göra följande uttalande:

”Avtalskonferensen hemställer till den samlade fackföreningsrörelsen att ekonomiskt och moraliskt stödja den strejkande metallarbetarkåren med anslag och lån samt uppmanar dess medlemmar att anslå en dags inkomst till att föra metalls strid till seger.”

Noteras må, att ett av de valda ombuden blivit förhindrat deltaga i konferensen. Enligt förbundsordförandens utsaga skulle, i händelse detta ombud närvarit, utgången ha blivit lika röstetal för förbundsstyrelsens och Knuth Svenssons förslag.

Förhandlingarna den 13 maj

Så hade alltså arbetarnas underhandlingsdelegation att den 13 maj infinna sig hos förlikningskommissionen utan att av avtalskonferensens majoritet ha fått de ökade möjligheter att åstadkomma en till uppgörelse ledande spelöppning, som förbundsstyrelsen föreslagit. Man enade sig inom delegationen, att så uttolka konferensens mening, att så stora eftergifter gjorts från arbetarhåll, att det vore på tiden att arbetsgivarna kom med något annat förslag än de hittills lämnat.

Under tiden man avvaktade vidare besked, fördes inom arbetardelegationen en diskussion, huruvida man skulle kunna göra någon antydning om ett förslag, utformat på grundval av vad konferensen beslutat. Det visade sig härunder, att de kommunistiska delegaterna efter utgången vid avtalskonferensen två dagar tidigare kvarstodo på tidigare intagna ståndpunkter. Den ”frifacklige” representanten Persson från Södertälje däremot menade, att man borde taga en viss hänsyn till vad den med majoriteten på en röst när jämnstarka minoriteten vid konferensen ansett samt göra vissa jämkningar för att få fram ett förslag. Jämväl *Thore Carlsson* från Linköping förordade viss moderation.

På det örat ville emellertid icke kommunisterna höra. Om det bleve ett förslag efter de linjerna, skulle de visserligen skriva på förslaget, men reservera sig. *Roland Tyrell*, Stockholm, förbehöll sig under en omröstning om ett sådant förslag fria händer; han skulle inte råda medlemmarna att rösta ja men heller icke nej, men väl skulle han ”redogöra för sin inställning”. Han menade, att man skulle ”kunna köra hårt och rösta nej”.

Förbundsordföranden Westerlund, som i anledning härav framhöll, att om ett förslag från delegationens sida skulle framläggas, så skulle man vara enig därom och stå för det. Sex av delegaterna förklarade sig emellertid förhindrade att medverka härtill. I denna situation ville förbundsordföranden veta, huruvida man jakande skulle besvara en eventuell förfrågan från kommissionen att avstå från agitation mot förslaget, därest kommissionen framlade ett förslag till uppgörelse med begäran att det skulle utsändas till medlemmarna ”över delegationens huvud”, dvs. utan vare sig av- eller tillstyrkande. Något svar lämnades icke på denna fråga. Det återstod därför intet annat än att meddela kommissionen, att delegationen icke var beredd tillstyrka något förslag.

Sent på natten erhöll därefter delegationen besked av kommissionen, att denna först på följande dag kunde avgöra, huruvida den var beredd framlägga ett förslag över delegationens huvud. I händelse ett sådant förslag skulle framläggas, skulle det översändas.

Innan delegationen åtskildes kunde ett par av förbundsfunctionärerna ge uttryck för vad de i denna stund tänkte:

Westerlund: Det har aldrig inträffat förr och kommer aldrig att inträffa mera, att man icke kan få fram ett förslag, som kan tillstyrkas. Den saken är klar, att vi skola ha en förhandlingsdelegation, som kan ta ställning till förslagen. Det här är ett förfärligt fattigdomsbevis, det måste vi medge.

Collin: Ni talar om att skaffa pengar. Men förbundsstyrelsen består inte av falskmyntare, som kan göra pengar.

Påföljande dag erhöll arbetarparten med bud ett förlikningsförslag från kommissionen, åtföljt av hemställan, att förbundets medlemmar måtte beredas tillfälle att företaga omröstning om detsamma.

Den tredje omröstningen den 27 maj

Förbundsstyrelsen utsände omedelbart förslaget till omröstning utan vare sig av- eller tillstyrkande. Kommissionen hade begärt att omröstningen skulle vara slutförd till den 23 maj, men förbundsstyrelsen utverkade anstånd till den 28 maj. Omröstningsresultaten skulle vara förbundsexpeditionen tillhanda senast den 27 maj.

Kommissionens ifrågavarande medlingsförslag innebar, förutom ett vidblivande vid 6-öreslinjen, en del ändringar. Beträffande ackordsparagrafen innehöll förslaget en ny protokollsanteckning. I stället för den tidigare bestämmelsen om att parterna äro ense om att rekommendera arbetsgivare och arbetare att träffa uppgörelse om beräkningsgrund, hade bestämmelsen fått en mera fast form, så att "där ej överenskommelse om beräkningsgrunden redan föreligger, böra arbetsgivare och arbetare träffa sådan överenskommelse". Enligt övergångsbestämmelserna skulle tidavlönade arbetare, som uppnått 20-års ålder, ha en timlöneökning av minst 6 öre upp till i övergångsbestämmelserna angivna belopp, kr. 1:50 i högsta ortgruppen och 1:25 i lägsta. I den mån en arbetare hade en timlön, som med 10 öre understeg angivna gränser, skulle hans timlön höjas med 7 öre. Detsamma skulle gälla för arbetare, som arbetat både på tidlön och ackord.

I *tredje omröstningen* – företagen under sedvanlig kommunistagitation för nej-röstning – deltog 79 115 medlemmar eller 72,9 procent av de 108 585, som vid denna tidpunkt rapporterades indragna i konflikten. Av de 79 115 röstade 18 304 eller 23,1 procent *för* och 60 519 eller 76,5 procent *mot* godkännande av medlingsförslaget, som sålunda förkastades med mer än tre fjärdedels majoritet av de röstande. *Blanka* voro 208 röster och 84 röster kasserades, bägge posterna tillhopa motsvarande 0,4 procent.

När arbetarnas underhandlingsdelegation samlades den 28 maj uppstod den sedvanliga diskussionen om den iråkade situationen. Denna blev i huvudsak blott en upprepning av vad som tidigare sagts. När man diskuterat färdigt beslöt delegationen meddela kommissionen, att därest kommissionen fann anledning föreligga att fortsätta förhandlingarna för att kunna avpressa arbetsgivarna ytterligare eftergifter, vore delegationen beredd att taga ett sådant förslag under övervägande. Arbetsgivarna å sin sida hade svarat kommissionen, att – trots betänksamheter mot förslaget med hänsyn till svårigheterna gentemot utlandet tillfölje fredsslutet – de voro beredda att godkänna förslaget, därest detsamma jämväl godkändes av arbetarparten i oförändrat skick. Kommissionen hemställde därför till arbetarparten, att överväga möjligheterna att göra ytterligare eftergifter.

Vid den interna överläggningen inom arbetarnas underhandlingsdelegation visade det sig, att de kommunistiska delegaterna ställde sig bestämt avvisande. I anledning härav ansåg sig förbundsordföranden Westerlund böra påpeka, att kommunistiska delegater under hand låtit påskina, att de kunde vara med om 8 öre, men då det gällde att undersöka möjligheterna att komma fram på den linjen, så fick man höra, att de icke vore beredda att tillstyrka ett förslag efter de riktlinjerna. En av gjutarnas delegater, *Oskar Berg*, framhöll såsom sin mening, att man behandlade denna angelägenhet lättsinnigt. Medan det under 17 veckor spekulerats i att arbetsgivarna skola på knä få medlemmarna sitta emellan. Under en snar framtid måste understödet ytterligare sänkas. De bägge "frifackliga" representanterna, *Thore Carlsson* och *Herman Persson*, deklarerade under överläggningen, att man borde bjuda 8 öre och höja taket till kr. 1: 65 för högsta gruppen och i proportion därtill för övriga ortsgupper. Kommunisterna förklarade sig emellertid icke kunna biträda förslaget.

Man stod alltså kvar och stampade på samma fläck; det visade sig – såsom förbundsordföranden *Westerlund* uttryckte sig – ”omöjligt att få kärran ur dyn”.

Under tiden uppehöll kommissionen kontakt med arbetsgivarparten. Också arbetsgivarna vidhöll sin tidigare intagna ståndpunkt.

För arbetarpartens underhandlingsdelegation återstod intet annat än att åtskiljas, sedan man underrättat kommissionen, att man till denna knöt en förhoppning att den icke måtte släppa taget utan undersöka möjligheterna, när det fanns tillfälle att på nytt kalla parterna till sammanträde.

Den tredje avtalskonferensen den 18 juni

Medan striden sålunda fortsatte började allt fler uttalanden inströmma till förbundsledningen, vari krävdes att man gjorde ett allvarligt försök att få konflikten löst. Med hänsyn till detta och det bekymmersamma läget lät därför förbundsstyrelsen ånyo sammankalla avtalskonferensen till den 18 juni. Ombuden voro desamma som vid de bägge tidigare hållna avtalskonferenserna. Till sammanträdet hade denna gång även kallats förbundets överstyrelse.

Förbundsordföranden *Westerlund* redogjorde vid denna tredje avtalskonferens ingående för avtalsläget. Han framhöll som sin bestämda mening, att man borde söka pressa arbetsgivarparten att jämka med sig till 8 öre. Han tillade:

”Konjunkturerna arbeta icke för oss utan tvärtom emot oss. Arbetstillgången har börjat minska. Av arbetsförmedlingarnas rapporter framgår, att arbetsmarknadssituationen håller på att utveckla sig så, att efterfrågningarna på arbetskraft bli färre. Då de säsongarbeten, som utbudits och accepterats, under sommarmånaderna avslutats, dvs. någon gång i höst, kommer efterfrågan på arbete att bli ännu större. Det är visserligen sant, att en del av den svenska industrin är i behov av metallindustrins produkter och att våra broderländer behöva dess material. Beträffande exporten till utlandet spelar dock som bekant betalningsförmågan en stor roll. Den är föremål för överläggningar och i avvaktan på resultatet av dessa har något handelsutbyte av mera betydande omfattning icke kommit i gång, i vart fall icke i sådan utsträckning, att det kan tänkas påverka arbetsgivarna till förmån för en ur våra synpunkter rimligare uppgörelse.”

Förbundsordföranden värdade därefter till konferensen att söka enas om ett av förbundsstyrelsen utarbetat förslag, innebärande en höjning av minimilönerna med 8 öre, ett fastställande av taket vid kr. 1: 65 för manliga arbetare i högsta ortgruppen och i relation därtill för övriga ortsgupper samt en något större höjning för dem, som icke kommit upp till taket. Jämväl innebar förslaget viss omformulering av ackordsparagrafen.

Om den vid denna avtalskonferens förda diskussionen är endast att säga, att tonen i visst avseende var en annan än vid de tidigare hållna konferenserna. Visserligen förordade de kommunistiska ombuden, att man skulle stå kvar på den ståndpunkt, som majoriteten bestämde vid förra avtalskonferensen, men samtidigt förklarade sig de närvarande ledamöterna av den konferensvalda underhandlingsdelegationen beredda att lojalt verka för ett genomförande av konferensens beslut, även om majoritet skulle vinnas för förbundsledningens linje. Ett av ombuden, Helge Fyrberg från Norrköping, som tidigare röstat mot förbundsstyrelsens förslag, förklarade sig denna gång beredd att acceptera förbundsstyrelsens linje. Till följd av denna omsvängning och då ombuden denna gång fulltaligt infunnit sig, blev resultatet, att konferensen med 53 röster mot 56 beslöt godkänna förbundsstyrelsens förslag. Minoriteten röstade för ett från kommunistiskt håll framlagt förslag om kvarblivande vid den av förra avtalskonferensens majoritet intagna ståndpunkten.

Det må här – såsom en lämplig bakgrund till de kommunistiska underhandlarnas uppträdande när de något senare först enhälligt tillstyrkte och trots detta motarbetade ett medlingsförslag – antecknas, att Ludvika-ombudet Ernst Winkler vid konferensen yrkade, att konferensen måtte

fatta särskilt beslut om att samtliga ledamöter av underhandlingsdelegationen skulle uppmanas att göra sitt bästa för att genomdriva konferensens krav. De kommunistiska delegaterna uppfattade dock detta såsom på något sätt kränkande och ansågo det vara tillräckligt med den lojalitetsförklaring, som *Roland Tyrell* å kommunistdelegaternas vägnar gjort på konferensen. Sedan förbundsordföranden Westerlund ansett denna lojalitetsdeklaration tillräcklig, avstod konferensen ifrån att fatta det särskilda beslut, som Winkler påyrkat.

Förhandlingarna den 19-21 juni

När arbetarpartens underhandlingsdelegation den 19 juni på kallelse av medlingskommissionen samlades i Stockholm, hade den sålunda ett delvis nytt utgångsläge.

Genom kommissionen hade arbetsgivarparten lämnat det beskedet, att den kunde vara med om 8 öre ifråga om timlönerna och minimilönerna med undantag för arbetare under 20 år, för vilka 6 öres höjning skulle komma ifråga. Till vissa ändringsförslag rörande ortsgrupperingen, likalönsfrågan och arbetsstudierna ställde sig däremot arbetsgivarna avvisande. De ville vidare icke gå med på att sätta taket högre än kr. 1:50 för högsta ortsgruppen och i relation därtill för övriga ortsgrupper.

Med denna utgångspunkt pågick ”manglingsarbetet” under hela dagen den 19 juni. Man gav bud och motbud beträffande vissa detaljer. De viktigaste tvistepunkterna gällde var taket skulle sättas samt uppdelningen i ortsgrupper. Till något resultat kom man icke den 19 juni, varför förhandlingarna fortsatte under natten till den 20 juni; de slutade f. ö. först på morgonen den 21 juni. Till sist kom man så långt, att det rörde sig om en skillnad i fråga om taket med en 2-öring för en av ortsgrupperna. I detta läge förklarade den kommunistiske delegaten *Roland Tyrell*, att även om man icke kände sig nöjd med det förslaget, fanns ingen anledning att spräcka förhandlingarna bara för dessa 2 ören.

Man enades alltså om att tillstyrka det förslag, man sålunda resonerat sig fram till, och att underställa medlemmarna detsamma för omröstning.

Den fjärde omröstningen den 4 juli

Medlemmarna bereddes sålunda tillfälle att rösta om det av bägge parternas underhandlingsdelegater underskrivna och tillstyrkta medlingsförslaget. Då förslaget utsändes till omröstning bland arbetarna, åtföljdes detsamma av ett cirkulär, vari jämväl förbundsstyrelsen med hänsyn till det rådande läget mycket bestämt tillrådde medlemmarna att godkänna förslaget.

Medlingsförslaget innebar, att minimi- och tidlönerna skulle höjas med 8 öre. Däremot hade det vid förhandlingarna icke lyckats arbetarpartens delegerade att få timlönen höjd med 9 öre för dem, som hade en förtjänstnivå, liggande minst 10 öre under det angivna taket. Ej heller innehöll förslaget arbetarpartens krav på höjning av taket. Detta skulle för manliga arbetare i högsta ortsgruppen sättas till kr. 1:60 och i lägsta ortsgruppen till kr. 1:30. Motsvarande siffror för de kvinnliga arbetarnas vidkommande voro kr. 1:10 och 85 öre. Kravet på en höjning av ackorden med 5 procent i de fall förtjänsten icke kom upp till dessa gränser hade däremot accepterats. Förslaget inkluderade vidare det av kommissionen tidigare framlagda förslaget om tillsättande av en särskild nämnd för utjämning av meningsskiljaktigheter rörande arbetsstudier och ackordssättning. Slutligen innefattade förslaget viss reglering av semestern.

Räkningen av rösterna i denna *fjärde omröstning* avslutades den 4 juli. Antalet i konflikten nu deltagande medlemmar hade sjunkit till 106 496 och av dessa hade 68 913 eller 65,6 procent röstat. Av de 68 913 rösterna voro 30 721 eller 44,6 procent för förslagets antagande och 37 908 eller 55,0 procent däremot. De blanka rösterna voro denna gång 194 och de kasserade 90,

tillhoppa 284 eller aningen mer än 0,3 procent. – Antalet strejkande, som ej deltog i omröstningen sprang denna gång upp till 37 583. Det svaga röstningsdeltagandet belyses bjärt av det förhållandet, att summan ja- och nej-röster utgjorde blott 64,4 procent av de röstberättigades antal – vad mer än en tredjedel av de strejkande tyckte och tänkte kom inte till synes.

Förhandlingarna den 5-6 juli. – Uppgörelse under lockouthot

Då arbetarpartens förhandlingsdelegation samlades den 5 juli för att till kommissionen överlämna ett på omröstningens utgång grundat svar, fann förbundsordföranden Westerlund anledning föreligga, att i bestämda ordalag påtala det uppträdande, som vissa av de konferensvalda underhandlingsdelegaterna gjort sig skyldiga till under omröstningen. Westerlund yttrade bl. a.:

”Anledningen till att det blivit ett så dåligt resultat denna gång och att vi icke kunnat föra förslaget i hamn beror uteslutande på den propaganda, som underhandlingsdelegationen har bedrivit, och det är med beklämning man konstaterar, att något sådant kan förekomma inom metallindustriarbetareförbundet. Under alla de år vi hållit på med organisationsarbete har det aldrig inträffat, att en underhandlingsdelegation, som är vald för att tillvarata medlemmarnas intressen, så illa fattar sin uppgift, att den sedan ett förslag är tillstyrkt icke kan rekommendera medlemmarna att antaga det. Det har aldrig inträffat förr i förbundets historia och jag hoppas det är sista gången det händer. Det är ju så, att om en delegat är med och tillstyrker ett förslag, har han att antingen hålla sig neutral, om han icke kan tala för förslaget, eller också att avge sin reservation. Det gäller för varje människa, att fritagen från ansvar är endast den, som anför reservation. Det förekommer i alla organisationer, att om man ibland har en mening, som icke helt sammanfaller med den, som kommit till uttryck i ett förslag, men man likväl icke röstat nej, då är man bunden av förslaget. Ingen kan komma ifrån det.

Det ynkliga skäl ni nu anfört – att ni varit stadsbud åt konferensen – blir man rent av beklämd av att höra. Om ni betrakta er som stadsbud, som bara verkställer order av konferensen, då är det en stor ynkedom. Har man tillstyrkt ett förslag, då har man skyldighet att arbeta för förslaget, och kan man icke göra det, må man väl hålla sig neutral. Att det kunnat inträffa, att man uppträtt som en stor del av delegationen gjort, är en stor skandal. Norling från Göteborg har dömt sig fullständigt och dömt sig även inför den offentliga opinionen. En karl, som skriver på ett förslag och sedan far till Göteborg och skriver ett flygblad med uppmaning till medlemmarna att rösta nej på förslaget, den är dum, Norling! Göteborgs-avdelningen får väl själv avgöra, vem som skall vara dess ordförande, men förbundsstyrelsen måste veta, när du säger någonting, huruvida du talar i egenskap av partitaktiker eller som ordförande för Göteborgs-avdelningen. Jag överlämnar åt dig själv att avgöra, om du vill gå till förhandlingarna i dag. Du gör icke oss en tjänst därmed, men vill du ha en avhyvling, får du göra det, men du gagnar icke dina uppdragsgivare.”

Anton Norling, Göteborg, förklarade till sitt försvar, att han icke varit närvarande på det sammanträde med Göteborgs-avdelningens styrelse, då man diskuterade flygbladet med uppmaning att rösta nej. När styrelsen följande dag sammanträdde, hade han tillfrågats, om han skulle vara med om beslutet, men hade då svarat, att eftersom han icke deltagit i föregående dags behandling av saken, avstod han från att rösta!

Om den vidare diskussionen i denna sak låta vi det stenografiska protokollet tala:

Westerlund: Det är en skandal, att avdelningens ordförande skall krypa bakom de övriga på det sättet.

Norling: Jag har icke uppmanat medlemmarna att rösta nej. Jag har förklarat, att det var det bästa förslag vi kunde få och sedan fingo medlemmarna avgöra, om de skulle rösta ja eller nej. Den som säger att jag uppmanat medlemmarna att rösta nej talar icke sanning.

Westerlund: Hur skall du kunna komma ifrån denna sak? Om det i förbundsstyrelsen skulle föredragas ett förslag till flygblad och jag icke skulle rösta om det – skulle jag då vara fri från ansvar? Den som har en avvikande mening kan avge en reservation.

Norling: Beslutet fattades, när jag icke var närvarande, och jag anser icke, att jag haft med det att göra. Flygbladet var av den uppfattning jag hade på avtalskonferensen.

Westerlund: Det är fråga om vad du företrätt för mening med ditt namn på ett papper.

Norling: Jag talade om, att jag skrev mitt namn under uppgörelsen därför att vi icke kunde komma längre.

Westerlund: Det är bara att göra saken värre.

Norling: Sedan kan jag icke hjälpa, att Stockholms-tidningarna utnyttjat detta.

Westerlund: Det går an att avge en klar ståndpunkt. Då behöver man icke komma i ett sådant predikament. Men försöker man ställa till med djävulskap, då gör man som du gjort.

Eckerström:.... Jag har sagt till mina kolleger och jag tar konsekvenserna därav, att skall Anton Norling gå ner till förhandlingarna i dag, går jag icke dit. Jag går icke dit tillsammans med en, som en gång har godkänt en sak och sedan sprungit ifrån den.

Karl Lund: Denna debatt är i någon mån onödig.

Westerlund: Den är icke onödig. Den är av fundamental betydelse för hela fackföreningsrörelsen.

Under fortsättningen av diskussionen i denna punkt yttrade förbundsordföranden *Westerlund*, att om *Norling* ville gå till förhandlingarna, ville han icke hindra honom, men nog vore det en chikan. Han tillade:

”Att en förhandlingsdelegat ena gången skriver på ett papper och den andra dagen skickar ut ett flygblad med uppmaning att rösta nej och sedan smyger sig undan och säger, att han icke varit med och beslutat, det är så upprörande, att nian icke har ord starka nog för att säga vad man tycker om ett sådant handlingssätt. Vart skall det taga vägen med hederligheten hädanefter? Hur skall du kunna vara avdelningens ordförande? Måste icke var och en, som är tjänsteman i en organisation, vara sådan, att man kan lita på hans besked, och icke snirkla och sno hur som helst bara för att gagna sina partipolitiska syften?”

Från debatten är i övrigt att anteckna, att ombudsmannen *Eckerström* kunde lämna den upplysningen, att han varit närvarande vid ett strejkmöte i Mässhallen i Göteborg, därvid *Norling* under 35 minuter talade mot uppgörelsen och sedan slutade med att säga, att medlemmarna själva finge avgöra huru de skulle rösta; ”hela mötet begrep vad *Norling* menade”.

Som ett bevis på hur ”upplysningsarbetet” bedrivits nämnde vidare förbundsordföranden *Westerlund*, att det finns medlemmar, som röstat nej, men efteråt frågat, vad förslaget innebar. Sedan de fått klart besked, ha de sagt, att om man vetat detta, skulle de ha röstat ja! Vidare förtjänar noteras, att *Roland Tyrell* visserligen sade sig anse, att man inte kunde nå ett bättre resultat på basis av senaste avtalskonferensens förslag, men att man bort ”giva tusan i avtalskonferensens förslag och kört en månad till på de gamla linjerna och fått en annan uppläggning, så hade medlemmarna fått en annan syn på hela denna avtalsrörelse”! Se än en gång *Tyrells* lojalitetsdeklaration å sid. 44!

Vad själva avtalsförhandlingarna beträffar enades man om, att svaret till medlingskommissionen skulle erhålla följande lydelse:

”Sedan förlikningsförslaget för uppgörelse inom verkstadsindustrin varit föremål för omröstning av berörda medlemmar, få vi nu meddela, att det ej varit möjligt få detsamma godkänt. Därest förändringar erhållas, exempelvis på taket, så att ett större antal förbundsmedlemmar komma i

åtnjutande av föreslagen förhöjning, äro vi dock villiga att taga under övervägande, om uppgörelse nu omedelbart kan träffas.”

Det förtjänar sålunda här antecknas, att jämväl de kommunistiska delegaterna redan innan något lockouthot framkommit helt och fullt accepterade principen om uppgörelse vid bordet, utan att medlemmarna skulle få rösta om förslaget. Det skulle bara bero på om det blev vissa förändringar.

Sedan detta svar överlämnats till kommissionen, erhöles beskedet, att arbetsgivarna – bland vars delegater nu för första gången märktes Svenska arbetsgivareföreningens ordförande, direktören Gustaf Söderlund – icke vore villiga till eftergifter. Arbetsgivarna framhöllo, att förhandlare, som uppträtt svekligt mot givna löften inför motpart och samhällets medlingskommission, icke sedermera skulle kunna få triumfera med att de vunnit någonting med ett sådant handlingssätt. Följaktligen blev det inga eftergifter från arbetsgivarsidan.

Arbetsgivarna krävde i ultimatumform, att förslaget skulle av arbetarparten godkännas i oförändrat skick. Skedde icke detta och strejken fortsatte, skulle arbetsgivarna verkställa lockout.

Detta meddelande hade en överraskande effekt på de kommunistiska underhandlarna, i vilkas bedömning av läget denna möjlighet tydligen aldrig medtagits.

Protokollet får här tala:

Knuth Svensson (till förbundsordföranden Westerlund): Har du talat med LO?

Westerlund: LO vet icke om detta. Jag föreställer mig att LO kommer att säga, att ni få icke stjälp det hela. Den saken är klar; LO kan icke påtaga sig ansvaret för att andra arbetargrupper bli utkastade i lockout. Jag skulle vilja, att vi försökte en sista gång att få en jämkning på någon av punkterna och att vi förklara oss beredda att under den förutsättningen, att detta kan ordnas, äro vi beredda att biträda en uppgörelse.

Knuth Svensson: Vad säger regeringen?

Westerlund: Jag föreställer mig, att regeringen icke kan göra någonting. De ha sagt i riksdagen, att parterna på arbetsmarknaden själva få göra upp sina mellanhavanden. Själva lockouthotet kan icke regeringen göra någonting åt.

Erik Collin: Jag delar Westerlunds uppfattning. Vi böra handla så att vi få en uppgörelse omedelbart.

Sven Ekström: Jag tror icke det finns möjlighet att rucka på Söderlund och Söderbäck, men nog kan man försöka, det skadar icke.

Bertil Sundberg: När Söderlund lämnat besked om lockouten, är det allvar bakom och inte bara ett hot. Då ha vi att dela understödet med 45 000 järnbruksarbetare och förutsättningarna härför äro mycket små. Kunna vi utvinna något mer, är jag böjd för att vi skola göra ett sista försök.

Westerlund: Är det någon som har någonting emot, att vi förklara att vi äro beredda att träffa en uppgörelse här i kväll, om vi få fram ett förslag till förbättringar?

Roland Tyrell: Jag är icke beredd att säga, att vi skola göra upp vid bordet.

Man enades därefter om att hos kommissionen anhålla om fortsatt påverkan på arbetsgivarparten under måltidsrasten, varunder förbundsordföranden skulle överlägga med LO:s ordförande.

Vid den förnyade kontakten framemot midnatt visade det sig, att arbetsgivarna stodo orubbligt kvar vid sin ståndpunkt. LO hade tillrätt, att man skulle försöka träffa en uppgörelse, då LO icke ett ögonblick kunde tänka sig, att förhandlingsdelegationen och förbundsstyrelsen genom att låta förhandlingarna spricka slängde ut andra arbetargrupper i lockout. Någon möjlighet för regeringen att ingripa fanns tydligen icke. Överstyrelsens ledamöter, med vilka förbunds-

ordföranden varit i kontakt, hade förklarat, att de med hänsyn till situationen skulle taga under övervägande att godkänna en uppgörelse, om delegationen kunde bli överens. Förbundsordföranden utbad sig på den punkten ett besked av delegationen.

Svaret på denna fråga satt hårt inne. *Roland Tyrell* menade, att LO spelat en konstig roll. Den hade icke deltagit i förhandlingarna, men nu ville LO, att man skulle ta hänsyn till lockout-hotet och göra upp. Han trodde icke, ”att vare sig riksdagen eller regeringen ställa sig fullt neutrala eller blunda för det faktiska förhållandet, att verkstadsföreningen håller på med åtgärder, som icke bara förlama verkstadsindustrin utan även järnbruksindustrin”! Han tyckte därför, att det inte fanns någon anledning att ”falla i farstun, utan vi vilja kort och gott ha vad medlemmarna uttalat sig för”.

Förbundsordföranden *Westerlund* upplyste Tyrell om att enligt LO:s stadgar tillkommer det förbund, som önskar LO:s bisträckning under förhandlingarna, att begära det, vilket icke skett i detta fall. Även om LO varit med i förhandlingarna skulle den i nuvarande läge icke kunna ge annat besked. Ombudsmannen Collin vände sig mot Tyrells politiska spekulationer om regeringsingripande. Man kunde inte gå in för annat än att parterna på arbetsmarknaden skola ha sin frihet. Han sade sig för övrigt inte vara övertygad om att lockouthotet skulle stanna vid järnbrukens arbetare. Han undrade, vad sämre ställda arbetargrupper skulle säga, om de bleve utkastade i lockout.

Trots att även övriga förbundsfunctionärer gävo en rad starka skäl mot ett fortsatt negativt uppträdande, förklarade *Roland Tyrell*, att han inte trodde att det politiska läget var sådant, att arbetsgivarna kunde proklamera en lockout! *Karl Lund*, Malmö, ansåg, att svaret på den lockout – som Tyrell inte trodde på! – borde bli, att arbetarna togo ut andra grupper i strejk. De bägge ”frifackliga” representanterna, *Thore Carlsson* och *Herman Persson*, menade däremot, att sådan situationen blivit, hade man intet annat att göra än att bita i det sura äpplet och träffa en uppgörelse vid bordet. Noteras må också, att kommunisten *Norling*, som strax innan fått en lektion om reservationsrätten, förklarade, att han skulle reservera sig, om det träffades uppgörelse vid bordet.

Detta hindrade dock icke, att man en stund senare enades om att lämna kommissionen det beskedet, att man kunde vara med om en uppgörelse omedelbart, om man kunde få förbättringar!

Den linjen var emellertid icke framkomlig. Klockan 1 på natten lämnades besked, att arbetsgivarna icke veko från sin ståndpunkt utan ämnade låta lockouten gå i verkställighet och förhandlingarna brytas.

Man stod nu inför ett sista antingen-eller. Antingen låta förhandlingarna stranda och lockouten träda i verkställighet eller att rekommendera förbundsstyrelsen att träffa uppgörelse omedelbart. De åtta kommunisterna i delegationen röstade emot en sådan rekommendation.

Till följd härav tillfrågades kommunisterna av förbundsordföranden, vilken ställning de komme att intaga, därest förbundsstyrelsen träffade uppgörelse. Vi låta här protokollet tala:

Knuth Svensson: Vad menar du?

Westerlund: Om förbundsstyrelsen godkänner det här förslaget, mena ni då att det skal] bli samma kattrakande som hittills eller är det meningen, att ni skola iakttaga ett lojalt uppträdande?

Knuth Svensson: Jag var för en vecka sedan på ett möte och jag sade där min uppfattning, att betingelsen är att hålla ihop förbundet, men att betingelsen härför är att vi ge oss fan på det bägge parter. Jag har sagt att förutsättningen härför är att ni sluta med ert kattrakande.

Westerlund: Här är det frågan huruvida vissa planer äro uppgjorda. Frågan är om ni komma att stödja sådana åtgärder, så att det ändock icke skall kunna bli lugnt. Det är lika bra att säga ifrån på en gång.

Roland Tyrell: Jag tycker vi skola göra som jag sagt förut på eftermiddagen. Det är icke ett evighetstillstånd, att vi skola hålla på att ha två uppdelade grupper, som vi faktiskt ha i många avseenden. Det har varit olyckligt för konflikten och hela avtalsrörelsen. Varför icke diskutera ut den saken?

Westerlund: Såvitt jag förstår är den överdiskuterad.

Roland Tyrell: Det är så, att var och en försvarar sig och angriper sedan. Men om vi bara stå på var sin sida och försvara och angripa blir det ingenting.

Westerlund: I det här fallet är det fråga om att förbundsstyrelsen nu skall påtaga sig det ansvar, som ni egentligen ha och klara upp denna historia. Då gäller det huruvida förbundsstyrelsen skall bli strykpojke för att den räddar er i en sådan situation.

Karl Lund: Rädda oss – det tycker jag var ett konstigt uttryck.

Westerlund: Innerst inne finns det väl ingen av er, som på fullt allvar kan driva den meningen, att vi skola gå ut och tala om för medlemmarna, att vi ha medverkat till lockout. Om du skulle gå till medlemmarna och säga, att du har varit med om att ställa till det så, att det skall bli lockout, och att vi nu skola taga lockouten och utvidga konflikten, tror du att du får applåder på den saken?

Karl Lund: Ja, medlemmarna ta hellre det än en dålig uppgörelse.

Westerlund: Det göra de icke.

Knuth Svensson: Frågan är hur vi skola göra upp. Jag förstår, att du vill att efter det här skola vi inte köra med någonting. Vi låta oss icke köras!

Westerlund: Om förbundsstyrelsen skall träffa en uppgörelse och jag skall medverka till det, får det vara under den förutsättningen, att det skall vara lugnt sedan, så att icke delegationen skall gå bakefter och säga, att nu ha de träffat en uppgörelse samt falla förbundsstyrelsen i ryggen.

Karl Lund: Jag är icke för att göra en sådan uppgörelse.

Roland Tyrell: Vi komma upp Knuth och jag och resonera om den saken.

Westerlund: Det hindrar icke att Ny Dag sätter i gång med en kampanj emot förbundsstyrelsen.

Roland Tyrell: Det spelar större roll vad man säger på jobben.

Karl Lund: Jag har en annan uppfattning, nämligen att icke göra upp vid bordet. Ni vilja göra upp vid bordet. Menar du, att jag skall säga: all right – jag har en annan uppfattning, men det var rätt av förbundsstyrelsen att göra det? Det kommer att halta.

Westerlund: Ni kan säga, att läget var så bekymmersamt, att man icke kan anklaga förbundsstyrelsen för att den måste träffa uppgörelse.

Karl Lund: Det är detsamma som att vi tillstyrka. Men när man har den uppfattningen, att man icke skall göra det, kan man icke säga så. Vad det gäller farhågorna för en strid, blir detta avhängigt hur förbundsstyrelsen själv och överstyrelsen samt "Metallarbetaren" uppträder. Det blir en fråga om hur man vill utforma ett förnuftigt samarbete i fortsättningen. Om betingelsen skall vara, att jag icke skall säga någonting om att förbundsstyrelsen gör upp vid bordet, men man sätter i gång en kampanj mot oss, finner jag mig icke i sådant.

Westerlund: Jag har angripit er för att ni icke intagit en rak hållning. Jag har sagt till er, att detta har varit det dummaste ni gjort, när ni sett att det icke gick an. Det hade varit klokt att ge medlemmarna en realistisk inställning. Det är icke fråga om annat än att medlemmarnas förväntningar blivit för högt spända och därför ha ni själva råkat in i svårigheter.

Så slutade klockan 1.40 natten till den 6 juli 1945 kommunisternas försök att bedriva en avtalsrörelse efter "nya linjer Svenska metallindustriarbetareförbundets styrelse beslöt god-

känna medlingskommissionens den 21 juni framlagda förslag, under vilket jämväl de kommunistiska underhandlarna satt sina namn.

Nu återstod bara skallet i Ny Dag och bakdanteriet från deras sida, som visat hur en avtalsrörelse icke skall bedrivas. Innan emellertid en redogörelse lämnas för efterdyningarna i Ny Dag, skall för eftervärlden räddas några smakprov ur kommunistpressen, främst Ny Dag, beträffande dess uppträdande och ställningstagande under konfliktens olika skeden. Det skall vid ett studium av dessa avsnitt genast falla i ögonen, att såsom Ny Dag vid varje tillfälle spelat, så ha också de kommunistiska "underhandlarna" dansat.

Ny Dags roll under konflikten

Trots att den ansvariga ledningen för fackföreningsrörelsen på det bestämdaste förordat en moderation i lönekraven med hänsyn till det angelägna i att icke medverka till en lönepolitik med inflatoriska verkningar hade – såsom vi av inledningen till denna skrift sett – kommunisterna genom sin intensiva agitation bland verkstadsarbetarna lyckats vinna gehör för en annorlunda beskaffad politik. Man har sålunda att hålla i minnet, att Ny Dag måste ha varit medveten om att den ställt sig såsom garant för genomförande av en politik, som så långt ifrån att äga den samlade arbetarklassens stöd tvärtom riktade sig mot den politik, som denna rörelses ansvariga instanser – självfallet under hänsynstagande till arbetarnas bästa i det rådande läget – bestämt sig för att bedriva. I ljuset härav bli de under verkstadsarbetarkonfliktens gång av Ny Dag resta kraven, att fackföreningsrörelsens högsta ledning skulle – när kommunisternas "underhandlare" kört fast och stodo inför de obevekliga realiteter, varom de på förhand blivit upplysta – kratsa kastanjerna ur elden åt kommunisterna, minst sagt kuriösa. Detsamma kan sägas om deras krav på ingripande av regering och riksdag. Kuriös är också genomgående Ny Dags hållning under konflikten. Det bestående intrycket vid ett studium av kommunistpressens hållning under metallkonflikten blir *ett medvetet uppsåt att föra de av konflikten berörda arbetarna bakom ljuset*. Därvid har icke skytts metoder, som ha en karakteristisk likhet med dem, som av nyordnarna i ett på sydligare breddgrader beläget land använts, när ett helt folk på 70-80 miljoner blev fört bakom ljuset och vidare mot det rena fördärvet.

Historieskrivningen kan lämpligast anknyta till situationen sedan kommunisterna lyckats erövra majoriteten vid val av ombud till verkstadsarbetarnas avtalskonferens hösten 1944 och efter en där genomtruffad skärpning av avtalskraven välja uteslutande kommunistiska "underhandlare", om man – såsom riktigt är – räknar med att de bägge "frifackliga" representanterna ingenting annat vore än kommunistiska medlöpare. De socialdemokratiskt orienterade ombuden voro från början i minoritet; de hade intet inflytande på uppläggningsen och ingenting att säga till om när det gällde sättet för att komma till tals med motparten för att få denna att acceptera de kommunistiska såsom minimikrav framställda anspråken. När landsorganisationens andre ordförande Gunnar Andersson i ett föredrag i Örebro framhållit, att en aktion för full lönekomensation åt alla löntagare i dåvarande läge måste betraktas såsom ogenomförbar men att detta icke uteslöte en lönereglering för de sämst ställda, mättes han av *Ny Dag* i en ledande artikel *den 27 oktober 1944*, betitlad "LO-chefen vittnar", skäppan full för sin "omdömeslöshet". Slutklämmen må anföras såsom ett karakteristiskt prov på kommunisternas storstädningssiver och vokabulär vid denna tidpunkt:

"Denna nonchalans mot arbetarnas vilja och mot fackliga beslut är grotesk. Män, som talar på detta sätt, har fullständigt missuppfattat sin uppgift – de tycks leva i föreställningen att det är Arbetsgivareföreningen och inte LO de företräder. Herr Andersson m. fl. förtjänar verkligen Svenska Dagbladets och arbetsgivarchefernas applåder."

I en ledare den 19 oktober 1944, var *Ny Dag* polemiserar mot tidningen Metallarbetarens redogörelse för avtalsläget och möjligheterna att ernå en rimlig uppgörelse, försäkrar *Ny Dag*, att arbetarna, som framför allt vet ”att förutsättningarna för en förbättring av deras löner är för handen, känner sig ha rätt till att resa kravet därpå och förlitar sig vid dess genomförande på sin organisatoriska styrka, både den fackliga och politiska. Några sabotörer kommer inte att kunna förmå dem vika”.

För att styrka, att möjligheter voro för handen att föra den kommunistiska avtalspolitiken i hamn, producerade *Ny Dag* en ymnig skörd av intervjuer med arbetare, vilka få reproducera de meningar, som bestått dem av – *Ny Dag!* Däri – och i en serie artiklar av sifferillusionisten Lancet – skruvades arbetarnas förhoppningar upp till ett överkligt plan. Den 7 november 1944 ger kommunisten *Bror Selin* i Stockholm i ett intervjuuttalande i *Ny Dag* följande hurtfriska skildring av det nutida svenska samhället:

”Genom fem krigsår har de svenska industriägarnas lysande profitflod bibehållit karaktären av en svällande vårälv och gjort kassaskåp och företag sprickfärdiga av företagavinster.”

Samma dag kunde *Ny Dag* i ett referat från en debatt i Konserthuset om metallavtalet sammanfatta läget och utsikterna så:

”Förutsättningar finns för en framgångsrik lönerörelse.”

Den 11 november varierar i *Ny Dag* signaturen Lancet temat:

”Vilka möjligheter finns det att genomföra en höjning av verkstadsarbetarnas löner på företagsvinsternas bekostnad? Hur mycket kan lönerna höjas utan att kostnadsökningen kan godtas som ett skäl för prishöjningar? Det är mycket svårt att ge ett preciserat svar på dessa frågor på grund av den ringa insyn, som en utomstående har i företagets kostnads- och vinstförhållanden ... Utdelningen kan alltså bibehållas vid sin nuvarande storlek och metallarbetarnas lönekrav ändå täckas ur den återstående delen av nettovinsterna hos dessa bolag” (de 330 i Aktieägarens uppslagsbok redovisade verkstadsbolagen).

Den 14 november råder det på *Ny Dags* redaktion ingen tvekan om att kommunisterna tagit hem det politiska spelet:

”Lönestoppet skall brytas nu ... Lönestoppsanhängarna börjar att sitta trångt och isolerade. Enigheten om aktioner för att höja arbetarnas reallöner tilltar. Klassarbetets predikare mister greppet om massorna.”

Det tråkiga var bara, att kommunisterna fått ett visst ”grepp om massorna”. Det skulle komma att senare stå dessa ”massor” dyrt.

Liksom vid avtalskonferensen tillmättes i *Ny Dag* inflationsrisken ingen betydelse. Man hade nämligen på kommunistiskt håll receptet på hur lönehöjningar skulle kunna genomföras utan höjning av priserna. I en ledare den 21 november, betitlad ”Kring lönediskussionen”, serverar *Ny Dag* en ekonomisk upplysning i bästa lancetstil: ”Lönerna kan höjas inom ramen av nuvarande prisnivå genom att minska den marginal, som i form av vinster tillfaller kapitalisterna ... Det finns att 'ta av', bara man vågar inkräkta på kapitalisternas profit.” Mot slutet av samma artikel slår emellertid tidningen en saltomortal och meddelar, att ”*prinsnivån i allmänhet tenderar trots lagen om prisstopp att klättra uppåt!*”

Den 29 november varierar *Ny Dag* i en ledare med rubriken ”Kan företagen betala högre löner?” samma tema:

”Arbetarna behöver sålunda icke frukta att de hänger sig åt illusionistiskt önsketänkande när de kräver återställande av senaste för-krigsårets reallöner inom olika branscher. De står på verklighetens mark. Vad det gäller är att sopa undan det motstånd, som hotad auktoritet, falsk lojalitetstro och kapitalistisk penningmyndighet nu reser.”

Det var alltså inte småsaker, som Ny Dag garanterat att man skulle kunna "sopa undan" under kommunistisk ledning i verkstadsarbetarnas avtalsrörelse!

När Ny Dag den 30 november 1944 kommenterade riksdagsbehandlingen av statstjänarnas lönefråga, hade det inte bara ljusnat över horisonten utan därtill skulle arbetarna ha kunnat inhösta en viktig lärdom. Riksdagsbehandlingen av denna fråga skulle nämligen ha visat, "att det lönar sig att 'bråka' och stödja kommunisterna".

I dag veta metallarbetarna vad de inhöstat genom att ge kommunisterna sitt stöd!

Då förhandlingarna om nytt verkstadsarbetareavtal, som inleddes den 5 december, den 8 december blivit ajournerade till den 28 december, kommenteras på ledande plats under rubriken "*Uppskov i Metall*" situationen i Ny Dag den 13 december sålunda:

"Därtill kommer ju att de (arbetsgivarna) inte främst litat på sin egen styrka. De räknar med statsmakternas bistånd och inbillar sig förmodligen att socialdemokraterna inom fackföreningsrörelsen skall känna sig så förfördelade av vad som inträffat att detta söndrar och försvagar arbetarfronten."

I denna artikel, vari man sålunda spårar de första ansatserna att brygga för en "dolkstötslegend" – kommunisterna kopiera i många avseenden rent nazistiska propagandametoder – förkunnas vidare, att om arbetsgivarna ville ha strid, så skulle de "snart bibringa den svenska arbetarklassen övertygelsen att man kan klara sig utan kapitalister" och att "en nyorganisation av näringslivet erbjuder stora fördelar". Ny Dag anvisade också vägen. Tidningen förkunnade, att arbetarna "har en stark fackföreningsrörelse att falla tillbaka på". Emellertid måtte tidningen ha haft en känsla av, att detta inte räckte till, ty den tillägger:

"De har också invalt en betydande majoritet i riksdagens båda kamrar, vilka kan tvingas utnyttja sin ställning till arbetarnas förmån."

Man har särskild anledning observera denna passus. Redan innan förhandlingarna strandat, sneglade sålunda Ny Dag åt den socialdemokratiska maktställning, som ju det annars var fråga om att bryta!

Den 23 december 1944 – innan sålunda de pågående decemberförhandlingarna om nytt verkstadsavtal strandat – förkunnade Ny Dag i en ledande artikel med rubriken "Strid i Metall?" följande:

"Vill arbetsköparna hellre ha strid än tillmötesgå de blygsamma arbetarkraven, så må de få den. Men det må bli en strid, där inte de utan Sveriges arbetare skall bestämma tidpunkten, ramen och, omfattningen för stridsåtgärderna. En sådan strid bär i sig fröet till en politisk strid (kurs. här), men en sådan bör Sveriges arbetare nu vara väl rustade för."

Nu hade sålunda metallindustriarbetareförbundets avtalsrörelse under kommunistisk regi utsikt att bli någonting vida mer än en rent *facklig* angelägenhet! Klarare kunde knappast Ny Dag ha gett besked om att verkstadsarbetarna utsetts till politiska brickor i ett kommunistiskt spel. Ett utsökt prov på kommunistisk förmåga att ställa riktiga prognoser är det också onekligen att få höra, att "Sveriges arbetare" voro rustade att ta en sådan strid, sedan det inte var någon hemlighet ens för Ny Dag, att den samlade fackföreningsrörelsen – landsorganisationens i demokratisk ordning valda representantskap – bestämt tackat nej till en politik efter den av kommunisterna och Ny Dag uppgjorda mallen och övriga i avtalsrörelser invecklade fackförbund beslutat sig för att föra en politik av helt annat slag än den av kommunisterna rekommenderade!

Sedan förhandlingarna om nytt verkstadsavtal den 28-29 december avbrutits och regeringen den 30 december tillsatt en medlingskommission, _ får kommunistpartiets "facklige"

sekreterare, *Knut Tell*, den 2 januari 1945 i *Ny Dag* under rubriken "Rusta för kamp!" utlägga texten:

"Det är tydligt att arbetsköparna känner sig betryckta inför arbetarnas offensiva lönepolitik och sätter sin förhoppning till samlingsregeringen, som tidigare gjort dem så värdefulla tjänster."

Som vi senare skola finna, var det icke arbetsgivarna, som satte sitt hopp till ett ingripande i avtalsfrågan från statsmakternas sida. Det var *kommunisterna*, som gjorde det, inte i form av ett "hopp" utan såsom ett bestämt *krav*. Det skedde så snart det för de kommunistiska regissörerna blivit uppenbart, att de med sin "taktik" kört fast segerns triumfvagn i dyn!

Innan förhandlingarna inför den sålunda av regeringen tillsatta medlingskommissionen skulle upptagas den 8 januari, tager *Ny Dag* till sin främsta uppgift att göra klart för arbetsgivarparten, att det inte denna gång var fråga om förhandlingar i den vanliga stilen, ty sådana förutsätta självfallet eftergifter från bägge parterna. I en intervju den 8 januari 1945 med den kommunistiske förhandlingsdelegaten *Anton Norling* från Göteborg, sedermera ryktbar genom sitt uppträdande vid förhandlingarnas slutskede, förkunnas:

"Vi har därför ingen anledning att ge avkall på några av våra i avtalsförslaget framförda krav."

Med andra ord: Ultimatum! Skriv på bara!

På ledande plats i *Ny Dag* följande dag, den 9 januari, får man under rubriken "De nya signalerna" läsa följande:

"En storkonflikt är naturligtvis inte blott en fackligt-ekonomisk angelägenhet utan ett första rangens politiska problem. Regeringen lär inte kunna ställa sig indifferent inför densamma. Den nuvarande sammansättningen av riksdagen och stämningarna inom arbetarleden framtingar ett nytt ståndpunktstagande. Regeringen har hittills fört en ekonomisk politik, vars udd varit riktad mot arbetarklassen. Nu måste en förändring ske häri."

Som så många gånger förr hade *Ny Dag* misstagit sig på "stämningarna inom arbetarleden".

Den 10 januari behandlar *Ny Dag* "Lönestoppet och exportindustrierna". Tidningen lämnar där det medgivandet, att "det är sant, att våra priser ur den internationella marknadens synvinkel sett ligger väl högt", att vi i den rådande situationen ligger "dåligt till med våra höga priser". Tidningen säger sig inse, att "även vi äro dock tvungna att bibehålla och utvidga vår export för att kunna bevara och utveckla vår levnadsstandard". Och det tillägges: "Härvidlag ges ingen pardon. Det är här fråga om ett problem på lång sikt, som på inga villkor får försummas." Men slutsatsen blir i alla fall, att "tanken att exportindustrins höga priser och nödvändigheten att sänka dem skulle utgöra ett argument mot de berättigade lönekrav, som framföras från arbetarhåll, måste med bestämdhet avvisas".

Ny Dag hade en annan utväg: den annars av kommunisterna så förkättrade rationaliseringen!

Sedan förhandlingarna den 8-10 januari inför medlingskommissionen avbrutits, förkunnar *Ny Dag* den 11 januari följande:

"Den yverborna verkstadsföreningen har sått vind – den bör få skörda en förkrossande storm."

Liksom så många gånger tidigare förväxlade *Ny Dag* styrkan med de stora orden!

Nu börjar i *Ny Dag*, som en frukt av tidningens egen propaganda, ett duggregn av resolutioner, vari talas om att arbetarnas av kommunistmajoriteten på verkstadskonferensen dikterade krav utgjorde minimikrav. Den 12 januari får underhandlaren *Oskar Zetterlund* från Karlstad i en intervju förkunna, "att om metallarbetarna tvingas ut i en konflikt så bör de skärpa sina krav".

Sedan förbundsstyrelsen den 12 januari påbjudit den första omröstningen kommenterar *Ny Dag* den 13 januari densamma med följande ord:

”Intet har inträffat, som talar för att den mening, som metallarbetarna uttalade innan förhandlingarna började, nu har ändrats ... Den kommande omröstningen måste därför visa, att medlemmarna som en man är för att åtgärder vidtages, som säkrar en seger i lönerörelsen. Strejkvapnet har visserligen icke använts av metallarbetarna på många år. Det har dock icke mist sin skärpa och effekt. Användes det med all kraft av en enig arbetarkår är framgången säkrad.”

Ny Dags paroll var alltså: Rösta nej! *Den 17 januari* kunde *Ny Dag* triumferande meddela, att partivännan *Anton Norling* på ett strejkmöte i Göteborg blivit hälsad med ”ovationsartat bifall”, när han höjde parollen rösta nej. Leverop hade höjts för ”underhandlingsdelegerade och deras ståndaktighet”. *Norlings* recept var enkelt:

”Vi står självfallet mycket starkare med våra krav om de understrykes med ett strejkultimat. Då – och bara då – kan man räkna med att arbetsgivarna blir mera medgörliga.”

Den 17 januari intervjuar *Ny Dag* en metallarbetare. Det sparas inte på starka ord i intervjun. *Ny Dag* fann, att just de starka orden ”är en bra borgen för seger”.

Det visade sig senare inte vara någon borgen alls!

Temat att nej-röstning och strejkvarsel inte behövde betyda konflikt utan fortsatta förhandlingar varierar av *Ny Dag* den 19 januari, då man under ”Pressronden” bibringas följande kunskap:

”Om han forskar aldrig så litet i den svenska fackföreningsrörelsens statistik, så skall han (red. Ståhl i Smålands Folkblad) finna, att endast en bråkdel av utfärdade strejkvarsel har gått i verkställighet. De har nämligen en rätt underbar förmåga att stimulera förhandlingsviljan.”

Ny Dag glömde bort en sak: ett stimulerande av förhandlingsviljan kan också bero på hur *underhandlarna* uppträda!

Sedan majoriteten av de avtalsberörda följt *Ny Dags* råd och röstat nej samt förhandlingarna den 25-26 januari som en följd av omröstningsresultatet blivit resultatlösa och avbrutits med påföljd att strejkvarsel utfärdats den 26 januari, förkunnar *Ny Dag* i en ledare med rubriken ”Klart för strejk” den 27 januari:

”Att vinna seger i den förestående striden är en intressefråga inte endast för metallindustrins arbetare utan för hela Sveriges arbetarklass. Av detta följer att alla arbetarrörelsens krafter måste mobiliseras till stöd för metallarbetarna.”

Den 27 januari upplyser *Gustav Johansson* i *Ny Dag* metallarbetarna var de ha de verkliga vännerna i viken:

”Var skulle de 125 000 verkstadsarbetare, som nu bereder sig till strid mot de oresonliga krigsprofitörerna, finna ett pålitligt språkrör om inte *Ny Dag* och den övriga kommunistiska pressen fanns?”

Rubriken över detta eget beröm löd: ”Sådan är vår stil”.

Den 29 januari försäkrar *Ny Dag* under rubriken ”Strid i Metall”:

”Läget i facket och hela tidsläget är sådant, att de (arbetarna) har alla utsikter att segra.”

I en intervju nynnade den kommunistiske förhandlingsdelegaten *Knuth Svensson* samma visa: det fanns ”inga tvivel” om att man med den öppna kampen skulle genomdriva kraven!

På ”Pressfronten” citerar *Ny Dag* den trosvissa kollegan *Folkviljan*:

”Men att arbetarna kan segra – den saken är säker.”

I en ledare *den 30 januari* med rubriken ”Metall igen” kastar *Ny Dag* politiska sidoblickar:

”Kriget kan sluta när som helst ... Dessutom hör man inte glömma, att Sveriges arbetare utgör landets majoritet och att de invalt majoriteten i riksdagens båda kamrar. Om Sveriges arbetare utnyttjar sina maktpositioner, så finns det ingen makt inom landet, som kan trotsa dem. De kan genomföra långt större saker än denna blygsamma förbättring av lönerna, därest de går in därför.”

Sedan nya förhandlingar den 1-2 februari 1945 visat, att förutsättningarna för en uppgörelse saknades, trots att *Ny Dag* garanterat fortsatta förhandlingar, om bara arbetarna röstade nej, och den till den 5 februari bebådade strejken icke stod att avvärja, förkunnar *Gustav Johansson* i *Ny Dag* den 3 februari:

”Nu har verkstadsarbetarna fått en delegation, som visserligen prövar arbetsköparnas förhandlingsvilja, men som inte blir förskräckt, när denna förhandlingsvilja fattas ... Metallkonflikten blir det första slaget i de strider som måste utkämpas för Arbetarrörelsens efterkrigsprogram.”

En genial upptäckt: första slaget för att genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram med dess huvudkrav på full sysselsättning, det skulle ske genom att 130 000 arbetare lämnade det produktiva arbetet!

I *Ny Dags* skildringar om kampviljan och beslutsamheten på arbetarsidan börjar vid denna tidpunkt insmyga sig mer eller mindre direkta försäkringar om splittringstendenser och intressemotsättningar på arbetsgivarsidan. Det var ett av medlen att föra arbetarna bakom ljuset. Karakteristiskt är ett uttalande i en ledare *den 2 februari*, rubricerad ”På tröskeln”:

”Nog kan det finnas delade meningar här och var på arbetarsidan, men det är ingenting mot den splittring i uppfattningar som framträder på motståndarsidan. De flesta verkstadsföretagarna är oförberedda på strejken, de har i det längsta hoppats att kunna undvika densamma och de har inte förlorat hoppet om en fredlig uppgörelse. Stora företag är beredda att betala vad arbetarna begärt och skulle, om detta vore möjligt, göra upp separat.”

Om, ja! Vari dessa om bestod säger tidningen ingenting. Trots upprepade försäkringar i *Ny Dag*, att verkstadsföreningen höll på att spricka, visade det sig, att av verkstadsföreningens cirka 800 företag med cirka 130 000 arbetare separerade under hela konflikten veterligen endast 6 företag med sammanlagt 150 arbetare.

När verkstadsarbetarna, som blivit lurade på *Ny Dags* försäkringar, att nej-röstning inte betydde konflikt utan fortsatta förhandlingar, *den 5 februari* gått ut i strejk, spåras i en ledare samma dag med rubriken ”Hur vinnes en snabb seger?” vissa gryende anlag hos *Ny Dag* till insikt om att verkstadsarbetarnas assistent tagit sig vatten över huvudet. Tidningen söker nämligen sätta andra i skottgluggen! Och vem skulle den för en lycklig utgång av den kommunistiskt dirigerade kampen ansvarige vara, om inte ”den socialdemokratiska majoriteten, som under kriget utnyttjat riksdag och regering för att sänka arbetarnas reallön”? *Ny Dag* var mäktiga upprörd över att dessa lönedpressare ”lämnar helt enkelt arbetarna i sticket”.

Men *Ny Dag* skulle ju undervisa om hur seger skulle vinnas. Rådet är enkelt:

”Säg ifrån så det hörs! Kräv handling!”

Vilken handling det var fråga om upplystes i en ledarnotis om hyresbidraget till strejkande, som togo arbete i skogen. Däri säges, att frågan om ett statligt ingripande för att knäcka verkstadsföreningen ”snabbt kan aktualiseras genom den växande arbetaropinionen”.

Annars fanns det enligt *Stormklockan* nr 2/1945, där *Knuth Svensson* fått utlägga texten, en annan garanti för segern:

”Att segern skall nås därför borgar en frisk och enhetlig ungdom!”

Den 7 februari är man mogen att blanda in Hitler i metallkonflikten! I ett referat i *Ny Dag* från ett strejkmöte i Södertälje, där den "frifacklige" förhandlingsdelegaten *Herman Persson* talat, får man veta, "att för några år sedan skulle det ha varit svårt att gå ut i konflikt, då Hitler ännu stod på höjden av sin makt och även hotade Sverige. *Nu är det hotet undanröjt*".

Det fanns sålunda vida perspektiv. Detsamma hade kommunisttidningen *Folkviljan* i sitt nummer för den 2-8 februari upptäckt:

"Men den förestående konflikten har också en politisk aspekt. Runt om i Europa tränger frihetens krafter undan mörkmannaväldet, barbariet och reaktionen."

Genom sin mörkläggnings av fakta menade sig naturligtvis kommunisterna, med metallarbetarna som brickor i spelet, föra samma kamp uppe i högan nord!

När strejken varat en vecka, skriver *Ny Dag* den 12 februari i en ledande artikel:

"Ett regeringsskifte nu, som spränger koalitionen med storfinansen, vore en nåd att stilla bedja om."

Det var metallkonflikten, som skulle utnyttjas för det ändamålet!

Den 19 februari, då verkstadsarbetarna stå inför tredje stridsveckan, läggs på ledande plats i *Ny Dag* texten ut på följande sätt:

"Denna aktiva inställning från de stridande arbetarnas sida borde kompletteras med en motsvarande aktivitet från den fackliga ledningen. För all del, den visar en viss aktivitet när det gäller att göra upp för så många av övriga arbetargrupper som möjligt på villkor som är åtskilligt sämre än vad verkstadsarbetarna begärt. Vi tror inte för vår del, att detta motsvarar den aktuella situationens krav eller är den lämpliga metoden för att åstadkomma en snabb lösning av verkstadskonflikten... De fackliga kunskaper som står bakom åtgärder för att skyndsamt avveckla övriga avtalsgrupper på sämre villkor än vad arbetarna nu kämpar för är av så säreget slag att sunda förnuftet icke godtar desamma... Verkstadsarbetarna slåss för hela den svenska arbetarklassens intressen ... *Hade riksdagsmajoriteten bestått av kommunister i stället för socialdemokrater så vore redan verkstadsarbetarnas krav förverkligade, den saken är säker.*" (Kurs. här.)

Efter detta uttalar *Ny Dag* en hotfull varning:

"Utan att nämna några namn råder vi också de fackliga ledare, som pratat strunt inför arbetarför-samlingar, vilket bara har till syfte att desorganisera arbetarfronten, att ta sig tillvara."

Under dagarna 23-24 februari, då utsikt till en för järnbruksarbetarna acceptabel uppgörelse yppat sig, stiger nervositeten i *Ny Dag* och i takt därmed de starka orden. *Den 23 februari* talas om "rena dolkstöten mot verkstadsarbetarnas krav" och *den 24 februari* säges, att avtalsförslaget för järnbruksarbetarna var "ett hån mot järnbruksarbetarna ... ett hugg i ryggen på de strejkande".

Rådet blev: "Järnbruksarbetarna måste rösta nej". Men de följde inte *Ny Dags* råd. De röstade ja och undgingo kommunisternas partipolitiska spekulationer.

Den 12 mars innehöll *Ny Dag* en ledare med rubriken "Efter fem veckor", vari det bl. a. heter:

"Vi måste tyvärr beklaga att det inte är vi utan socialdemokraterna som har ledningen i metallkonflikten och övriga fackliga uppgörelser och bestämmer såväl LO:s som förbundens 'fackliga strategi'."

Men trots de förrädiska ledarna vet arbetarna, att "de kan segra om de håller ut och håller ihop".

Samma dag reses hurtfriska paroller:

"Tillämpa förfogandelagen mot den oresonliga verkstadsföreningen! Kommunisterna kräver stopp för arbetsköparsabotaget."

Det var ekot av Hilding Hagbergs av fackföreningsrörelsens ansvariga ledning utdömda framstöt i riksdagen för att skjuta ett grundskott i principen om arbetsmarknadsparternas frihet att träffa överenskommelser.

Den 17 mars undrar *Ny Dag*, ”hur länge skall LO dröja med solidaritetsaktioner”. Tidningen anför som stöd för tanken på en allmän extra uttaxering, att ”ingen arbetargrupp har dock lägre arbetsförtjänst än vad metallarbetarna har i understöd”. Fortfarande är det bara de förrädiska ledarna, som stå i vägen; bland arbetarna finns det ”en ocean av offervilja och solidaritet”.

Under rubriken ”Ledningens ansvar” försäkrar *Ny Dag* i en ledare *den 19 mars*:

”Kommunisterna tar gärna ansvaret för sin insats i metallstriden. De är också beredda att ta mera ansvar. Om vi hade haft förbundsledningen och samma maktställning: i riksdagen skulle verkstadsföreningen för länge sedan ha besegrats... Förutsättningarna för seger mognar ... Det är lätt att se att kommunisternas och den fackliga oppositionens inflytande ökar ... Metallarbetarna vet att kommunisterna är rakryggade och renhåriga talesmän för de krav, som arbetarna själva ställt.”

Genomgående samma förljugna uppläggning! Det är bara förbundsledningen, som hindrat arbetarna att för länge sedan besegra verkstadsföreningen!

När ny omröstning den 19 mars påbjudits bland de av konflikten berörda arbetarna, förkunnar *Ny Dag den 21 mars*, att ”ett rungande NEJ måste bli svaret” på vad tidningen kallat ”kapitulationsförslag”:

”Ett nytt förslag efter förbundsstyrelsens linje innebär att den kämpande hären, när frukterna av deras vedermöda skall börja mogna till skörd, praktiskt taget ger upp utan något som helst utbyte av sin strid.”

Dolkstötslegenden igen!

Tidningen förkunnar vidare, att omröstningen går ”i överrumplingens tecken”:

”Det måste bli ett rungande nej. De eniga och kampvilliga metallarbetarna måste visa de vacklande generalerna att trupperna vägrar att kapitulera just då segern börjar ligg= inom räckhåll.”

Den 26 mars spinner *Ny Dag* vidare på samma tema. Tidningen kan försäkra, att ”verkstadsföreningens positioner redan(!) rubbats efter sju veckors strejk” och att ”det råder oenighet inom dess led, många företags läge är kritiskt och tendenser att bryta sig ut ur verkstadsföreningen är tydliga”. Men – ty det fanns ett men – ”å andra sidan motverkas detta av förbundsstyrelsens och LO:s uppträdande”. Tidningen tillägger, att den påbjudna omröstningen ”blottställer arbetarparten vid nya förhandlingar” och att ”ja-majoritet betyder att stridsmålen uppgivit s. Det enda som nu kan rädda situationen är en förkrossande nej-majoritet”.

Den 3 april kunde *Ny Dag* uppbygga sin läsekrets med ett hugnesamt meddelande. Underhandlingsdelegaten *Karl Lund* har uppträtt på ett strejkmöte på Amiralen i Malmö och vid utläggandet av texten ”fått en så kraftig applådsalva, att den satte igång den automatiska utlösningsanordningen för confetti i Amiralens tak. Ett stillsamt brokigt confettiregn dalade ned över den leende församlingen”.

Den 4 april ger *Ny Dag* ett råd i ekonomiska angelägenheter. För att skaffa pengar till oförminskat strejkunderstöd borde förbundsledningen ”tillgripa upplösning av den bland medlemmarna icke nämnvärt populära arbetslöshetskassan och ta dess miljoner i anspråk för understöd av den fortsatta strejken”.

Varför bekymra sig om en sådan bagatell som i demokratisk ordning tillkomna och av stiftad lag skyddade stadgar!

Ehuru Ny Dag med indignation den 19 februari vänt sig mot antagandet, att "kommunisterna spekulerat i ett statsingripande för att förhindra strejken" – en sådan tanke hade betecknats som "absurd" – kräver *Ny Dag den 9 april* det "absurda":

"Utnyttja förfogandelagen! Dekretera att produktionen skall återupptas på de av arbetarna ställda villkoren! ... Vi vet mycket väl att arbetarna kan segra även utan förfogandelagen, men striden förlänges därigenom i onödan, den blir mer förbittrad, motsättningarna skärpes med var dag som går."

Den 10 april försöker *Ny Dag* spela en ny roll. Kommunisterna hade blivit förhandlingsvilliga och rentav beredda till en liten "kapitulation". Tidningen "erinrar" nämligen i en replik till direktör Söderbäck, att "arbetarnas representanter vid sista sammanträdet modererade kraven för att visa att de var beredda *och ansåg sig ha fullmakt av arbetarna att förhandla*". (Kurs. här.) Tidningen tillägger:

"Vi noterar emellertid med intresse, att herr Söderbäck nu förklarar att arbetsköparna funderar på en liknande uppgörelse som andra arbetargrupper vunnit. Alltid ett framsteg ... Då bör det inte vara någon större svårighet att börja resonera om ett nytt kollektivavtal."

Till detta är att anmärka följande. Varifrån underhandlarna fått den av *Ny Dag* nämnda fullmakten torde ha varit ett mysterium även för dem själva, eftersom de ju de facto behandlat avtalskonferensens krav såsom *minimikrav*, vilka de inte utan konferensens medgivande kunde anse sig ha rätt att frånga. I sanningens intresse bör tilläggas, att direktören Söderbäcks förklaring inte var ny för dagen. *Ny Dag*, som hade en intim kontakt med de kommunistiska förhandlingsdelegaterna, *måste* ha känt till, att arbetsgivarpartens delegerade redan vid förhandlingarna den 9 januari *skrifligt* lämnat arbetarparten besked om beredvillighet att diskutera justeringen av lägst liggande arbetares löner, vilket ju var precis vad som skedde inom andra fack, även om *Ny Dag* under sitt medvetna arbete för att föra arbetarna bakom ljuset icke fann det lämpligt tala om detta. *Ny Dag måste* också ha känt till, att arbetsgivarparten till medlingskommissionen preciserat sitt erbjudande så, att metallarbetarna skulle få en uppgörelse på basis av samma villkor som andra fack. *Ny Dag* miste ha känt till, att detta bud gavs innan förhandlingarna strandat och strejken utbrutit.

Den 11 april mörknar det åter över vägen och *Ny Dag* rekommenderar "en mobilisering av arbetarnas utomparlamentariska styrkor kompletterat med stöd av de parlamentariska krafterna". Det var en metod, som skulle "bringa striden till seger för de strejkande".

Den 12 april slår emellertid förhandlingsviljan ut i blom igen. I *Ny Dag* försäkrar *Gustav Johansson*, att det är "billig demagogi", när många känt en viss förvåning över *Ny Dags* förhandlingsvilja. Han försäkrar:

"Vi har alltid varit för förhandlingar och har därför slagit ner på förbundsledningens och vissa pressorgans larviga försök att påstå att de som röstade nej var mot förhandlingar."

Samma dag tillhåller likväl tidningen medlingskommissionen, att den "bör komma ihåg, att arbetarna i två omröstningar uttalat sig för de krav, som verkstadskonferensen ställde upp".

Det behöver väl knappast sägas, att *Ny Dag* tog starka ord i munnen, sedan landsorganisationens representantskap vid sitt sammanträde den 25 april med anledning av Hilding Hagbergs framstöt för förfogandelagens tillämpning för tvångsuppgörelser i arbetskonflikter kraftigt understrukt principen om de fackliga organisationernas och arbetsmarknadens frihet. Representantskapets uttalande, vilket finnes återgivet å s. 51 i denna skrift, var enligt *Ny Dags* den 28 april uttalade mening "en dimbildningsmanöver, ett försök att föra arbetarna bakom ljuset, som bara kan gagna arbetarklassens motståndare, den svenska kapitalismen".

I *Ny Dag* tillspetsas härefter alltmera kritiken mot "LO-ledarna". I en ledare *den 8 maj* påstås, att de "inte önskar en seger för arbetarna ... Det är den enklaste sak i världen att få fack-

föreningar att uttala sig för att riksdag och regering skall tvinga kapitalisterna att betala de löner arbetarna begär”.

En seger för kommunistlinjen i metallstriden blev för övrigt snart s. a. s. en politisk-meterologisk nödvändighet. *Den 11 maj* förkunnar *Ny Dag*:

”Först när metallarbetarna segrat i sin rättmätiga kamp kan vi hälsa frihetens sommar på allvar välkommen till våra bygder.”

Samma dag undervisar *Gustav Johansson* om hur det ljusnat över vägen:

”Hitlers fall har medfört ett prekärt läge för verkstadsföreningen ... Arbetarnas seger är säker om de bara håller ut lite till... Vi tror inte att verkstadsarbetarnas avtalskonferens (anm.: en sådan hade inkallats till den 11 maj) låter lura sig... Verkstadsarbetarna har en säker känsla av att det rätta ögonblicket snart är inne.”

Enligt *Ny Dag* hade ju annars ”det rätta ögonblicket” varit inne långt tidigare! Om bara arbetarna röstade nej skulle det bli uppgörelse redan i januari.

När medlingskommissionen utan vare sig till- eller avstyrkande av någondera av parterna framlägger ett medlingsförslag och detta utsändes till omröstning den 14 maj finner *Ny Dag* den 15 maj anledning att tala om avsikt att ”övertumpla medlemmarna”. Kommissionens åtgärd betecknades såsom organisationsvidrig, den hade gått ”bakom ryggen på arbetarnas valda delegerade” och utsänt ”ett förslag, som dessa icke varit i tillfälle att yttra sig om”.

Vi ha redan tidigare visat hur det gick, då de av *Ny Dag* för renhårighet så bögt värderade kommunistiska delegaterna tillstyrkte ett medlingsförslag och hur dessa av *Ny Dag* såsom ”rakryggade” betecknade heroer då uppträdde!

Temat blev även denna gång: Rösta nej! Under de följande dagarna dominerar i *Ny Dag* – vid sidan om anklagelser mot förbundsledningen och LO för att den ”inte går helhjärtat in för saken” och sätter in ”arbetarrörelsens styrka” i den under kommunistisk regi förda striden – intervjuer med strejkande, som får säga just det *Ny Dag* vill ha fram: ”Förbittring bland verkstadsarbetarna”; ”Våra segerchanser ökar med varje dag”; ”Metallarbetarna har trumf på hand”.

Trumfen på hand – det var fredsslutet! Om vilket *Ny Dag* intet kunde veta, då konflikten iscensattes och ”tillfället att slå till” betecknades såsom det bäst valda!

Den 24 maj bestiger *Ny Dag* än en gång den gamla paradhästen förfogandelagen:

”Utnyttja arbetarmajoriteten i riksdagen! Tillämpa förfogandelagen mot verkstadsföreningen!”

Det var bara ”rekordflathet från arbetarmajoriteten i riksdagen” om den inte skaffade verkstadsarbetarna den lösning av konflikten, som *kommunisterna* garanterat dem!

Den 29 maj kommenteras nej-majoriteten vid den till den 27 maj slutförda omröstningen. Nu upplyser *Ny Dag* om hur det skall gå till:

”Endast ett förslag, som tillstyrkts av arbetarnas förhandlare, kan med någon utsikt till framgång underställas arbetarna.”

Vi skola senare se, hur det gick, när ett av de kommunistiska delegaterna tillstyrkt förslag blev föremål för omröstning!

Den 30 maj är *Gustav Johansson* i *Ny Dag* inne på den verkligt radikala lösningen av verkstadskonflikten:

”Svenska folket kan självt ta hand om verkstadsindustrin. Här och var ute i Europa håller man på med uppsägning av de kapitalistiska Styrmännen.”

Profitörerna kunde, fick man veta, *sägas upp "med högst 14 dagars varsel"!*

Den 30 maj tar för övrigt *Ny Dag* även lyriken i sin tjänst, när det gäller att producera dimridåer:

"Klockan klämtar för sista rondan.
Styrman är skakad. Det ser inte bra ut.
Tveksam med handduken väntar sekonden.
Det drar ihop sig till teknisk knockout."

Under tiden fortsätter i *Ny Dag* jakten efter syndabocker för att kommunisterna inte lyckats infria sina feta löften. Enligt referat i *Ny Dag den 31 maj* av diskussionen i radio mellan fyra unga metallarbetare hade den kommunistiske förhandlingsdelegaten *Roland Tyrell* yttrat:

"Att fackföreningsrörelsen inte kunnat uppnå ett bättre löneläge för medlemmarna härledde han till den återhållsamhet och begränsning i målsättningen, som den fackliga rörelsen lagt i dagen."

Men den här gången hade ju *Roland Tyrell* varit med om att sköta "målsättningen"!

Den 2 juni höjes hotfulla tonfall i *Ny Dag* i en ledare med rubriken "Regeringen":

"Ännu söker man hålla kommunistiska partiet utanför avgörandet om vårt lands framtida politik. Så mycket värre för vederbörande. Partiets ställning ute hos folket är redan så stark, att man inte vågar precisera en framtida politik, utan att räkna med vad vårt parti kan och kommer att göra. Som medverkande i en ny regering eller utanför densamma, med ett svenskt vänsterblock eller utan ett sådant i svensk politik, äger kommunistiska partiet möjligheter att påverka och i långa stycken korrigerar den svenska politiken. Det är klokast av vederbörande att hålla detta i minnet."

Den 5 juni får man under ledarrubriken "Det kannstöpes" av *Ny Dag* besked om att kommunisternas heta taburettrå bottenade i att de i regeringsställning skulle inlösa de växlar, som de före konfliktens utbrott frikostigt utställt åt verkstadsarbetarna:

"Vi har icke gett upp några tankar på en svensk regering med kommunistisk medverkan ... Det vore väl för övrigt otänkbart att Sveriges metallarbetare skulle behöva gå i strejk månad efter månad för sina blygsamma krav, när ett sådant politiskt maktmedel som förfogandelagen är disponibelt, därest kommunisterna finge medverka i regeringen."

Den 6 juni kommer en hjärtesuck:

"Vad skulle vi inte kunna uppnå om generalerna vore av samma klass som trupperna!"

Den 9 juni söker *Ny Dag* fritaga kommunisterna från deras ansvar för metallkonflikten:

"Det måste därför slås fast, att förbundsledningen har majoritet i underhandlingsdelegationen för sin linje och har utnyttjat den. De har lämnat in ett förslag på 8 öra och fick som svar att arbetsgivarna icke ville sträcka sig längre än till 6 öre."

Verkliga förhållandet:

1. Kommunisterna och dess medlöpare hade majoritet i nämnda delegation.
2. Förbundsledningen hade hela tiden arbetat fullt demokratiskt på basis av de krav, som fastställdes vid avtalskonferensen i september 1944 men som senare prutats ned genom delegationens egna beslut.
3. Med sin majoritet hade kommunisterna inom delegationen förhindrat avgivandet av ett sådant förhandlingsbud, att medlingsmaskineriet i god tid kunnat på sedvanligt sätt fungera.

I den nyss citerade artikeln fick man dessutom veta, att arbetarna voro på det klara med att "underhandlingsdelegationen håller måttet". Däremot sysslade arbetarna "onekligen en hel del med spörsmålet om att skaffa sig en ny förbundsstyrelse".

Samma dag den tredje avtalskonferensen skulle hållas, *den 18 juni*, för att pröva om man skulle moderera kraven i syfte att få ett slut på den långvariga striden, fortsätter *Ny Dag* med dimbildningen:

”Nervositeten och oron hos verkstadsindustrins herrar är både befogad och förklarlig ... Verkstadsföreningens medlemmar löper risken att bli panelhöns när det nu spelas upp till ökad internationell handel... Och nu skymtar redan (1) möjligheterna till en snar uppgörelse och seger... Det är inte arbetarfronten som är svag utan arbetsköparnas.”

Sedan avtalskonferensen den 18 juni modererat arbetarnas ursprungliga krav och nya förhandlingar upptagits inför medlingskommissionen den 19-20 juni framlade kommissionen på grundval härav ett medlingsförslag, *vilket tillstyrktes och underskrevs även av samtliga kommunistiska förhandlingsdelegater*.

Återigen – och trots detta tillstyrkande – rekommenderade *Ny Dag* nej-linjen. *Den 23 juni* kommenterar *Ny Dag* på ledande plats medlingsförslaget. Fortfarande dimbildning:

”Men krigsslutet och den utdragna strejken har i grunden förändrat läget ... rådligast fortsätta striden tills en mera acceptabel uppgörelse föreligger. Det är en relativt lätt sak att föra denna grandiosa sak till seger om blott den vacklande ledningen, alla falska prestigesympunkter, alla spekulationer på socialdemokratiska partivinst, som komplicerat striden och uppväckt illusioner om arbetarsplittring hos motståndaren kunde bringas ur världen... Om Sveriges verkstadsarbetare i denna omröstning manifesterar sin vilja att fortsätta kampen till seger så kan de framtvinga en resolutare kurs.”

Den 25 juni uttalar sig i *Ny Dag* den kommunistiske delegaten *Knuth Svensson*, som för orakelspråk under försöken att försvara det dubbelbottnade uppträdet. Hör:

”Det är ingen förhandlare som uppmanat medlemmarna att rösta nej – men vi ha sakligt redogjort för förslaget och för vad vi framhöll på verkstadskonferensen och deklarerat att vi har ingenting emot att medlemmarna desavouerar verkstadskonferensens majoritet. Detta sker om medlemmarna röstar nej.”

Redaktionellt ger *Ny Dag* samma dag, *den 25 juni*, följande råd:

”Arbetarna måste än en gång ta fram nejsedel för att få fram en antagbar uppgörelse. En sådan bör ligga inom rimligt räckhåll, då situationen nu är denna, att t. o. m. stekpannor och gångjärn är sällsynta rariteter på järnvarumarknaden.”

Det blev som bekant även denna gång nej-majoritet. Och vad som därefter skedde har utförligt skildrats i det föregående.

Den 30 juni kunde man i *Ny Dag*, som tidigare med starka ord anklagat förbundsstyrelsen för de under konflikten lämnade dispensererna, höra nya tonfall i dispensfrågan. Finnarna, som behövde svenska metallindustrins produkter för att klara skadeståndet till Sovjetunionen, hade i anledning av konflikten råkat i svårigheter och skickat kommunistiska dignitärer – bland dem minister Leino och O W. Kuusinen's dotter Hertta Kuusinen – till Sverige för att böna om dispenser. Så här lät det då i *Ny Dag*:

”Om det gäller transportlicenser för redan färdiga finska beställningar kan vi inte anse att ett medgivande på något sätt skulle kunna skada metallarbetarna. Dispensen skulle givetvis ha karaktären av engångsförfarande... Kan de (arbetarna) göra det nya Finland och indirekt Sovjetunionen en tjänst utan att det skadar deras egen rättfärdiga kamp äro vi övertygade om att de kommer att göra det.”

När det gällde dispenser för att ge frihetsrörelserna i Norge och Danmark maskinpistoler var det annat ljud i den kommunistiska skällan! Då var det stört omöjligt.

Som slutlig verifikation på att kommunisterna inte på villkors vis kunna smita undan ansvaret för sin dominans under metallkonflikten må till sist nämnas, att ordföranden i Finlands

kommunistiska parti, A. Altonen, i en intervju i Vapaa Sana den 31 mars efter ett besök i Sverige om sina intryck bland annat förklarar, att *"metallstrejken, som fortfarande pågår segerrikt, utgör även ett vittnesbörd om vårt svenska broderpartis styrka"*.

Efterdyningar i Ny Dag

Då det andra världskriget utbröt den 1 september 1939 och Hitlers krigsmaskin var på marsch in i Polen, var Ny Dag den enda Stockholms-tidning, som utkom utan att veta om det oerhörda, som inträffat. "Klar Hitlerreträtt! Freden räddas", förkunnade Ny Dag. Partichefen Linderot försvarade senare Ny Dag med att "Ny Dag trycktes innan han (Hitler) började marschera"!

Samma otur hade Ny Dag, då natten mellan den 5 och 6 juli 1945 uppgörelse träffades vid bordet i verkstadskonflikten. Den 6 juli utkom nämligen morgontidningen Ny Dag med besked om att det blivit "metallnej för fjärde gången" och att "manglingen fortsatte natten till fredagen". Om avgörandet svävade dock tidningen i ovisshet: *"Ännu ingen uppgörelse mot medlemmarnas vilja"*.

Den 7 juli kom i Ny Dag annat besked: "Metalls ledning gjorde upp trots varning. Kommunisterna slog vakt om medlemmarnas votum". I ingressen till meddelandet talades om "sjudande förbittring bland metallarbetarna" över *"den skamliga uppgörelsen vid bordet"*. De flesta medlemmarna sades "hoppas på ett snart utbyte av folk i högsta ledningen". Det hade blivit *"en simpel uppgörelse vid bordet av generaler, som gav upp när trupperna röstade för fortsatt strid"*. En ljuspunkt hittade dock Ny Dag: de kommunistiska delegaternas uppträdande. *Hade man följt deras linjer, skulle hela det system, som verkstadsföreningen och arbetsgivarföreningen representerar, ha satt sin sista potatis"*.

– *"Nu måste det bli en annan ordning på torpet"*, sade en av de förbittrade metallarbetarna, som Ny Dag intervjuat i syfte att få fram material för att tända en brasa under den svekfulla förbundsledningen.

I en ledande artikel samma dag, rubricerad "Metallstriden", insinueras om vissa *"på förhand uppgjorda manövrer"*. Man får veta, att "arbetsköparnas lockouthot var en sådan". Klimax lyder:

"Funnes hos Metalls styrelse en ärlig vilja att sid vakt om förbundet, skulle den bidra till en ny kraftsamling genom att frivilligt avgå och inkalla en extra kongress för att välja en ny förbundsstyrelse." (Kurs. här.)

I en ledande artikel den 9 juli ältar tidningen samma tema:

"Det var ledningen som svek. Förbundet måste få en ledning, som står på verkstadsarbetarnas sida, när det råder lönekonflikt." (Kurs. här.)

Samtidigt kunde tidningen meddela, att 5 000 metallarbetare i Malmö uppmanat förbundsledningen att "taga konsekvenserna av sitt handlings sätt och avgå ur förbundets ledning för att lämna plats för nya oförbrukade krafter".

Huruvida Anton Norling och Karl Lund hörde till de "nya oförbrukade krafterna" upplystes dock icke.

Den 10 juli utgöres Ny Dags bidrag till metallkonfliktens efterdyningar av intervjuer med missnöjda. Man får veta, att *"förbundsledningen är förbrukad, har varit det länge förresten"* och att det enda den tycks kunna göra är *"att sitta på ändan och jämra sig och sabotera"*. Vad skall man göra med den?, undrar en indignerad. Svaret är enkelt:

"Skyffla iväg den. Något annat återstår icke."

Den 12 juli fullföljer *Ny Dag* attackerna, nu i form av råd till förbundsledningen:

”Det finns en utväg att undgå smäleken att bli bortkörd. Den är att frivilligt avgå.” (Kurs. här.)

Fredagen den 13 juli kunde *Ny Dag* triumferande meddela, att dess ”utskyfflingspropaganda” börjat bära rika frukter. Metallarbetarefackföreningens i Stockholm klubbstyrelser hade kvällen innan på ett möte beslutat kräva, att förbundsstyrelsen, som *”genom sitt handlingsätt förverkat rätten att leda förbundet”*, borde av denna anledning *”draga de naturliga konsekvenserna av sitt handlingsätt genom att träda tillbaka och lämna plats för nya krafter”*.

Såsom en kuriositet må antecknas, att mötet hade en tydligen högst originell uppfattning om hur man skall gå till väga för att förverkliga arbetarrörelsens efterkrigsprogram om full sysselsättning. I uttalandet säges nämligen, *att man bort taga risken av lockout och att LO borde ha svarat med storstrejk ”och därmed tvingat den (arbetsgivarföreningen) att acceptera våra krav, vilket varit ett steg på vägen att förverkliga arbetarrörelsens efterkrigsprogram”*.

Självklart ökas förutsättningen att skapa den fulla sysselsättningen, om *all* produktion avstannar!

Framgången i Stockholm var icke den enda, som *Ny Dag* kunde bokföra fredagen den 13. Också från Hälsingborg kommo glada tidender. Man fick i ett privatmeddelande från Hälsingborg till *Ny Dag* veta, att Metalls avdelning 31 i Hälsingborg, som har över 2 000 medlemmar i dagarna sänt ut ett cirkulär till ett 100-tal avdelningar inom förbundet, i vilket man *uppmantar till namninsamling för extra förbunds kongress*. Enligt förbundsstadgarna kräves, att minst 5 000 medlemmar begära extra kongress för att omröstning därom skall komma till stånd. Vid denna erfordras 2/3 majoritet för att en extra kongress skall bli inkallad. Nu hade man i Hälsingborg redan fått in över 1 000 röster!

På ledande plats kallar *Ny Dag* detta för ”Proteststormen i Metall”. Så här lät det:

”Den politik, Metallindustriarbetareförbundets ledning har fört under krigstiden och främst under den nyss avslutade konflikten, har varit en sådd av vind. Denna sådd har redan mognat till storm. Den stormen kommer inte att bedarra förrän förbundet får en ledning, som kämpar för arbetarkraven och hävdar medlemmarnas vilja i strid mot Styrmans och Söderlunds.” (Kurs. här.)

Den 14 juli, årsdagen av Bastiljens stormande, behandlar *Ny Dag* på ledande plats ”Kravet på extra kongress i Metall”. Nu hade tidningen genom studium av stadgarna upptäckt, att det måste bli överstyrelsens sak att välja nya funktionärer, om de nuvarande avginge, och till överstyrelsen hade *Ny Dag* ingen större tilltro. Kongressen skulle inte kunna göra mer än ge misstroendevotum. Tidningens slutsats blev:

”Leder den spontana missnöjesyttring, som tagit form i kravet om extra kongress, till att förbundsledningen bringas ställa frågan under omröstning och resultatet av denna leder till att extra kongress kommer till stånd, då måste varje metallarbetare, trots de hinder som förbundsstyrelsen troligtvis kommer att resa mot kongressens handlingsfrihet, göra allt för att av densamma utvinna de bästa och för förbundets framtid lyckosammaste resultaten.”

Ny Dag som rådgivare om de för metallarbetarna bästa och lyckosammaste resultaten – man kan inte med bästa vilja låta bli att tänka på bocken som trädgårdsmästare!

Den 16 juli har eftertankens kranka blekhet efterträtt beslutsamhetens friska hy hos *Ny Dag* evad det gällde kravet på extra förbunds kongress. ”När hade *Ny Dag* rest ett sådant krav?”, frågar tidningen i polemik mot Morgon-Tidningen. *Ny Dag* låtsar fräckt och ogenerat såsom skulle tidningen ha intagit en neutral hållning till detta krav, varom man första gången kunde få läsa i *Ny Dags* spalter den 7 juli. Resignerat tillägges:

”Det är beklagligt, men de (metallarbetarna) måste kanske dras med båda Westerlund och överstyrelsen till nästa ordinarie kongress.”

Ny Dag för den 17 juli kunde meddela, att nu hade också arbetarna vid Motala verkstad anslutit sig till kravet på extra kongress. Tidningens på en gång clown och chefredaktör, *Gustav Johansson*, han som ville säga upp verkstadsindustrins arbetsgivare med högst 14 dagars varsel, hade emellertid samtidigt hittat på ett radikalare medel:

”Folk som burit sig åt som Westerlund och Thörnberg bör kunna avskedas med sex dagars uppsägning.”

Alltså: hälften så lång uppsägningstid som för ”arbetsköparna”!

Den 16 juli var för *Ny Dag* händelsefattig vad beträffar metallkonfliktens efterdyningar. Inte en enda liten protest, än mindre någon anslutning till kravet på extra kongress!

Men den 19 juli tog det upp sig. *Ny Dag* kunde då meddela, att verkstadsklubbarna vid AEG och Atlas-Diesel i Stockholm samt Götaverkens verkstadsklubb i Göteborg och Metalls avdelning 127 i Nol anslutit sig till kravet att uppmana förbundsledningen att ”lämna in”. Den sistnämnda avdelningen begärde att initiativet till inkallandet av en extra förbunds kongress skulle tas av – förbundsstyrelsen!

Den 20 juli söker *Ny Dag* i en ledande artikel under rubriken ”Westerlunds dilemma” fritaga kommunisterna för det ansvar, som de genom sitt uppträdande under metallkonflikten ådragit sig. Det sker i form av utfall mot förbundsordföranden Westerlund, förbundsledningen och LO. Här skall bara några smakprov återges. Till skuldsidan hör enligt *Ny Dag*

”förbundsledningens villighet att ge dispenser i en omfattning, som gjorde ett icke obetydligt bidrag till genomförandet av westerlundarnas nederlagsstrategi”.

Se förbundsordförandens redogörelse för dispensernas omfattning å sid. 21 i denna skrift!

Men svartare dåd upptog listan:

”Men det finns också ett annat viktigt avsnitt av 'generalernas' strategi, som blev av betydelse för stridens utgång. Det var deras sabotage av ansträngningarna att mobilisera den övriga delen av fackföreningsrörelsen till ekonomiskt stöd. Det är ett synnerligen svart kapitel i den svenska fackföreningsrörelsens historia, att 120 000 kämpande arbetare icke lämnades erforderligt sådant stöd av den samlade fackföreningsrörelsen.”

Ny Dag vet varför: det ingick i westerlundarnas strategi ”att genom svälthot pressa metallarbetarna till underkastelse”! (Kurs. här.)

Om LO:s uppträdande får man veta, att

”något ekonomiskt stöd åt de strejkande blev inte ens ifrågasatt”.

Se Aug. Lindbergs redogörelse å sid. 39 i denna skrift!

Om den ”skändliga” uppgörelsen vid bordet får man veta följande:

”Regeringen krävde tydligen obönhörligen ett slut på konflikten. Konflikten 'hotade' att sluta med seger för de strejkande arbetarna. Arbetsgivarna var hårt trängda. Metallindustrin måste hjälpas ur sitt betryck. *Westerlundarna, som under hela konflikten mera kämpat mot de strejkande än mot arbetsgivarna, kände med sig att något måste göras för att inte deras fiasko skulle bli än mera uppenbart genom en seger för metallarbetarnas krav. Därför kom en uppgörelse vid bordet, trots att en sådan måste avsevärt försämra förbundsstyrelsens läge*” (Kurs. här.)

Kommentarer överflödiga, i vart fall för den, som tagit del av den föregående redogörelsen för läget vid tidpunkten för uppgörelsen vid bordet!

Den 21 juli sysslar Ny Dag ånyo med extrakongressproblemet och menar, att kravet på extra kongress logiskt bör leda till kravet på ”att förbundsstyrelsen ställer sina platser till förfogande och att hela ledningen skall bli föremål för omval”. Metallarbetarnas självvalda assistent kräver, att ”förbundsledningen skall utses av arbetarnas valda kongressombud, icke av den westerlundstrogn överstyrelse, som valdes före strejken. Kravet på hela förbundsledningens avgång bör ställas i förgrunden.” (Kurs. här.)

Den 23 juli skriver Ny Dag på ledande plats i en polemik mot RLF-tidningen:

”Metallarbetarna erbjöds icke samma kompensation som andra grupper fått utan strid, vilket RLF-tidningen påstår. Verkstadsägarna gav intet annat motbud än ett förslag om lönesänkning.” (Kurs. här.)

Ett medvetet lögnaktigt påstående, som för övrigt går igen också i den på kommunistpartiets förslag utgivna skriften ”Fakta om metallstrejken”^{*} med Knut Tell som författare! Se än en gång sid. 12 och 13 i denna skrift om arbetsgivarnas skriftliga erbjudande av den 9 och 10 januari innan förhandlingarna strandat och strejk utbrutit!

Ny Dag försäkrar vidare i samma artikel, att

”verkstadsarbetarna stod på tröskeln till den fullständiga segern och att de skulle ha genomfört sina krav för länge sen, om de haft en bättre förbundsledning”. (Kurs. här.)

Dolkstötslegenden efter renodlad nazistisk mall!

I samma nummer av Ny Dag har utrymme upplåtits för en intervju med underhandlingsdelegaten Anton Norling från Göteborg för att ge denne tillfälle att söka förklara kommunisternas ”renhåriga” uppträdande vid förhandlingarnas dramatiska slutskede. Han skall försöka förklara varför kommunisterna i underhandlingsdelegationen först tillstyrkt medlingsförslaget men sedan sprungo ifrån tro och loven och egna namnunderskrifter:

”Vi tillstyrkte sålunda för att ge metallarbetarna en chans att rösta mot avtalskonferensens direktiv. (Kurs. här.) Till vår glädje beslutade också medlemmarna med c:a 7 000 rösters majoritet att avslå förslaget. Det hade varit förbundsstyrelsens självklara skyldighet att respektera medlemmarnas uppfattning. Men i stället gjorde Westerlund och de andra, emot medlemmarnas votum och mot våra, dvs. de kommunistiska underhandlarnas protester, upp vid bordet.”

Till detta är bara att säga följande. Också kommunisterna förklarade sig den 5 juli beredda att träffa uppgörelse vid bordet. Allt skulle bero på om det blev ”vissa förbättringar”. Arbetsgivarnas bestämda vägran att upptaga någon som helst diskussion på den punkten hade en motivering, som man vid upprättandet av kommunisternas skuldkonto i 1945 års metallstrid inte gärna kan komma förbi. Arbetsgivarna framhöllo, att förhandlare (bland dem främst Anton Norling), som uppträder svekligt mot givna löften inför motpart och samhällets medlingskommission, icke sedermera skulle kunna triumfera med att de vunnit någonting med ett sådant handlingsätt.

På tal om medlemmarnas votum må det för övrigt vara på sin plats att ställa följande fråga:

De järnbruksarbetare, som i första hand skulle kastas ut i lockout, trots att de träffat en uppgörelse om egna arbetsvillkor utan att följa de dåliga kommunistiska rådgivarna, borde icke också de ha fått avgiva sitt ”votum” innan de kastades in i striden?

Den 24 juli kunde Ny Dag meddela, att arbetarna vid bultfabriken i Hallstahammar anslutit sig till kravet på att förbundsstyrelsen skulle ”avgå ur förbundets ledning och lämna plats för nya män”. Vidare krävdes en ”snar utrensning även inom LO-ledningen”.

Sedan tycktes ”proteststormen” ha förbytts i stiltje.

^{*} Skriften finns på marxistarkiv.se: [Fakta om metallstrejken](#). – Red anm

I det läget fick kommunistpartiets "facklige" sekreterare, *Knut Tell*, rycka fram. I *Ny Dag* för den 31 juli och 1 augusti har han försökt sig på någonting, som förmodligen skall föreställa en "analys" av metallkonflikten, dess orsaker och lärdomar. Om resultatet är endast att säga, att analytikern kommit fram till den geniala upptäckten, att konfliktens orsak var lönestoppet men att konflikten misslyckades på grund av lönestoppet, dvs. på grund av sin orsak. Men det var ju detta, som kommunisterna skulle bryta! När de misslyckades därmed, lägga de ansvaret på dem, som redan från början eftertryckligt varnat kommunisterna för att uppställa krav, vilka i dåvarande läge icke vore möjliga att genomdriva!

Till sist endast ett smakprov på tonen i det kommunistiska organet *Folkviljan* för den 20-26 juli:

"När Ramsay MacDonald på sin tid begick det slutliga förräderi, som för alltid placerade honom utanför den engelska arbetarrörelsen, skedde det med den uttalade förhoppningen, att Englands hertiginnor skulle kunna kyssa honom av tacksamhet. Det är obekant om Westerlund hyst liknande förhoppningar beträffande de svenska direktörsfruarnas tacksamhetsyttringar ... Mannen med dagens profil är mannen utan profil. Ett har han dock hållit i sitt på löftesbrott rika liv: löftet till arbetsköparna att i lönestoppets hägn hindra alla arbetarklassens försök att höja sin standard."

Slutsatser och lärdomar

Såvitt dokument och fakta överhuvudtaget skola tillmätas något värde, står det klart, att kommunisterna genom sitt uppträdande och sina handlingssätt ådragit sig ett mycket tungt ansvar för metallkonflikten 1945. Varje försök att komma ifrån detta ansvar och vältra över det på andra, som icke lyckats förhindra det temporära kommunistiska inflytandet inom vårt lands största fackförbund, borde, sedan papperen lagts på bordet, vara totalt dömt att misslyckas.

Bilden av hela händelseförloppet är klar och entydig. Låt oss sammanfatta. Tack vare en makalöst ovederhäftig agitation lyckades kommunisterna erövra majoritet vid verkstadsarbetarnas avtalskonferens hösten 1944. Ett av förbundsstyrelsen utarbetat förslag till nytt avtal, innebärande icke blott en sannolikt utan öppen strid möjlig förbättring av de sämst ställdas lönevillkor utan också väsentliga förbättringar av de allmänna bestämmelserna, tillfredsställde ej konferensens majoritet. Kommunisterna åtog sig, trots alla varnande röster, att genomföra en avtals- och lönepolitik efter helt nya linjer, en politik, som på förhand saknade stödet hos den samlade arbetarrörelsen. Ett långtgående förslag om löneförhöjningar genomtrumfades. I underhandlingsdelegationen insattes åtta kommunister och två med dem sympatiserande "frifackliga"; de i delegationen såsom självskrivna ingående förbundsfunktionärerna befunno sig på förhand i klar minoritetsställning. Kommunisterna hade sålunda tillvällat sig en klar ledning. Detta bildar en viktig utgångspunkt vid bedömandet av kommunisternas ansvar för metallkonfliktens uppläggning, förlopp och slutresultat.

Fortsättningen blev början lik. När avtalsförslaget slutgiltigt skulle utredigas och tillställas motparten, genomdrev den kommunistiska majoriteten bland förhandlarna en skärpning av de vid konferensen uppställda kraven. De krävde generella löneförhöjningar, även på de högsta utgående lönerna, utan hänsynstagande till vetskapen om att ett sådant krav aldrig skulle komma att av motparten accepteras. Samtidigt sörjde den kommunistiska pressen för, att såväl motpart som allmänhet fick klart för sig, att här kunde det icke bli tal om underhandlingar i sedvanlig ordning utan de facto om ett ultimatum, ett krav på motparten att kapitulera utan villkor. Vad arbetarna under kommunistisk rådgivning krävt var att betrakta såsom "absoluta minimikrav". Ej minst de kommunistiska "underhandlarna" själva gävo stöd åt den meningen, att de saknade fullmakt att i något avseende pruta av på de uppställda kraven. Spelöppningen var sålunda den sämsta tänkbara. De "nya linjerna" uteslöto underhandlingar i vanlig ordning.

Skriv på bara! Det återstod för kommunisterna att visa, hur det skulle gå till att genomföra dessa ”nya linjer” i avtals- och lönepolitiken.

Redan då arbetarnas underhandlingsdelegation första gången i början av december 1944 sammanträffade med motparten stod det klart, att situationen blivit precis den förbunds-funktionärerna vid avtalskonferensen förutspått. Det starka understrykandet av avtalskravens ultimativa karaktär omöjliggjorde för den tillkallade opartiske ordföranden att arrangera resonemang mellan parterna om ömsesidiga eftergifter. Arbetsgivarnas svar på ultimatum-attityden blev ett envetet fasthållande vid en steril nejsägarlinje. Medlingsmaskineriet kunde icke bringas att fungera. Också vid de fortsatta förhandlingarna de sista dagarna i december 1944 omöjliggjorde de kommunistiska delegaternas eftergiftsovillighet varje medlingsarbete. Parterna kunde inte föras en enda bit närmare varandra.

Ej heller sedan regeringen i början av januari 1945 tillsatt en särskild medlingskommission och parterna på nytt träffat samman visade den kommunistiskt dirigerade underhandlingsdelegationen någon som helst vilja eller förmåga att inse vad läget krävde för att skapa en till uppgörelse ledande underhandlingsplattform. De kommunistiska delegaterna hade ohjälpligt kört fast i sina löften till medlemmarna, vilkas förväntningar på ovanliga resultat skruvats upp på ett fullkomligt orimligt sätt. Arbetsgivarparten lämnade visserligen, sedan arbetarparten en liten aning ruckat på sin ståndpunkt, dock utan att fränfalla kravet på generella löneförhöjningar, skriftligt besked om att den var villig att diskutera justeringar av lågt liggande löner för tidlönsarbetare och att därvid även överväga annan form för en sådan justering än den dittills tillämpade, men på sådan basis voro de kommunistiska underhandlarna icke beredda att fortsätta att resonera. Förhandlingarna fingo stranda.

I detta läge ägde den första omröstningen bland medlemmarna rum. Därunder satte kommunisterna in all sin kraft på att föra medlemmarna bakom ljuset. Såsom mycket belysande må nämnas, att kommunisterna konsekvent undanhöllo medlemmarna den upplysningen, att arbetsgivarna signalerat villighet att träffa uppgörelse på ungefär samma villkor som för övriga avtalslutande fack, dvs. att höja lönerna för de sämst ställda. Medlemmarna gingo, i den mån de voro påverkade av den kommunistiska agitationen, till omröstning under den föreställningen, att arbetsgivarna stodo kvar vid sitt ursprungliga förslag, bl. a. innebärande status quo i lönefrågan och försämring av de allmänna bestämmelserna! De blevo med andra ord förda bakom ljuset av sina egna utsedda underhandlare. Desslikes bibringades de den falska föreställningen, att en nej-majoritet vid omröstningen icke skulle behöva betyda öppen konflikt utan endast befrämja fortsatta förhandlingar, ehuru propositionsordningen klart angivits av förbundets ansvariga ledning. Tack vare sådana metoder kunde kommunisterna få det dithän, att över 70 procent av de röstande medlemmarna uttalade sig för tillgripande av strejk utan att man förhandlat sig fram till ett konkret förslag, till vilket medlemmarna beretts tillfälle att taga ställning. Att kommunisterna bedrivit medvetet falskspel, när de försäkrat, att nej-majoritet icke betydde strejk utan endast fortsatta förhandlingar, eftersom – enligt de kommunistiska textutläggarna – strejkhotet skulle vara tillräckligt för att bringa motparten till en ovillkorlig kapitulation, stod också klart, då parterna på nytt sammanträffade i slutet av januari. Nej-majoriteten hade blott å ena sidan stärkt de kommunistiska delegaternas förhandlingsovilja och å andra sidan hos arbetsgivarparten skärpt beslutsamheten att icke falla undan för de i ultimatumform framställda kraven på en uppgörelse efter helt andra linjer än de, som följts vid uppgörelser inom andra avtalslutande fack. Parterna kunde icke föras ett enda stycke närmare varandra. Förhandlingarna avbrötos. Ett sista försök gjordes visserligen av medlingskommissionen de första dagarna i februari att bringa medlingsmaskineriet att fungera i avsikt att undgå den till den 5 februari varslade strejken, men försöket strandade på de kommunistiska delegaternas förhandlingsoduglighet. Den 5 februari gingo 130 000 verkstadsarbetare ut i strejk utan att de utsedda förhandlarna varit mäktiga att få fram ett

konkret förslag, till vilket medlemmarna kunnat taga ställning. Det gick sålunda icke som kommunisterna förespeglat medlemmarna under omröstningen. Nej-majoritet betydde icke utan uteslöt fortsatta förhandlingar. Kommunisterna inhöstade sin första triumf som dåliga rådgivare.

I det läget satte kommunisterna in alla sina krafter på en kampanj av mest ovederhäftiga slag. Medvetandet hos de kommunistiska delegaterna att ha gett sig ut på ett företag, som de icke skulle vara i stånd att föra i land, drev dem att söka börja brygga för en dolkstötslegend efter nazistisk mall. För konfliktens förlopp och utgång obetydliga dispenser blåstes i agitationen upp till orimliga proportioner i syfte att misskreditera den ansvariga förbundsledningen. Lika falskt utmålades förbundsledningens handhavande av frågan om sympatiblockader i fråga om transporter. Än vidare bedrevs en medvetet falsk propaganda i understödsfrågan. I strid mot bättre vetande öppnades en kampanj mot landsorganisationen, trots att denna intet försummat i fråga om att lämna de strejkande verkstadsarbetarna i stadgarna föreskrivet understöd. Till råga på eländet togo sig de kommunistiskt dirigerade lokala strejkutskotten på vissa platser befogenheter såsom voro de förbundsledning och icke blott och bart lokala strejkutskott med begränsade befogenheter. Vidare gjorde den kommunistiska representationen – förbundet oåtsport – en framstöt i riksdagen för tillgripande av förfogandelagen för en tvångsvis lösning av konflikten, ehuru kommunisterna inte gärna kunde sväva i okunnighet om att den svenska fackföreningsrörelsen bestämt betackat och betackade sig för åtgärder innebärande ett upphävande av rätten att utan statsmakternas tvångsvisa inblandning fritt sluta avtal om arbetarnas löne- och arbetsvillkor. Ett förnyat besked härom från landsorganisationens representantskap blott utlöste ovederhäftigt skall i den kommunistiska pressen.

Sedan konflikten pågått sex veckor gjordes av medlingskommissionen ett försök att medla mellan de stridande.

Ingenting försumrades, när det gällde att klargöra, att möjligheter förefunnos att få till stånd en uppgörelse på enahanda linjer som för övriga under året avtalsslutande fack men att inga som helst utsikter voro för handen, att arbetsgivarna skulle falla undan för kraven på generella löneförhöjningar. Det verkade blott som att tala för döva öron. Den kommunistiska dominansen inom arbetarnas underhandlingsdelegation omöjliggjorde förhandlingarnas återupptagande på i rådande läge enda möjliga basis. Strejken fick fortsätta under livliga försäkringar från kommunistiskt håll, att slutlig seger snart skulle vinnas, om man bara fortsatte att följa de kommunistiska rådgivarna.

Majoriteten av de strejkande arbetarna syntes ha litat på dessa försäkringar då den andra omröstningen bland medlemmarna ägde rum. Situationen var då följande. Den 18 och 19 mars gjorde medlingskommissionen ett försök att lösa tvisten. Den föreslog 6 öres höjning av minimilönerna samt tillsättandet av en av bägge parterna sammansatt nämnd för reglering av ackords- och arbetsstudiefrågorna. Arbetsgivarna läto då förstå, att de kunde vara med om 6 öres tillägg. Kommunisterna, som nu krupit ned till 11-öreslinjen vad höjningen av minimilönerna beträffar, vidhöllo dock kravet på generella löneförhöjningar. Av denna orsak strandade förhandlingarna. I anledning härav påbjöd förbundsledningen omröstning i syfte att få fram en ny förhandlingsbas. Förbundsstyrelsen efterlyste fullmakt att göra upp efter samma linjer som för övriga fack. Det innehar i det konkreta läget en uppgörelse efter 8-öreslinjen. När omröstningsresultatet i slutet av mars förelåg, visade det sig, att cirka 14 000 rösters övervikt avgivits för ett kvarblivande vid de redan intagna positionerna.

I början av maj månad gjorde förlikningsmännen ett nytt ingripande. Vapenstillestånd hade då kommit till stånd i stormaktskriget på de europeiska fronterna. Denna omständighet, om vilken kommunisterna självfallet intet kunde veta, då konflikten igångsattes, togs av de kommunistiska delegaterna till intäkt för ett fortsatt negativt uppträdande. Nu hade, enligt

kommunisternas prognos, arbetsgivarna råkat i ett svårt läge. Segern var inom räckhåll, bara man höll ut litet ytterligare utan att pruta av på de uppställda kraven! Hur falsk denna bedömning av läget var, visade sig, när man via medlingskommissionen fick kontakt med motparten. Arbetsgivarna visade sig, så långt ifrån att ha blivit ”mjuka i ryggen”, åtskilligt kärvare i tonen. De kommunistiska delegaterna visade sig också oförmögna att för motparten framlägga ett sakmaterial, ägnat att styrka riktigheten av den konjunkturprognos, som de haft vida lättare att få majoriteten av de strejkande att acceptera såsom motivering för en fortsatt fastlåsningspositioner, som uteslöt fortsatta förhandlingar. Man kom ingen vart. Det återstod därför endast att få till stånd ett kort uppskov i förhandlingarna för att ånyo inkalla avtalskonferensen och låta denna avgöra, huruvida man skulle rucka på sina en gång intagna ståndpunkter eller ge förhandlarna fullmakter att träffa en uppgörelse efter de framkomstlinjer, som under de förda förhandlingarna skyntat såsom de enda möjliga. Tyvärr misslyckades också detta försök. Med en rösts majoritet beslöt avtalskonferensen kvarbli vid kraven på 11 öres höjning av minimilönerna samt 5 procents generell höjning av löner och ackord upp till vissa angivna gränser.

Då parterna i mitten av maj ånyo av medlingskommissionen sammanfördes, uteslöt sålunda den andra avtalskonferensens beslut eftergifter från arbetarpartens sida. Några förhandlingar om förbättringar i ett av medlingskommissionen framlagt förslag, innebärande en uppgörelse efter 6-öreslinjen, kunde till följd härav icke komma till stånd. I det läget hemställde kommissionen, att dess förslag utan vare sig av- eller tillstyrkande av parterna måtte göras till föremål för omröstning. Förslaget utsändes också till omröstning såsom det heter över förhandlingarnas huvuden. Under denna omröstning fortsatte den kommunistiska agitationen i de gamla hjulspåren. Om bara de strejkande röstade nej, så skulle man ha arbetarnas slutgiltiga seger som i en liten ask. Återigen sålunda falska förespeglingar, ehuru de kommunistiska förhandlingsdelegaterna inte gärna kunde sväva i okunnighet om hur landet låg till. Majoriteten av medlemmarna trodde att saken låg till såsom de ”renhåriga” kommunisterna framställde den; endast 23,1 procent av de röstande voro för en uppgörelse, medan 76,5 procent slöt upp på nej-linjen. Strejken fick sålunda fortsätta.

Den 18 juni inkallades för tredje gången avtalskonferensen, sedan allt flera av förbundets avdelningar rest allvarliga krav på ytterligare försök att bringa konflikten till en lösning, vilket de kommunistiska förhandlarna icke varit mäktiga. Utgången av denna avtalskonferens blev att två rösters övervikt uppnåddes för en fullmakt åt underhandlarna att träffa uppgörelse efter av förbundsledningen skisserade linjer, innebärande en uppgörelse med sikte på en höjning av minimilönerna med 8 öre och i övrigt de ursprungligen föreslagna förbättringarna i de allmänna bestämmelserna. Det hör till saken, att de kommunistiska förhandlingsdelegaterna förklarade sig beredda att lojalt medverka till ett genomförande av konferensens uttryckta vilja och funno särskilt beslut om skyldighet i sådan riktning kränkande.

När arbetarpartens underhandlare den 19-20 juni infunno sig hos medlingskommissionen, hade de sålunda ett delvis nytt utgångsläge. Jämväl de kommunistiska förhandlingsdelegaterna tillstyrkte och satte sina namn under ett av kommissionen framlagt medlingsförslag om en uppgörelse på 8-öreslinjen.

I denna situation inträffade någonting, som dessbättre inom svensk fackföreningsrörelse tillhör sällsyntheterna. Trots kommunisternas namn under medlingsförslaget öppnades från kommunistiskt håll en frenetisk kampanj för nej-röstning. Också vissa av de kommunistiska underhandlingsdelegaterna deltog mer eller mindre öppet i denna trafik. Till följd härav blev det också denna gång nej-majoritet; övervikten stannade dock vid cirka 7 000 röster.

Med det beskedet infunno sig underhandlarna till kommissionen den 5 juli. Arbetarnas delegation förklarade sig dock beredd att träffa en uppgörelse vid bordet, därest vissa

förbättringar kunde göras i medlingsförslaget. Det förtjänar sålunda särskilt observeras, att jämväl de kommunistiska förhandlingsdelegaterna accepterade principen om en omedelbar uppgörelse vid bordet utan förnyad omröstning bland medlemmarna. Under vanliga förhållanden skulle sannolikt också resonemang på den punkten ha varit tänkbara. Situationen var dock denna gång så att säga inte fullt normal. Med hänsyn till de kommunistiska delegaternas uppträdande hade situationen nu blivit tämligen unik. Arbetsgivarparten sade bestämt nej till fortsatta eftergifter. Man har skäl att lägga märke till motiveringen. Förhandlare – så resonerade arbetsgivarna – som uppträtt svekligt mot givna löften inför motparten och samhällets medlingskommission, skulle icke sedermera kunna triumfera med att de vunnit någonting med dylika metoder. Alltså blev det inget resonemang om ytterligare eftergifter. Om icke medlingsförslaget accepterades i oförändrat skick och strejken avblåstes, voro arbetsgivarna beredda tillgripa lockoutvapnet. I första hand skulle järnbruksarbetarna, som tidigare utan strid träffat uppgörelse om nytt avtal på de av förbundsledningen förordade linjerna, kastas ut i lockout.

Ehuru de kommunistiska förhandlingsdelegaterna med normal fantasi bort kunna räkna ut, att så skulle det till sist komma att gå på grund av deras dokumenterade förhandlingsoduglighet, verkade lockouthotet chockerande på dem. De stenografiska anteckningarna från detta sista dramatiska sammanträde inom arbetarnas förhandlingsdelegation visar, att de annars så karska kommunistdelegaterna bokstavligen blevo vimmelkantiga. Vad säger LO? Vad säger regeringen? I den stilen haglade frågorna. På dem gavs också klara besked. Landsorganisationen kunde självfallet icke tillråda ett uppträdande, som innebar, att andra arbetargrupper, som redan träffat uppgörelser om löne- och andra arbetsvillkor, bleve utkastade i lockout. Samma mening hävdades av förbundets överstyrelse. Ej heller borde man spekulera i ett regeringsingripande. De kommunistiska "underhandlarna" visste alltså, att de nu kommit i sådant läge, att de icke längre hade något inflytande på avgörandet. De visste, att andra skulle komma att rädda dem ur det klammeri, vari de fört förbundets medlemmar. Belysande för den kommunistiska ansvarslösheten in i det sista är, att en av delegaterna förklarade, att han icke trodde, att det politiska läget var sådant, att arbetsgivarna kunde proklamera lockout.

Så slutade kommunisternas försök att bedriva avtals- och lönepolitik efter "nya linjer". Med tömd förbundskassa och inför risken att ett obestämt antal arbetargrupper skulle bli utkastade i lockout beslöt förbundets styrelse, efter att ha hört överstyrelsen, att träffa uppgörelse vid bordet genom att acceptera medlingskommissionens förslag. Kvar stod nu för kommunisterna chansen att klandra förbundsledningen därför att den påtog sig ett ansvar, som egentligen kommunisterna bort ha skyldighet påtaga sig. Med en sådan attack skulle, resonerade de, fördöljas det faktum, att de skött sina kort så, att inemot 130 000 arbetare under 22 veckors strejk fått pumpa ut sina resurser och medlemmarna måst länsa förbundskassan utan att i stort sett kunna få en bättre uppgörelse än som utan öppen strid hade varit möjlig att nå, därest medlemmarna avvisat de dåliga kommunistiska rådgivarna och följt de råd och anvisningar, som den ansvariga förbundsledningen med tanke på förbundets och medlemmarnas bästa lämnat.

För ett oförvillat omdöme måste en sak efter läsningen av denna skrift framstå såsom absolut ostridig: det är förbundsordförandens och förbundsledningens bedömning av verkstadsarbetarnas möjligheter att i rådande läge kunna förbättra sina löner, som varit den riktiga. Därav följer, att de kommunistiska prognoserna alltigenom varit felaktiga. När dessa kommunister efter konfliktens slut söka göra troligt, att den slutliga utgången – den omständigheten att man icke kunde uppnå högre minimilönshöjning än 8 öre – skulle ha berott på arbetsgivarpartens kännedom om divergenserna inom underhandlingsdelegationen, så ådagalägga de härigenom en otrolig brist på sinne för realiteter. Kommunisternas ifrågasvarande anklagelser hava till stor del haft en mot förbundsordföranden personligen riktad udd.

Dessa anklagelser skulle överhuvudtaget icke varit möjliga att framställa, därest kommunisterna velat beakta ett så enkelt faktum som att verkstadsföreningen, bakom vilken stod Svenska Arbetsgivareföreningen, på förhand varit besluten att icke giva verkstadsarbetarna en uppgörelse, som sträckte sig utöver ramen för övriga under året träffade avtalsuppgörelser. För övrigt sattes ju förbundets alla resurser in för ett genomdrivande av de kommunistiska kraven. När dessa resurser voro uttömda, nödgades kommunisterna konstatera, att det i stort sett blev en uppgörelse av enahanda fördelaktighetsgrad som skulle ha varit möjligt ernå utan en enda dags öppen strid.

De kommunistiska siffrorna rörande storleken av verkstadsarbetarnas totala underkompensation under krigsåren skola här icke diskuteras. Också om dessa siffror godtagas, finner man, att kommunisterna, när de skolat s. a. s. rätta till det fel, som underkompensationen utgjort, på fem månader åsamkat dessa arbetare lika stor löneförlust som det krävts fem års underkompensation för att åstadkomma! När skola kommunisterna någonsin kunna göra avbetalningar på den skuld, som de härigenom åsamkat sig till verkstadsarbetarna i

Efter denna sammanfattning av kommunisternas roll i metallkonflikten är icke mycket att tillägga. Slutsatserna och lärdomarna ligga, sedan papperen nu lagts på bordet, i fullkomligt öppen dag. Än en gång – under slutet av 1920-talet gjorde gruvarbetarna och under början av 1930-talet pappersmassearbetarna samma dyrköpta läxa – hade det visat sig, att arbetarna bli grundligt bedragna, om de anförtro kommunistiska element att sköta sådana vitala problem som löne- och avtalsfrågor. Uppenbart är, att kommunisterna sakna alla elementära förutsättningar att till arbetarnas bästa handhava dylika angelägenheter. Den bristande träningen och erfarenheten är icke det värsta – sådant kan nötas bort med tiden, om blott den ärliga viljan att anpassa sig efter verkligheten är till finnandes. Vida värre är, att kommunisterna städse äro beredda att sätta troheten gentemot det egna partiets mer eller mindre dunkla avsikter och intressen framför ett sakligt beaktande av arbetarnas bästa. Kommunisterna och ansvar äro ting, som i regel icke kunna förenas. Understundom hör man visserligen den meningen uttalas, att det vore bättre att ha kommunisterna i ansvarsställning än som opponenter. Såvitt ostridiga dokument överhuvudtaget skola ha något värde, måste den i denna skrift lämnade redogörelsen ha vederlagt ett sådant antagande, ty för att komma i ansvarsställning fordras, att man verkligen känner och hyser något ansvar. Vål känna också kommunisterna ett slags ansvar. Men detta gäller blott en sak: det kommunistiska partipolitiska spelet. När det gäller detta, får hänsynen till allt annat – också vanlig anständighet i uppträdanet mot såväl egna kamrater som motpart – vika. Detta är axiomatiskt.

Det är en stark anklagelse, när man säger, att någon medvetet söker föra andra bakom ljuset. Gäller försöket en motpart, till vilken man står i motsatsförhållande eller rentav stridsställning, lär stundom den moralen godtagas. Men allmänt torde anses, att metoden är absolut förkastlig, när den utövas gentemot personer eller grupper, till vilka man påstår sig stå i vänskaplig ställning och vars intressen man säger sig alldeles särskilt vilja tillvarata och främja. Detta starka omdöme om kommunisterna med anledning av deras uppträdanet i metallkonflikten 1945 är icke för starkt. Dokumenten visa, att kommunisterna medvetet sökt föra metallarbetarna bakom ljuset och under viss tid också lyckats därmed.

Kanske frågar någon: hur är det möjligt, att kunna föra tiotusentals människor bakom ljuset, att förmå dem att handla stick i stäv med deras mest elementära intressen? En sådan fråga borde i vår tid vara överflödig, när vi nyligen upplevt, att det varit möjligt att föra ett helt folk på 70-80 miljoner människor bakom ljuset och vidare mot det rena fördärvet. Svaret på frågan – hur är det möjligt l –är givet: genom en förljugen propaganda, genom undanhållande eller förvanskning av viktiga och avgörande fakta, genom att lova guld och gröna skogar, genom ett medvetet odlande av önsketänkandet, genom systematiskt misstänkliggörande av dem, som förorda ett ansvarsfullt uppträdanet och beaktande även av sådana realiteter, som icke

tilltala de egna önskingarna, genom propaganda, propaganda och åter propaganda. De metoderna ha kommunisterna hänsynslöst använt sig av sedan de bestämde sig för att utse medlemmarna i landets största fackförbund till politiska brickor i kommunisternas spel för att nå den maktställning i svenskt samhällsliv, som hittills genom arbetarnas sunda reaktion mot en ansvarslös löftes- och demonstrationspolitik förvägrats dem.

Det gjorda kan icke göras ogjort. Vad som förlorats under metallkonflikten – kanske rör det sig för samhället i dess helhet om belopp av miljardstorlek – kan blott långsamt återvinnas. Omedelbart kan dock en vinst inhöstas från den förda striden, vilken kunnat undvikas, om kommunisterna icke beretts tillfälle att spela en framträdande roll. Av skadan blir man vis men icke rik. För medlemmarna i Svenska metallindustriarbetareförbundet framstår det som en högviktig angelägenhet att sörja för att kommunisterna aldrig mer få tillfälle att bli de dominerande och bestämmande. För ”underhandlare” av den typ, som i 1945 års metallkonflikt fått ett tillfälle att visa sin oduglighet, ha arbetarna ingen användning. De bringa blott onödiga offer, olycka och fördärv. Må därför Sveriges metallarbetare sörja för att kommunisterna i fortsättningen aldrig bli i tillfälle att sköta angelägenheter, som de äro för korta i rocken för att sköta. Och må även för övriga fackligt organiserade arbetare i vårt land 1945 års metallkonflikt framstå såsom ett belysande prov på hur en avtals- och lönerörelse icke får och skall skötas!

Bilagor

Bilaga 1.

1. Data i metallkonflikten

1944

22-23 september. Verkstadsarbetarnas ombud hålla avtalskonferens och tillstyrka verkstadsavtalets uppsägning. Förbundsstyrelsens förslag till nytt avtal skärpos väsentligt av konferensens majoritet. Till underhandlingsdelegation väljes 8 kommunister och 2 "frifackliga".

30 september. Verkstadsavtalet uppsäges att upphöra den 31 december. Vid utredningen den 28 sept. av avtalsförslaget skärpas de vid konferensen uppställda kraven av de kommunistiska underhandlingarna. Det kräves generella löneökningar.

5-8 december. Verkstadsförhandlingarna börja. Den opartiske ordföranden, landshövdingen Olle Ekblom, konstaterar den 8 december, att stora motsättningar föreligga i flera punkter och att möjlighet till uppgörelse saknas.

28-29 december. Nya verkstadsförhandlingar och nytt konstaterande av den opartiske ordföranden, att möjlighet till uppgörelse saknas.

30 december. Regeringen tillsätter en medlingskommission, bestående av landshövdingarna Olle Ekblom, Hilding Kjellman och Arvid Lidén.

1945

8-10 januari. Resultatlösa överläggningar inför medlingskommissionen.

12 januari. Förbundsstyrelsen påbjuder omröstning enligt följande propositionsordning: "Den som anser, att förhandlingarna böra fortsätta i avsikt att få fram bästa möjliga uppgörelse, röstar ja. Den som anser, att strejk nu bör tillgripas för att genomföra de av konferensen och de av de valda underhandlingarna fastställda kraven, röstar nej."

23 januari. Den till denna dag slutförda omröstningen visar, att 23 771 medlemmar röstat ja, medan 60 502 röstat nej.

25-26 januari. Informationsöverläggningar inför medlingskommissionen.

26 januari. Svenska metallindustriarbetareförbundet och Svenska gjutareförbundet varsla om arbetsnedläggelse. Landsorganisationen underrättas om strejkvarslet. Samtidigt anhålles om stadgeenligt understöd för konfliktens förande, vilket beviljas.

1-2 februari. Medlingskommissionen ingriper på nytt, men nödgas konstatera, att förutsättningar alltfört saknas för en uppgörelse.

5 februari. Strejk utbryter vid samtliga företag tillhörande verkstadsföreningen med sammanlagt 130 000 arbetare.

10 februari. Cirkulär från förbundsstyrelsen, vari förhöjd avgift påbjudes.

19 mars. Förbundsstyrelsen utsänder cirkulär, vari påbjudes omröstning rörande ny förhandlingsbas. Propositionsordning: "De som anser, att förhandlingar böra upptagas efter av förbundsstyrelsen angivna förutsättningen, röstar ja. De som anser, att ytterligare åtgärder ej nu skall vidtagas, röstar nej."

27 mars. Resultatet av den företagna omröstningen visar, att 32 593 medlemmar röstat ja, medan 46 707 röstat nej.

18-21 april. Nya förhandlingar inför medlingskommissionen, vilka dock tills vidare inte kunna fortsättas, ”eftersom den föreslagna förhandlingslinjen inte hade vunnit parternas anslutning”.

23 april. Strejkunderstödet sänkes med omkring 30 procent.

7 maj. Medlingskommissionen håller sammanträde med parterna. Ajournering för att bereda parterna möjlighet till enskilda överläggningar.

11 maj. Ombud – desamma som valts till septemberkonferensen – för verkstadsarbetarna hålla avtalskonferens i Stockholm. Förbundsstyrelsens förslag om vissa modifikationer avslås med 1 rösts majoritet.

13-14 maj. Fortsatt medlingssammanträde. Kommissionen framlägger ett medlingsförslag, som emellertid inte tillstyrkes av vare sig förhandlingsdelegerade eller respektive förbundsstyrelser.

14 maj. Det av kommissionen framlagda medlingsförslaget utsändes till omröstning.

27 maj. Omröstningen om kommissionens medlingsförslag visar, att 18 304 röstat för ett godkännande och 60 519 mot ett godkännande av medlingsförslaget.

28 maj. Fortsatta resultatlösa förhandlingar.

18 juni. Ny avtalskonferens. 2 rösters majoritet för ett av förbundsstyrelsen framlagt förslag om vissa modifikationer.

19-21 juni. Nya förhandlingar inför medlingskommissionen. Ett av kommissionen framlagt förslag tillstyrkes av samtliga underhandlare och utsändes till omröstning.

4 juli. Omröstningen visar, att 30 721 röstat för förslaget antagande, medan 37 908 medlemmar röstat för förslaget förkastande.

5-6 juli. Arbetarnas underhandlingsdelegerade enas om att träffa en uppgörelse vid bordet, därest vissa förändringar kan erhållas. Arbetsgivarna kräva, att förslaget antas utan några ändringar. Avslås förslaget och strejken fortsätter, skola arbetsgivarna tillgripa lockoutvapnet, i första hand mot järnbruksarbetarna. Arbetsgivarna hänvisa till de kommunistiska delegaternas svekfulla uppträdande och vägra diskutera några som helst jämkningar. Förslaget – sålunda exakt detsamma som jämväl kommunisterna tillstyrkt arbetarna att antaga – accepteras av förbundets styrelse, sedan denna hört överstyrelsen.

Bilaga 2.

2. Intervjuuttalande av LO:s ordförande

Sedan strejken pågått fem veckor, intervjuades LO:s ordförande *August Lindberg* av arbetarpartiets dagspress och framhöll därvid följande:

– Vi ha från olika lokala organisationer mottagit ett 20-tal skrivelser, vari man hemställer om extra uttaxering för ökat ekonomiskt stöd till de strejkande. Det har emellertid icke framgått vare sig av de kommunistiska presskommentarerna eller av skrivelserna ifrån organisationerna, om meningen är att man inom LO skall företa en uttaxering för att stärka metallindustriarbetarförbundets kassa, eller om avsikten är att man skall betala bidrag direkt till de strejkande.

Den svenska fackföreningsrörelsen har byggt upp ett system för solidariskt understöd vid konflikter. Stadgarna är mycket tydligt avfattade och säger hur och när understöd skall utgå. Under tidigare konflikter har det förekommit, att landssekreteriatet eller annan därtill behörig instans påbjudit extra uttaxeringar. Dessa beslut har fattats för att LO skulle bli i stånd att fullgöra sin understödspflicht. Det kan nu icke bli fråga om någon sådan uttaxering, ty LO förfogar

över tillräckliga medel för att fylla sin stadgeenliga förpliktelse gentemot metallindustriarbetarförbundet. Under tidigare konflikter har det förekommit, att förbund, som råkat i trångmål på grund av en konflikt, hos LO hemställt om lån eller anslag för att öka sina möjligheter att hålla ut i striden. Det föreligger icke någon sådan situation för närvarande. Metallindustriarbetarförbundet förfogar fortfarande över egna medel för att bestrida understöd i stadgeenlig ordning.

Politiska avsikter

– För min del har jag fått det intrycket, fortsätter Aug. Lindberg, att kommunisterna är ute i politiska avsikter. Jag tvekar inte att påstå att kommunisterna icke blott försökt utan tyvärr också i viss utsträckning lyckats föra verkstadsarbetarna bakom ljuset. Jag tror att vi får anledning att diskutera den saken längre fram. För dagen är det intressant att konstatera, att kommunisternas frejdiga humör tydligen icke har räckt till för den situation som nu har uppstått. Tidigare under krisen förkunnade de högt och tydligt, att fackföreningsrörelsens ledning hade försvurit sig till en olycklig politik. Lönestoppet var ett påfund, som arbetarna borde bekämpa. Om arbetarna bara fick gå i konflikt, så skulle lönerna mycket väl kunna justeras uppåt. Det var LO-ledningen som hindrade arbetarna att begagna sina yttersta maktmedel. Nu har verkstadsarbetarna tagit dessa kända utfästelser på fullt allvar. De har säkerligen i stor utsträckning kommit underfund med att kommunisterna något överdrivit förutsättningarna. Även kommunisterna har blivit betänksamma. De har upptäckt att det finns en motpart på arbetsmarknaden och att saken ingalunda var så enkel. Det är ett trist faktum, kanske svårare för verkstadsarbetarna än för de kommunistiska propagandisterna.

Förespeglningar om högre understöd

– Har kommunisterna förespeglat verkstadsarbetarna extra förmåner under konflikten, t. ex. högre understöd?

– Dyliga förespeglningar har gjorts både här och där, framhåller Aug. Lindberg. Kommunisterna är icke så nogräknade med sina metoder. Jag hoppas emellertid att verkstadsarbetarna förstår att man från LO:s sida icke kan behandla medlemmarna olika. LO:s stadgar har tillkommit genom kongressbeslut i laga ordning. Där finns det också uttryckliga föreskrifter om medlemmarnas rättigheter och förpliktelser. I egenskap av medlemmar i metallindustriarbetarförbundet har verkstadsarbetarna samma ekonomiska stöd från LO som andra i öppen konflikt indragna medlemmar. Det är självklart att strejkunderstödet icke kan godtyckligt ändras av LO:s ledning. Kommunisterna brukar ju väsnas rätt mycket över påvarnas maktfullkomlighet. Det skulle enligt min mening icke vara lämpligt om ledningen kunde bestämma över gemensamma fonder. Det är nog bättre för alla intresserade, att stadgarna är orubblig likt för alla.

Tvivel på kommunistisk förmåga

– Beträffande den kommunistiska propagandan är det för resten intressant att lägga märke till att kampparollerna i Ny Dag icke längre är så självsäkra, fortsätter Aug. Lindberg. Nu verkar det nästan som om man menade att verkstadsarbetarna icke skulle kunna klara situationen utan hjälp från det ena eller det andra hållet. Det vore verkligen synd, om Ny Dag skulle betraktas som representant för verkstadsarbetarnas sak. Någon räddning från kommunistiskt håll lär man väl ändå inte kunna vänta sig. För min del tror jag heller icke att saken ligger så illa till som man kunde förledas att tro, om man litade endast till de kommunistiska texterna.

– Kan det sägas att kommunisterna haft inflytande på konfliktens tillkomst?

– Ja, det kan väl knappast bestridas, att verkstadsarbetarna tagit intryck av den frenetiska propagandan från kommunisternas sida. Verkstadsarbetarna har i varje fall följt en annan linje i avtalsrörelsen än andra arbetare. De har inte biträtt den ansvariga förbundsledningens förslag

utan valt sina egna vägar. Det är naturligtvis både deras rätt och deras egen sak. Både LO och metallindustriarbetarförbundet är intresserade av att konflikten kan avvecklas på ett för verkstadsarbetarna förmånligt sätt. De skall inte behöva träffa en uppgörelse på sämre villkor än övriga arbetargrupper, som varit i avtalsrörelse under innevarande år. Jag tror, att en sådan uppgörelse kan vinnas, men en viktig förutsättning är säkerligen att verkstadsarbetarna uppträffar sådana illusioner, som kommunisterna kunnat inge dem.

Problemets andra sida

– Det skall emellertid inte förbises, betonar Aug. Lindberg vidare, att problemet också har en annan sida. Det är ingenting som händer på en slump här i livet. När verkstadsarbetarna lyssnar till de kommunistiska parollerna, beror det säkerligen också på vissa objektiva faktorer. Jag erinrade i mitt 1-majtal på Gärdet i fjol om vissa förhållanden inom verkstadsindustrin. Jag förklarade att särskilt tidsstudierna skapat en stark irritation vid verkstäderna. Jag stödde mitt uttalande på den rätt grundliga erfarenhet jag har om förhållandena inom den svenska industrin. Verkstadsföreningens ledare polemiserade emot detta i en artikel, vari han framhöll att min iakttagelse måste vara felaktig. Han förklarade att tidsstudierna hade vållat tvister endast i ett fåtal fall under de senaste 10 åren.

Jag drar härav den slutsatsen, att verkstadsföreningen svävar i okunnighet om förhållandena vid verkstäderna och om arbetarnas reaktioner inför vissa påfund.

Hade strejken kunnat undvikas?

– Jag tror, säger Aug. Lindberg till slut, att verkstadskonflikten hade kunnat undvikas och att en uppgörelse hade varit möjlig efter linjer som skänkt arbetarna ungefär de ekonomiska förmåner som andra kunnat vinna genom fredliga förhandlingar. Nu är konflikten ett faktum, som måste accepteras. Det hör emellertid observeras att den öppna striden vållar hela samhället stora svårigheter. Förlusterna drabbar icke endast arbetsgivarna utan även arbetarna. Det är därför ett allvarligt intresse att konflikten icke fortsätter längre än som är nödvändigt. Den fackliga ledningen är redo att lämna verkstadsarbetarna allt bistånd för tillvaratagande av deras berättigade intressen.

Men jag tror inte att de strejkande kan hjälpas med kommunistiska proklamationer eller högljudda rop på hjälp. Motparten kan ju rent av få den föreställningen, att verkstadsarbetarna befinner sig i ett alldeles förtvivlat läge. Det är verkligheten icke fallet.

Bilaga 3.

3. Förbundets kostnader för konflikten

Då verkstadsarbetarstrejken 1945 är den största arbetskonflikt, som förekommit i vårt land, om man som måttstock tar antalet förlorade arbetsdagar – sålunda en större konflikt än 1909 års storstrejk – ligger det i sakens natur, att kostnaderna blivit mycket betydande för Svenska metallindustriarbetareförbundet. Då denna skrift befordras till trycket, kunna dessa kostnader ännu icke exakt angivas, alldenstund alla avdelningar ännu icke slutredovisat. Emellertid vet man, att från förbundets kassaavdelning utbetalats över 42 miljoner kronor. Landsorganisationens stadgeenliga bidrag, som ännu icke slutgiltigt reglerats, torde komma att uppgå till omkring 8 miljoner kronor. I anslag från andra förbund och avdelningar har förbundskassan erhållit 371 000 kronor, av vilket belopp en stor del inkommit efter konfliktens slut. Om man sålunda frånräknar landsorganisationens och de anslagsgivande organisationernas bidrag, torde verkstadskonflikten för Svenska metallindustriarbetareförbundets del komma att draga en kostnad av ungefär 34 miljoner kronor. Alldenstund förbundets tillgångar vid konfliktens början utgjorde i runt tal 28 miljoner kronor, har sålunda hela förbundskassan tömts och förbundet står med en betydande skuld till följd av att man från andra förbund upplånat medel

för att finansiera understödet. Mellan metallindustriarbetarförbunden i de nordiska länderna existerar ett ömsesidighetsavtal om gemensamt stöd vid större konflikter. Medan konflikten pågick hade denna överenskommelse av kända skäl intet praktiskt värde. I och med freden blev det möjligt för det svenska förbundet att komma till tals med broderorganisationerna. Såväl danskar, norrmän som finnar ha förklarat, att de ämna fullgöra sina förpliktelser. Då emellertid respektive länder icke kunna ställa svensk valuta till förfogande, kan förbundsledningen f. n. icke räkna med dessa medel.

Till denna summariska redogörelse för konfliktkostnaderna behöver knytas några kommentarer.

Såväl vid 1934 som 1938 och 1944 års förbunds kongresser förelågo motioner om nedsättning av medlemmarnas avgifter till förbundet. Förbundsledningen fick då med näbbar och klor kämpa emot förslagen om kontingentminskning. Det förtjänar erinras om, att från samma håll, som då förordade lägre kontingenter, under metallkonflikten 1945 kritik riktats mot förbundsledningen därför att stridskassan vid konfliktens början icke var större än den var!

Ställningen då måste jämväl ses mot bakgrunden av läget under de senaste årtiondena. 1920 års kompensationskonflikt, arbetslösheten 1921-1922 och den långa järnbrukskonflikten 1923 medförde, att förbundets tillgångar vid det laget voro uttömda. På grund härav pågingo uttaxeringar under åren 1923-25. De därefter följande åren voro ur ekonomisk synpunkt bättre, ehuru långt ifrån fullt tillfredsställande. 1928 tvingades förbundsstyrelsen att under nio månaders tid påbjuda extra uttaxering för att stärka finanserna. Jämväl under åren 1931 och 1932 verkställdes extra uttaxeringar under en tid av fyra månader. Verkstadslockouten 1925 kostade förbundet 675 000 kronor och till utländska broderorganisationer lämnade förbundet samma år bidrag med sammanlagt 468 000 kronor. Det förtjänar också noteras, att förbundets arbetslöshetskassa varje år krävde betydande tillskott av medlemsavgifterna. Nästan varje år överfördes sålunda till densamma väsentliga belopp. På grund av arbetslösheten under åren 1931-1933 måste förbundet taga i anspråk samtliga inkomster och därutöver 8 miljoner kronor för att fullgöra arbetslöshetskassans bestämmelser. Vid de beräkningar, som gjordes i samband med startandet av den erkända arbetslöshetskassan, konstaterades, att av de kr. 1:25, som helbetalande medlemmar erlade till förbundet, icke mindre än 70 öre åtgick till gamla arbetslöshetskassan. Sålunda återstod allenast 55 öre per vecka för övrigt utgifter och därav skulle i avgift till landsorganisationen inbetalas 10 öre per medlem och vecka. Följaktligen återstod av medlemsavgiften endast 45 öre per vecka för täckande av samtliga övriga kostnader samt upplägandet av en stridsfond. Det förtjänar också observeras, att Svenska metallindustriarbetareförbundet tillhör just de industriförbund, som har den lägsta avgiften. Beredskapsanslaget krävde i runt tal 10 miljoner och vid den erkända arbetslöshetskassans start överfördes till densamma inemot 12 miljoner kronor.

Då konflikten utbröt den 5 februari hade sålunda – såsom tidigare nämnts – förbundsledningen i runt tal 28 miljoner till förfogande för att finansiera den omkring 113 000 medlemmar berörande konflikten. På ett tidigt stadium meddelade förbundsledningen medlemmarna, att dessa medel beräknades räcka till för att finansiera understödet under en tid av 8½ veckor, dock endast under den förutsättningen, att icke fler medlemsgrupper bleve indragna i öppen konflikt. Förklaringen till att det blev möjligt att finansiera understödet under avsevärt längre tid är – förutom den tidigare nämnda upplåningen – den omständligheten, att ett betydande antal förbundsmedlemmar under konflikten togo arbete inom andra yrkesområden, främst skogsarbete. Det behöver knappast tilläggas, att förbundsledningen på allt sätt sökte stimulera detta intresse.

Till sist må endast framhållas, att det borde vara överflödigt prestera något bemötande av kritiken mot förbundsstyrelsens åtgärd att under konfliktens gång minska understödets storlek.

Denna reducering blev helt enkelt ofrånkomlig så snart man blev nödsakad finansiera understödet med upplånade medel. Slutligen torde böra beaktas, att ställningen för förbundet vid tidpunkten för konfliktens slut var sådan, att det skulle ha saknats möjlighet att lämna understöd åt 34 000 järnbruksarbetare, därest lockouthotet skulle ha gått i verkställighet. Under en fortsatt konflikt skulle följaktligen också möjligheterna att lämna understöd åt verkstadsarbetarna ha varit så gott som obefintliga.

Bilaga 4.

4. Jämförelse mellan minimilöner (öre)

För manliga arbetare:		Gamla Gamla avtalet (1944)	FS:s förslag till slag till konferensen (sept. 1944)	Konferensens o. delegerades förslag (sept. 1944)	Slutliga uppgörelsen (1945-1946)
a) Yrkesarbetare, som uppnått 24 års ålder och arbetat minst 7 år i yrket	I	100	108	115	108
	II	92	100	107	100
	III	86	94	101	94
b) Yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 3 år i yrket	I	94	102	109	102
	II	85	93	100	93
	III	79	87	94	87
c) Arbetare, som uppnått 20 års ålder	I	88	96	103	96
	II	79	87	94	87
	III	75	87	90	83
d) Arbetare, som uppnått 19 års ålder	I	72	80	87	80
	II	65	73	80	73
	III	57	65	72	65
e) Arbetare, som uppnått 18 års ålder	I	66	74	81	74
	II	56	64	71	64
	III	51	59	66	59
f) Arbetare, som uppnått 17 års ålder	I	53	61	68	61
	II	45	53	60	53
	III	39	47	54	47
g) Arbetare, som uppnått 16 års ålder	I	–	53	60	51
	II	–	45	52	43
	III	–	38	45	38
För kvinnliga arbetare:					
h) Arbetare, som uppnått 20 års ålder	I	68	96	103	76
	II	61	87	94	69
	III	58	83	90	66
i) Arbetare, som uppnått 19 års ålder	I	58	80	87	72
	II	51	73	80	65
	III	48	65	72	62
j) Arbetare, som uppnått 18 års ålder	I	58	74	81	66
	II	51	64	71	59
	III	48	59	66	56
k) Arbetare, som uppnått 17 års ålder	I	–	61	68	57
	II	–	53	60	49
	III	–	47	54	44
l) Arbetare, som uppnått 16 års ålder	I	–	53	60	51
	II	–	45	52	43
	III	–	38	45	38

Vid studiet av denna sammanställning bör beaktas följande:

- 1) I själva verket innehåller minimilöneskalan fyra ortsgupper i det att lönerna på arbetsplatser i Göteborgs stad äro 2 öre högre än å övriga arbetsplatser i ortsgrupp II. Från och med den uppgörelse, som träffades efter 1945 års konflikt, utgår samma 2-örestillägg jämväl på arbetsplatser i Mölndal, Partille och Sävedalen.
- 2) Den av underhandlingsdelegationen beslutade skärpningen av septemberkonferensens krav hade icke avseende å minimilönerna utan innebar ett krav på 5 % generell höjning av alla utgående timlöner över tak och alla ackord utan någon övre gräns.

Bilaga 5

5. Landshövdingen Ekloms analys av konflikten

I Sociala Meddelanden nr 7/1945 har den opartiske ordföranden under förhandlingarna om avtal för verkstadsindustrin, landshövdingen Olle Eklom, publicerat en redogörelse för strejken inom den mekaniska verkstadsindustrin. Tvenne avsnitt i hans redogörelse förtjäna att i denna skrift återgivnas. Det först citerade avsnittet återges med anledning av kommunisternas påståenden, att tidpunkten för konfliktens igångsättande var den bästa ur arbetarnas synpunkt. Det andra avsnittet torde kunna anses utgöra en ytterligare bekräftelse på vad som i denna skrift ådagalagts rörande kommunisternas ansvar för att verkliga förhandlingar försvårades på grund av de kommunistiska underhandlingsdelegaternas uppträdande och hållning.

Landshövdingen Eklom skriver beträffande förstnämnda sak:

”Industrins förluster ha givetvis varit mycket stora. Det bör dock observeras, att driftinskränkningar varit förutsedda under årets lopp inom vissa verkstadsgrupper till följd av knapphet på råvaror och halvfabrikat, varför strejken till någon del får anses ha medfört en temporär förflyttning av en i allt fall ofrånkomlig produktionsminskning”

Beträffande själva förhandlingarna anför landshövdingen Eklom:

”Avtalsförslaget syftade onekligen högt, särskilt i betraktande av att verkstadsindustrins löneläge genomsnittligt icke är lågt i jämförelse med andra näringsgrenars utan snarare tvärtom och att verkstadsarbetarnas löneinkomster under krigsåren utvisat bättre kompensation än flertalet övriga industriarbetares. Mera än avtalsförslagets innehåll i och för sig kommo emellertid omständigheterna vid dess tillkomst att verka besvärande ur förhandlingssynpunkt. Metallindustriarbetareförbundets avtalskonferens för verkstadsindustrin bestående av ett 100-tal ombud, intog nämligen, då den på hösten 1944 hade att fatta beslut i avtalsfrågan, en från förbundsledningen avvikande ståndpunkt. Med knapp röstövertikt beslöt konferensens majoritet icke blott om förslagets innehåll utan gjorde även sådana uttalanden, att förhandlingsdelegationens rörelsefrihet inskränktes på ett sätt, som tidigare icke varit brukligt. Majoritetsriktningen utsåg därjämte inom sig 10 representanter, av vilka de flesta aldrig hade deltagit i liknande underhandlingar, att jämte förbundsledningen handha avtalsfrågan. När denna sedermera i slutet av året kom under behandling och läget visade sig icke motsvara vad konferensen väntat sig, råkade hela avtalsfrågan i baklås.”

6. Kommunisternas tillstyrkan av 8-öres-förslaget

Här återgavs en faksimil av sista sidan av medlingskommissionens förslag av den 21 juni 1945, med alla delegaters underskrifter, inklusive de kommunistiska delegaterna, och där man tillstyrkte det s k 8-öresförslaget. Detta dokument har inte återgivits här.